

STORTINGET

Innst. 398 S

(2019–2020)

Innstilling fra finanskomiteen om Brev til Stortinget fra Norges Banks
representantskap om ansettelse av ny daglig leder av Norges Bank Investment
Management (NBIM)

Dokument 9:1 (2019–2020)

STORTINGET

Innst. 398 S

(2019–2020)

Innstilling til Stortinget
fra finanskomiteen

Dokument 9:1 (2019–2020)

Innstilling fra finanskomiteen om Brev til Stortinget fra Norges Banks representantskap om ansettelse av ny daglig leder av Norges Bank Investment Management (NBIM)

Til Stortinget

Bakgrunn

Det vises til brev av 11. juni 2020 til Stortinget fra Norges Banks representantskap om ansettelse av ny daglig leder av Norges Bank Investment Management (NBIM).

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fredric Holen Bjørdal, Svein Roald Hansen, Ingrid Heggø, Eigil Knutsen og Hadia Tajik, fra Høyre, Elin Rodum Agdestein, lederen Mudassar Kapur, Anne Kristine Linnestad, Vetle Wang Soleim og Aleksander Stokkebø, fra Fremskrittspartiet, Sivert Bjørnstad, Hans Andreas Limi og Sylvi Listhaug, fra Senterpartiet, Sigbjørn Gjelsvik og Trygve Slagsvold Vedum, fra Sosialistisk Venstreparti, Kari Elisabeth Kaski, fra Venstre, Ola Elvestuen, fra Kristelig Folkeparti, Tore Storehaug, fra Miljøpartiet De Grønne, Une Bastholm, og fra Rødt, Bjørnar Moxnes, visertil Dokument 9:1 (2019–2020) Brev til Stortinget fra Norges Banks

representantskap om ansettelse av ny daglig leder av Norges Bank Investment Management (NBIM).

Norges Banks representantskap har tilsyn med Norges Banks drift og at bestemmelsene for virksomheten blir fulgt, jf. sentralbankloven § 4-1.

Representantskapet er Norges Banks tilsynsorgan oppnevnt av Stortinget.

Det er representantskapets oppgave, på vegne av Stortinget, å føre tilsyn med at bankens virksomhet utøves «i henhold til lov, avtaler, vedtak og rammeverk for øvrig».

Representantskapet skal i henhold til sentralbankloven rapportere til Stortinget minst én gang årlig, men det er ingen henvisning i loven til innhold i en eventuell rapportering utenom årsrapport.

Komiteen merker seg at representantskapet den 11. juni 2020 for første gang har valgt å sende en orientering til Stortinget midtveis i året, for å orientere om sitt tilsynsarbeid knyttet til ansettelse av ny daglig leder av NBIM.

Komiteen merker seg at representantskapets oversendte rapport er enstemmig.

Om rapportens innhold

Komiteen viser til Dokument 9:1 (2019–2020) for en beskrivelse av tidslinjen fra representantskapet ble involvert i saken 26. februar 2020. I representantskapets bemerkninger tas det særlig opp tre hovedmomenter:

«1a) Det skal være etablert sikkerhet for at Tangens personlige eierinteresser, forretningsvirksomhet og engasjement for øvrig, ikke blir en belastning for SPU og/eller Norges Bank.

1b) Skattemessige forhold i Norge og internasjonalt skal være i tråd med SPUs og Norges offisielle standpunkter og politikk på området og preges av full åpen-

het.

1c) Ansettelsesforholdet skal være regulert av det samme rammeverket som gjelder for alle ansatte, både ledere og medarbeidere, i Norges Bank.»

Komiteen merker seg at representantskapet om forholdene i 1a) stadfester en avstand mellom sin egen uttrykte forventning om at «det er viktig at risiko for interessekonflikter mellom SPU og daglig leder for NBIMs personlige interesser elimineres», og hovedstyrets svar om at «den valgte organisering demmer opp for mulige interessekonflikter representantskapet var opptatt av i sitt brev til hovedstyret», samt at denne organiseringen sikrer «tilstrekkelig avstand mellom NBIM, AKO og Tangens personlige investeringer».

Representantskapet påpeker også at hovedstyrets vedtak om ansettelse allerede fra starten av prosessen hadde et premiss om at Tangen i perioden han leder NBIM, kunne beholde en eierandel i forvaltningsselskapet han har bygget opp, samt at han beholder betydelige investeringer i utlandet. Om dette sier lederen for representantskapet:

«[...] heller ikke vi visste at én kandidat hadde fått satt et premiss om å fortsette eierskapet som hovedeier i AKO-systemet i oppstarten av prosessen. Det var helt ukjent for oss frem til vi så pressekonferansen 28. mai.»

Komiteen registrerer at hovedstyret i brev til komiteen av 13. august 2020 skriver at representantskapet skal ha vært informert om at Tangen skulle beholde eierandeler i AKO-systemet blant annet i dokument fra tilsynssekretariatet til representantskapets møte 22. april 2020 og i hovedstyrets brev til representantskapet av 29. april 2020.

I Dokument 9:1 (2019–2020) uttrykkes også følgende:

«Det er avgjørende at det er full åpenhet (transparens) i de personlige eierforholdene til Tangen, slik at hovedstyret til enhver tid har innsyn og kan bekrefte at det ikke er brudd på Norges Banks etiske retningslinjer, mandat for forvaltningen og daglig leders arbeidsavtale.»

Om organiseringen av AKO Foundation skriver representantskapet at «members' og forvalter er å betrakte som nærstående til Tangen». Dette innebærer en bekymring for at informasjon om AKO-fondene vil tilflytte Tangens nærstående gjennom deres arbeid for AKO Foundation.

Komiteen merker seg videre at representantskapet om forholdene i 1b) mener at full åpenhet om selskaper etablert i skatteparadiser er en gjenstående problemstilling, og at det uttrykkes en forutsetning om at Norges Banks forventningsdokument om skatt og åpenhet ligger til grunn for Tangens private økonomiske interesser, samt at hovedstyret følger opp dette.

Komiteen merker seg til slutt at representantskapet om forholdene i 1c) gir uttrykk for at avtalen som er inngått med daglig leder av NBIM, går utenfor rammeverket som gjelder for alle ansatte, både ledere og medarbeidere, i Norges Bank.

Om høringen

Komiteen besluttet i juni 2020 at det skulle avholdes høring 10. august 2020 om rapporten fra representantskapet. Innkalt til høringen ble lederen for representantskapet, Julie Brodtkorb, og lederen for hovedstyret, Øystein Olsen.

I tillegg deltok direktør for tilsynssekretariatet Jan Frode Jakobsen som bisitter for leder for representantskapet og professor Karen Helene Ulltveit-Moe, medlem av hovedstyret, som bisitter for leder av hovedstyret.

Hovedstyret har ansvar for ansettelsen av daglig leder av Norges Banks forvaltning av Statens pensjonsfond utland, jf. sentralbankloven § 2-13. Det er dette ansvaret og ivaretagelsen av dette som er rapportens kjerner og utgangspunktet for høringen.

I etterkant av høringen har finanskomiteen også mottatt et brev fra lederen for hovedstyret, datert 13. august 2020, med etterfølgende merknader til enkelte spørsmål i høringen.

Komiteen merket seg særlig følgende momenter fra høringen:

Om interessekonflikter og bankens egne retningslinjer i høringen

Komiteen merker seg at representantskapet og hovedstyret er enige om at det omfattende eierskapet til ny daglig leder for NBIM gav risiko for interessekonflikter.

Hovedstyret mener at de har «demmet opp for» interessekonfliktene, at det er etablert «tilstrekkelig avstand» mellom NBIM, AKO og Tangens personlige investeringer, og at interessekonflikter dermed «for alle praktiske formål» er eliminert.

Representantskapet er enig i at hovedstyret har innført tiltak som «reduserer risikoen» for interessekonflikter, men legger til grunn at de etiske retningslinjene tilsier at interessekonflikter må elimineres.

Komiteen registrerer at representantskapets leder i sin innledende redegjørelse omtalte at en interessekonflikt som kan oppstå, «er mellom utdeling av midler fra AKO Foundation og SPU», og viste til at Norges Bank og Finansdepartementet bruker akademiske institusjoner som eksempelvis Wharton og London School of Economics som eksterne utredere av ulike problemstillinger som gjelder fondet. Dette er institusjoner som har mottatt betydelige midler fra AKO Foundation.

Komiteen merket seg at hovedstyret ikke er av den oppfatning at dette utgjør en interessekonflikt, og

medlem av hovedstyret Karen Helene Ulltveit-Moe sa i høringen:

«[...] vi mener at med det rammeverket som er på plass, vil det heller ikke være noe i veien for at NBIM kan benytte seg av forskere på universiteter som har fått støtte fra AKO-stiftelsen.»

Representantskapets leder gav på direkte spørsmål følgende eksempler på mulige interessekonflikter muntlig i høringen:

«[...] det kan være interessekonflikter eksempelvis hvis det blir spørsmål om Tangen som leder av NBIM kan inngå avtaler med leverandører som også er leverandører til AKO-systemet? Kan NBIM kjøpe aksjeposter av AKO-systemet? Kan Tangen eksempelvis være med og velge eksterne forvaltere? NBIM bruker mellom 70 og 80 eksterne forvaltere som er direkte konkurrenter av AKO.»

Hun beskrev også videre risiko knyttet til regulatoriske bestemmelser, der hovedstyret selv konkluderer med at risiko er redusert, eller at den er liten, men ikke eliminert.

Hovedstyrets representant, Karen Helene Ulltveit-Moe, sa på sin side i høringen: «I utgangspunktet er det nå satt opp et rammeverk som minimerer omfanget av interessekonflikter», og gav blant annet følgende eksempler:

«NBIM kan ikke kjøpe aksjer direkte fra AKO. Og så er det et par andre ting som NBIM heller ikke kan gjøre. Men NBIM kan f.eks. ha de samme leverandørene som AKO kan. Og vi mener at med det rammeverket som er på plass, vil det heller ikke være noe i veien for at NBIM kan benytte seg av forskere på universiteter som har fått støtte fra AKO-stiftelsen.»

I brevet 13. august 2020 fra hovedstyret fremgår det at NBIM-ansatte kan pålegges restriksjoner som gjør at NBIM ikke har forretningsmessig kontakt med AKO-selskapene og deres ansatte. Dette innebærer 1) at NBIM ikke skal benytte AKO som eksternt forvalter eller kjøpe andre tjenester av AKO-selskaper, 2) at NBIM ikke skal inngå avtaler om verdipapirlån direkte med AKO-selskaper, og 3) at NBIM ikke skal handle vesentlige aksjeposter direkte med AKO-selskaper. Ut over dette kan NBIM som ledd i den løpende virksomheten ellers handle som normalt i markedene, uavhengig av om AKO skulle være reell motpart. Hovedstyrets vurdering er at begrensningene ikke har vesentlig betydning for NBIMs virksomhet.

Komiteen merker seg at det er ulike syn på dette, samt på hva som kan utgjøre en interessekonflikt, mellom representantskapet og hovedstyret.

Komiteen legger til grunn at det sentrale er hvorvidt det innenfor de etiske prinsippene for ansatte i Norges Bank er aksept for noen risiko for interessekon-

flikt mellom Tangens økonomi og rollen som daglig leder for NBIM.

Komiteen kommer til å drøfte dette nærmere nedenfor.

Om forholdet til skatt og åpenhet, herunder såkalte skatteparadis i høringen

Komiteen merker seg at representantskapet omtaler at daglig leder for NBIM vil ha et eierskap tilsvarende 43 pst. av et selskap som forvalter fond registrert på Caymanøyene og i Irland, og at representantskapet etterlyser hvilke konkrete undersøkelser som hovedstyret her har foretatt for å sikre at forvaltningen er i tråd med NBIMs eget forventningsdokument om skatt og åpenhet.

Komiteen merker seg sentralbanksjefens redegjørelse under komiteens åpne høring, hvor han uttalte at «Norges Bank har i sin gjennomgang av Nicolai Tangens forretningsmessige disposisjoner ikke funnet noen forhold som strider mot prinsippene i NBIMs forventningsdokument».

På spørsmål til lederen for hovedstyret fra representantene Kari Elisabeth Kaski og Ola Elvestuen knyttet til forventningsdokumentet om skatt og åpenhet under høringen ble det ikke gitt eksempler på hvilke konkrete undersøkelser som var foretatt for å sikre at intensjonene var ivarettatt. Lederen for hovedstyret uttalte imidlertid at Nicolai Tangen selv og AKO-fondene i lang tid har vært opptatt av å følge de samme etiske prinsippene som banken. I brev av 13. august 2020 fra leder av hovedstyret er det bekreftet at banken har dokumentasjon fra Apex Financial Services (Trust Company) Ltd som «trustee» for AKO Trust (Jersey) på at AKO Trust er oppløst og avvirket pr. 3. juli 2020.

Komiteen merker seg at hovedstyret i vedlegg 3 til brev 27. mai 2020 til representantskapet uttaler at AKO Capital LLP er underlagt rapporteringsplikt om egen virksomhet og om virksomheten til de fondsselskapene det har under forvaltning (AKO-fondene).

Komiteen mener at informasjon som ville gjort representantskapet i stand til å ta stilling til hva slags undersøkelser som er foretatt, på et overordnet nivå og uten at taushetsbelagte opplysninger måtte røpes, ville vært nødvendig for at representantskapet skulle kunnet utøve sin tilsynsoppgave. Komiteen minner om at representantskapet også kan motta opplysninger som er unntatt offentligheten for øvrig.

Komiteen merker seg hovedstyrets uttalelse om at det ikke er funnet noen forhold som strider mot prinsippene i NBIMs forventningsdokument, men at det er uavklart hvilke forundersøkelser som er foretatt for å sikre at daglig leder for NBIMs forretningsmessige disposisjoner er i tråd med Norges Banks eget forventningsdokument om skatt og åpenhet.

Komiteen har dermed ikke grunnlag for å vurdere om ny daglig leders forretningsmessige disposisjoner er forenlige med forventningsdokumentet om skatt og åpenhet. I det videre vil komiteen ta for seg om en slik åpen og etterprøvbar avklaring er nødvendig for å kunne innfri de etiske prinsippene for ansatte i Norges Bank.

Om forholdet til offentleglova i høringen

Representantskapet mener at hovedstyret har brutt kravene etter offentleglova ved at Tangens navn ble oppført på den offentlige søkerlisten for sent. Hovedstyret erkjenner at Tangens navn burde vært ført opp på den offentlige søkerlisten tidligere.

Komiteen anser det dermed som avklart at offentleglova er brutt på dette punktet.

Om hovedstyrets plikt til å informere departementet

Komiteen viser til at etter sentralbankloven § 1-6 skal Norges Bank informere departementet om «saker av viktighet». Representantskapet og hovedstyret har ulikt syn på om denne informasjonsplikten er relevant, samt om det er gitt tilstrekkelig informasjon.

Representantskapet anser det som en sak av viktighet at Tangen allerede i starten av prosessen hadde fått godkjent sitt premiss om å fortsette som hovedeier i AKO-systemet. I den innledende redegjørelsen fra representantskapets leder ble det uttalt at de ikke er kjent med at sentralbanksjefen orienterte departementet om denne forutsetningen. I høringen ble det også uttalt fra leder av representantskapet at «De [hovedstyret] har brutt sentralbankloven, forutsatt at dette [premisset om eierskap] ikke ble informert om». Komiteen viser til at påstanden om mulig brudd på sentralbankloven ikke var drøftet eller omtalt i representantskapets enstemmige orientering til Stortinget av 11. juni 2020, men at forhold rundt «saker av viktighet» var omtalt i spørsmål 2.8 fra representantskapet til hovedstyret, som også er vedlagt Dokument 9:1 (2019–2020), og at det ble tatt opp muntlig i høringen 10. august 2020.

Komiteen registrerer at lederen for hovedstyret i sin omtale av informasjonen som ble gitt til departementet, peker på flere temaer, men at han ikke kunne huske at han hadde orientert finansministeren om premisset om fortsatt eierskap i AKO. I hovedstyrets brev 13. august 2020 viser hovedstyret til Finansdepartementets brev 12. august 2020 til Stortinget med svar på spørsmål nr. 2251 til skriftlig besvarelse fra stortingsrepresentant Sivert Bjørnstad, der departementets oppfatning er at Norges Bank ikke har brutt sentralbankloven i sakens anledning.

Komiteen merker seg uenigheten om informasjonsplikten i sentralbankloven mellom representantskapet og hovedstyret og vil drøfte den nærmere nedenfor.

Om helheten i høringen

Lederen for representantskapet uttrykte i høringen: «[...] vi har konstatert at det her har vært brudd på retningslinjer, regler og lover» i forbindelse med ansettelsen av ny daglig leder for NBIM.

Lederen for hovedstyret delte ikke dette synet, hverken i høringen eller i etterfølgende brev til finanskomiteen, på andre områder enn at en av offentleglovas bestemmelser knyttet til tidspunkt for offentliggjøring var brutt.

Komiteen legger til grunn at dette er kjernen i saken: om det har vært brudd på retningslinjer, regler og lover i forbindelse med ansettelsen av ny daglig leder for NBIM.

Komiteen vil i det følgende vurdere om det i ansettelsesprosessen for ny daglig leder for NBIM har vært brudd på «retningslinjer, regler og lover», basert på informasjon i Dokument 9:1 (2019–2020) og tilhørende vedlegg, uttalelser i høring i finanskomiteen 10. august 2020, svar på skriftlige spørsmål nr. 2251 fra representanten Sivert Bjørnstad og nr. 2243 fra representanten Hadia Tajik, samt brev fra leder for hovedstyret til finanskomiteen datert 13. august 2020.

Komiteen har også mottatt og merket seg tolkeuttalelsen fra Lovavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet om sentralbankloven § 2-13 – rettslig adgang til å instruere Norges Bank ved ansettelse av daglig leder for bankens forvaltning av Statens pensjonsfond utland av 21. august 2020.

Komiteens vurdering

Om interessekonflikter

Komiteen viser til at Norges Bank har fastsatt etiske prinsipper for sine ansatte. Prinsippene er vedtatt av hovedstyret. Disse gjelder også for leder av NBIM.

Det følger av prinsippene at alle eksterne tillitsverv, eierinteresser mv. av et visst omfang skal forhåndsgodkjennes av lederen i linjen, mens det for leder av NBIM nå er presisert at denne godkjennelsen skal foretas av sentralbanksjefen. Denne presiseringen ble tatt inn i prinsippene 24. juni 2020, med virkning fra 15. august samme år. Samtidig ble det tatt inn at formålet med de etiske prinsippene skal vektlegges i vurderingen av om dispensasjonsadgangen skal benyttes. Hovedstyret har presisert at endringene i de etiske prinsippene ikke knytter seg til ansettelsen av ny daglig leder for NBIM. Representantskapet har lagt dette til grunn. Endringene har ikke betydning for komiteens videre vurdering.

Både representantskapet og hovedstyret er av den oppfatning at bestemmelsen i de etiske prinsippene om dispensasjon ikke er brukt i forbindelse med ansettelsen av ny daglig leder for NBIM.

Dette betyr at hovedstyrets avklaringer knyttet til interessekonflikter må måles opp mot de hovedregler

som er satt opp i de etiske prinsippene punkt 9, avsnitt 1 til 3 – og opp mot formålet med de etiske prinsippene, slik de er beskrevet i punkt 1, der det slås fast at prinsippene blant annet skal ivareta et godt omdømme og allmennhetens tillit til Norges Bank.

Komiteen påpeker at det både handler om hvorvidt det a) har foreligget interessekonflikter mellom SPUs interesser og ny daglig leder for NBIMs interesser, samt b) om det kan fortsette å forekomme interessekonflikter mellom SPUs interesser og ny daglig leder for NBIMs interesser fremover, og om det finnes tilstrekkelige avklaringer for å håndtere disse.

Til a) erkjenner leder for hovedstyret at minst ett tilfelle av interessekonflikt allerede har funnet sted under ansettelsesprosessen av ny daglig leder for NBIM, og refererer da til

«[...] én hendelse, eller en aktuell handel, i en periode da det var uklart på hvilken måte helt konkret forretningsforbindelser eller kontakter, tilbud som oljefondet kan ha fått med hensyn til kjøp, skulle håndteres i en situasjon hvor detaljer når det gjelder hvordan oljefondet nå skal forholde seg til forretningsforbindelser, med en ny leder, altså Nicolai Tangen – hvordan det skulle skje».

Han presiserte videre at hovedstyret anser slike forhold som avklart nå.

Til b) er det ulike syn mellom hovedstyret og representantskapet.

Komiteen merker seg at lederen for representantskapet i høringen påpekte følgende:

«Viktige eksempler [på interessekonflikter] er også de regulatoriske bestemmelsene, hvor man i vedlegg 2, ser at hovedstyret har gått gjennom lovgivning bl.a. i USA, britisk lovgivning og fransk lovgivning når det gjelder konsolidering av aksjer, hvor de selv konkluderer med at risiko er redusert, eller at den er liten, men ikke eliminert.»

I all omtale fra hovedstyret knyttet til risiko for interessekonflikter tas det forbehold om det fortsatt vil eksistere en slik risiko, jf. «demmet opp for», «tilstrekkelig redusert» samt «for alle praktiske formål».

Komiteen legger dermed til grunn at hovedstyrets vurdering er at risikoen for interessekonflikter ikke er fullt ut eliminert.

I de etiske prinsippene hovedstyret har vedtatt, står det at ansatte skal «avstå» fra handlinger som «kan skape» eller «synes å skape» «direkte eller indirekte» konflikt mellom private forhold og de interesser ansatte skal ivareta i Norges Bank (punkt 9 avsnitt 1). I begrepet «avstå» er tolkningsrommet fraværende. Komiteen legger til grunn at dette per definisjon betyr at ansatte skal la være å foreta slike handlinger. Komiteen merker seg at hovedstyrets oppfatning er at ved at tiltakene og begrensningene er på plass ved tiltredelse, vil disse forholdene ikke være i konflikt med bankens interesser.

Det er dermed eventuelle nye forhold som etter hovedstyrets oppfatning må vurderes opp mot denne skranken.

Det står også at ansatte «kan ikke ha» bierverv eller eierinteresser som «er» eller «kan framstå» å være i konflikt med de interesser den ansatte skal ivareta som ansatt i Norges Bank (punkt 9 avsnitt 3). Også i begrepet «kan ikke ha» er tolkningsrommet fraværende, men må leses i sammenheng med «er» eller «kan framstå» som å være i konflikt. Det medfører at det er bierverv eller eierinteresser som er, eller kan framstå å være, i konflikt med de interesser som den ansatte skal ivareta som ansatt i Norges Bank, som vil være avskåret. Komiteen viser til at ut over dette legger de etiske prinsippene, punkt 9 avsnitt 1 til 3, begrensninger på «private forhold», «nærhet til foretak, personer eller institusjoner utenfor Norges Bank» samt «eksterne tillitsverv» som er eller kan være i konflikt med de interesser som den ansatte skal ivareta som ansatt i Norges Bank.

Komiteen vil bemerke at den sentrale rollen banken har i å forvalte Statens pensjonsfond utland, som er våre felles sparepenger, tilsier at de etiske prinsippene for de ansatte i Norges Bank skal forstås etter bestemmelsenes ordlyd. Det er satt opp strenge krav fordi det er høye forventninger til denne institusjonen. Samtidig må en se hen til at prinsippene er fastsatt av hovedstyret som instruks til de ansatte. Temaet for komiteen er ikke hvorvidt Tangen har brutt prinsippene, men representantskapets vurdering av om hovedstyret har brutt sitt eget regelverk. Hovedstyret er bankens utøvende organ etter sentralbankloven og er gitt oppgaven med å forvalte SPU i et mandat fastsatt med hjemmel i lov om Statens pensjonsfond. Komiteen viser til at hovedstyret har ansvaret for å vurdere alle typer risiko og for håndteringen av disse, sett opp mot mål for virksomheten og innenfor rammene av virksomheten. Representantskapet er etter sentralbankloven Norges Banks tilsynsorgan oppnevnt av Stortinget og er gitt oppgaven med å føre tilsyn med Norges Banks drift og med at bestemmelsene for virksomheten blir fulgt, med hjemmel i sentralbankloven § 4-1.

Komiteen registrerer at det i notat av 27. mai fra hovedstyret, med tittelen «Notat om ansettelse av Nicolai Tangen som daglig leder av NBIM», vedlegg 2, som er en del av Dokument 9:1 (2019–2020), er en omtale av håndtering av interessekonflikter som er relevant. Der står det om «Opplevde interessekonflikter»:

«Dette er forhold som kan framstå som en interessekonflikt for eksterne interessenter. Slike interessekonflikter innebærer risiko som det kan være vanskelig å redusere på kort sikt og som det tilrås at hovedstyret aksepterer.»

Komiteen forstår dette slik at hovedstyret har identifisert og akseptert forhold som kan fremstå som

en interessekonflikt for eksterne interessenter, og at dette er en risiko som hovedstyret har akseptert.

Komiteen viser til formålet med de etiske prinsippene, som blant annet er å ivareta et godt omdømme og allmennhetens tillit til Norges Bank. Komiteen vil bemerke at aksept av en slik risiko kan bidra til mulige interessekonflikter og påstander om dette og således svekke omdømmet og allmennhetens tillit til Norges Bank. Formålet med de etiske retningslinjene er å forhindre reelle og «opplevde» interessekonflikter og således ivareta Norges banks omdømme nasjonalt og internasjonalt. Vurdering av risiko er en helt sentral del av ethvert styres arbeid, også for hovedstyret i Norges Bank. Komiteen merker seg at representantskapet i sitt brev av 11. juni 2020 har påpekt at «det er viktig at risiko for interessekonflikter mellom SPU og daglig leder for NBIMs personlige interesser elimineres». Det er viktig at det etableres transparente og etterprøvbare kontrollmekanismer som gir representantskapet mulighet for kontinuerlig tilsyn og rapportering.

Om forholdet til skatt og åpenhet, herunder såkalte skatteparadiser

Komiteen deler representantskapets vurdering av behovet for åpenhet (transparens) i de personlige eierforholdene til Tangen og vil understreke viktigheten av dette for å opprettholde tilliten og omdømmet til Norges Bank. Åpenhet er sentralt for å få riktig og oppdatert informasjon om private eierinteresser, slik at en reduserer risikoen for opplevde og reelle interessekonflikter. Åpenheten må praktiseres på en slik måte at den er i tråd med lovgivning og eventuelle behov for taushetsplikt.

Komiteen viser til at forventningsdokumentet om «Skatt og åpenhet» er resultat av initiativ fra en enstemmig finanskomité i forbindelse med behandlingen av Meld. St. 23 (2015–2016), jf. Innst. 326 S (2015–2016).

I innstillingen legger komiteen vekt på at «det internasjonale samarbeid og selskapspåvirkning [...] antas å gi de beste resultater».

Basert på forventningsdokumentet driver NBIM slik selskapspåvirkning som finanskomiteen la vekt på.

Komiteen påpeker at allerede samme år som dokumentet ble produsert, sendte NBIM det til de 500 selskapene de hadde størst investeringer i, jf. høring på Stortinget 4. mai 2018 i forbindelse med Meld. St. 13 (2017–2018), jf. Innst. 370 S (2017–2018).

Forventningsdokumentets anvisninger brukes også til påvirkning gjennom avstemninger og dialog. I NBIMs siste årsrapport omtales det for eksempel at de avholdt 3 412 møter med 1 474 selskaper i løpet av 2019, hvor de blant annet prioriterte å snakke om skatt.

Arbeidet med oppfølgingen av forventningsdokumentet er med andre ord omfattende og en vesentlig del

av NBIMs utgangspunkt for dialogen med selskaper, i tråd med Stortingets enstemmige ønske.

Komiteen vil påpeke at NBIM i sin rapport «Responsible investments 2019» trekker frem ansvaret NBIM har: «Being the world's largest shareholder on behalf of the Norwegian people brings great responsibility.»

Komiteen merker seg at representantskapet har etterspurt hvilke forundersøkelser hovedstyret har foretatt for å sikre at ny daglig leder for NBIMs forretningsmessige disposisjoner ikke strider mot NBIMs forventningsdokument om skatt og åpenhet.

I høringen sa leder for representantskapet: «Hovedstyret har ikke opplyst hvilke konkrete undersøkelser hovedstyret her har foretatt» og «hvilke undersøkelser som er foretatt, burde kunne forelegges».

Representanter for komiteen har selv etterspurt slike forundersøkelser i høringen 10. august 2020.

Komiteen kan ikke se at hovedstyret har godtgjort hvorvidt det er foretatt tilstrekkelige forundersøkelser, eller hva slags forundersøkelser som er foretatt, for å sikre et sammenfall med eget forventningsdokument.

Komiteen påpeker at spørsmålet da er om en slik avklaring er nødvendig for å kunne innfri formålet med de etiske prinsippene for ansatte i Norges Bank.

De etiske prinsippene setter opp strenge krav, fordi det er høye forventninger til denne institusjonen. Formålet er å «ivareta et godt omdømme og allmennhetens tillit til Norges Bank».

Komiteen minner om at hovedstyret har identifisert og akseptert at eksterne interessenter kan oppleve interessekonflikter i tilknytning til ny daglig leder for NBIMs omfattende eierskap, jf. tidligere omtalt notat av 27. mai 2020 fra hovedstyret, vedlegg 2, i Dokument 9:1 (2019–2020).

Dette gjelder da også eierskapet på 43 pst. av et selskap som forvalter fond registrert på Caymanøyene og i Irland.

Komiteen vil påpeke at de over 1 000 selskapene NBIM hadde møter med i 2019, er noen av de som er å regne som eksterne interessenter. Det samme gjelder andre internasjonale aktører NBIM samhandler med eller forsøker å påvirke.

Komiteen deler den uttrykte bekymringen fra representantskapet for at arbeidet fra norsk side knyttet til skatt og åpenhet kan bli svekket.

Om hovedstyrets plikt til å informere departementet

Komiteen legger til grunn at hovedstyret har ansvaret for å ansette daglig leder for bankens forvaltning av Statens pensjonsfond utland, jf. sentralbankloven § 2-13 første ledd.

Komiteen viser til at denne delen av forslaget var en lovfesting av gjeldende praksis da ny sentralbanklov ble behandlet på Stortinget i 2019.

Hovedstyrets kontakt med Finansdepartementet i forbindelse med en slik ansettelse er i forarbeider, Prop. 97 L (2018–2019) punkt 6.4, omtalt i følgende situasjoner:

(1) at departementet skal kunne komme med innspill til kvalifikasjonskravene som blir lagt til grunn i forbindelse med utlysningen av stillingen som daglig leder av bankens forvaltning av SPU, og

(2) at departementet bør bli orientert om aktuelle kandidater før hovedstyret fatter sin endelige beslutning.

Komiteen viser også til en generell bestemmelse om å (3) informere departementet om «saker av viktighet», jf. § 1-6 i sentralbankloven.

I det videre er det punkt (3) som omhandles.

Komiteen merker seg at finansministeren i svar på skriftlig spørsmål nr. 2251 til representanten Sivert Bjørnstad, datert 12. august 2020, skriver:

«[...] departementet [mener] at § 2-13 første ledd uttømmende regulerer den dialogen som skal være mellom departementet og Norges Bank i forbindelse med ansettelse av daglig leder. Departementet mener derfor at sentralbankloven § 1-6 om Norges Banks plikt til å informere departementet om saker av viktighet, ikke er relevant.»

Komiteen registrerer at dette ikke er representantskapets syn på samme bestemmelse, slik den er omtalt i høringen 10. august 2020 av leder for representantskapet.

Komiteen viser til at det er uenighet mellom Finansdepartementet og hovedstyret på den ene siden og representantskapet på den andre siden.

Leder for hovedstyret har omtalt at ny leder for NBIM «har en veldig spesiell bakgrunn», at bakgrunnen «er spesiell med tanke på eierinteresser i utlandet, omfanget osv.» og «i hans tilfelle var han i en situasjon – er i en situasjon – hvor det er behov for en rekke omfattende tiltak».

Utforming av avtaleverket med ny daglig leder for NBIM er av leder for hovedstyret blant annet omtalt som «et veldig omfattende rammeverk som har tatt tid», og at det er «opprettet en god del nye tiltak, nye kontrolltiltak, i kjølvannet av ansettelsen». Han slår også fast at tiltakene er «mye mer omfattende enn det som gjelder noen andre i Norges Bank».

Komiteen registrerer at det med andre ord ikke forelå noen tidligere erfaring eller presedens for at det skulle være mulig å etablere et helt nytt, omfattende rammeverk, med en god del nye kontrolltiltak som er mye mer omfattende enn ved noen annen ansettelse – og i tråd med de etiske prinsippene for ansatte i Norges

Bank på det tidspunkt premisset om fortsatt eierskap ble akseptert.

Komiteen påpeker at det heller ikke er godtgjort at det allerede på dette tidspunktet var foretatt vurderinger eller undersøkelser som sikret at aksept av et slikt premiss var gjennomførbart innenfor Norges Banks egne etiske prinsipper for ansatte.

Komiteen merker seg at lederen for hovedstyret har informert finansministeren om ulike forhold ved selve ansettelsen på flere tidspunkt, jf. svar på spørsmål nr. 2243 fra representanten Hadia Tajik datert 12. august 2020.

Komiteen har merket seg at finansministeren i svarbrev til representanten Tajik uttaler at departementet i kontakten med Norges Bank 28. februar 2020 ikke fikk opplyst at Tangen hadde forutsatt fortsatt eierskap i AKO, men at Tangen var innforstått med at han ikke kunne opprettholde gjeldende eierskap. Slik statsråden gjengir øvrig kontakt med Norges Bank, er premisset om fortsatt eierskap heller ikke formidlet senere. Lederen for hovedstyret erkjente også i høringen at finansministeren etter hans hukommelse ikke ble informert om at premisset om fortsatt eierskap i AKO var akseptert av hovedstyret allerede i denne fasen, og at de i samtalen ikke var inntatt «viktige enkeltelementer, i den omfattende strukturen som nå er på plass».

Komiteen legger derfor til grunn at statsråden ikke fikk informasjon om dette sentrale premisset for ansettelsen i sin kontakt med Norges Bank, men viser til at det er Norges Bank som er tillagt skjønnsutøvelsen i dette spørsmålet. Komiteen påpeker at dette reiser rimelige spørsmål om hvorvidt lovverket er hensiktsmessig utformet, dersom et premiss som er så uvanlig og omfattende, ikke trenger å bli ansett som viktig nok til at departementet informeres om det i forbindelse med ansettelsesprosessen.

Komiteen merker seg at finansministeren i svarbrevet til representanten Tajik skriver:

«I etterkant av denne ansettelsesprosessen mener jeg det er naturlig å se på om det er læringspunkter. Videre vil jeg ta initiativ til å se på om de formelle rammene for Finansdepartementets rolle i Norges Banks ansettelse av daglig leder av forvaltningen av SPU er hensiktsmessige.»

Komiteen deler denne oppfatningen.

Komiteen mener regjeringen i dette arbeidet også bør se nærmere på om bestemmelsen i § 1-6 på noe vis bør presiseres, for å skape samsvar i forventningene fra Norges Bank om hva de må informere om, og de forventninger som kan ligge hos regjering og storting. Komiteen påpeker at en avgrensning av § 1-6 om «saker av viktighet» til bare å omhandle pengepolitiske saker e.l. vil fremstå som å være i motstrid til ordlyden i en paragraf som er helt generelt utformet og står under kapit-

telet om «Alminnelige bestemmelser». Komiteen legger til grunn at regjeringen følger dette opp på egnet måte og kommer tilbake til Stortinget med en vurdering av disse spørsmålene, herunder en vurdering av om ordlyden bør presiseres nærmere.

Komiteens medlem fra Rødt mener spørsmålet om maktbalansen mellom landets statsmakter og Norges Bank er vesentlig. Dette medlem er i så måte sterkt kritisk til manglende imøtekommenhet og lydhørhet fra sentralbanksjefen og hovedstyret angående hovedmomentene som har blitt vektlagt av representantskapet, Norges Banks tilsynsorgan oppnevnt av Stortinget. Dette medlem merker seg også at det har framkommet at sentralbanksjefen og hovedstyret i ansettelsesprosessen av ny daglig leder for NBIM har brutt bankens egne retningslinjer og offentliglova.

Dette medlem beklager denne prosessen. Sentralbankloven § 2-12 gir adgang til å avskjedige eller løse sentralbanksjefen fra sitt verv, blant annet dersom vedkommende «grovt har krenket sine tjenesteplikter» eller «ved utilbørlig adferd i eller utenfor tjenesten viser seg uverdig til sitt embete eller bryter ned den aktelsen eller tilliten som er nødvendig for stillingen eller vervet».

Dette medlem viser videre til Dokument 8:131 S (2019–2020) – Representantforslag om ansettelsen av leder for Oljefondet og Norges Banks omdømme, som ligger til behandling i finanskomiteen.

Komiteens helhetlige vurdering

I forbindelse med rapporten fra Norges Banks representantskap om ansettelsen av ny leder for NBIM vil komiteen slå fast følgende:

Komiteen registrerer at offentliglova ikke ble overholdt på ett punkt.

Komiteen ser at de etiske prinsippene for Norges Bank, på punktet om at ansatte ikke kan ha interessekonflikter som er egnet til å svekke tilliten og omdømmet til institusjonen, ikke er tilstrekkelig ivarettatt.

Komiteen er bekymret for at omdømmet til SPUs arbeid for skatt og åpenhet internasjonalt kan bli svekket.

Komiteen legger til grunn at Norges Banks hovedstyre har ansvar for at deres virksomhet overholder

lover, retningslinjer og regler, og at tilliten og omdømmet til institusjonen ivaretas.

Komiteen viser til at formålet med de etiske prinsippene for ansatte i Norges Bank blant annet er å ivareta et godt omdømme og allmennhetens tillit til Norges Bank.

Komiteens konklusjoner etter behandlingen av rapporten fra Norges Banks representantskap om ansettelsen av ny leder for NBIM er følgende:

- Leder for NBIM kan ikke ha et eierskap eller interesser som skaper eller kan framstå å skape interessekonflikter som er egnet til å svekke tilliten og omdømmet til Norges Bank, i henhold til bankens egne etiske prinsipper for ansatte.
- Leder for NBIM kan ikke ha eierskap eller interesser som svekker eller kan svekke SPUs arbeid med skatt og åpenhet.
- Disse forhold må avklares før tiltredelse av ny leder for NBIM.

Komiteen merker seg at det ifølge lovavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet «vil antagelig være adgang til å gi generelle instruksjoner, også om de vil ha betydning for det konkrete ansettelsesforholdet» under nærmere forutsetninger.

Komiteen merker seg at finansministeren vil ta kontakt med Norges Banks hovedstyre – og legger til grunn at komiteens konklusjoner følges opp på egnet måte og innenfor gjeldende lover og regler.

Komiteen legger til grunn at representantskapet fører tilsyn med det videre arbeidet fra Norges Banks hovedstyre på vanlig måte.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til brevet og rår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k:

Dokument 9:1 (2019–2020) – Brev til Stortinget fra Norges Banks representantskap om ansettelse av ny daglig leder av Norges Bank Investment Management (NBIM) – vedlegges protokollen.

Oslo, i finanskomiteen, den 21. august 2020

Mudassar Kapur

leder

Hadia Tajik

ordfører

Vedlegg 1

Referat fra åpen høring i finanskomiteen om

Dokument 9:1 for 2019-2020 Brev til Stortinget fra Norges Banks representantskap om ansettelse av ny daglig leder av Norges Bank Investment Management (NBIM)

Høring mandag 10. august 2020 kl. 12:

Høring med lederen av Norges Banks representantskap, Julie Brodtkorb	*1
Høring med lederen for Norges Banks hovedstyre, Øystein Olsen.....	* 13

Åpen høring i finanskomiteen mandag den 10. august 2020 kl. 12

Møteleder: Mudassar Kapur (H) (komiteens leder)

Sak:

Dokument 9:1 for 2019–2020 Brev til Stortinget fra Norges Banks representantskap om ansettelse av ny daglig leder av Norges Bank Investment Management (NBIM)

Møtelederen: Da kan jeg ønske velkommen til åpen høring i Stortingets finanskomité i følgende sak: Brev til Stortinget fra Norges Banks representantskap om ansettelse av ny daglig leder av Norges Bank Investment Management, Dokument 9:1 for 2019–2020.

Høringen er lagt opp som følger: først en 10 minutters innledning fra representantskapets leder, Julie Brodtkorb, deretter en spørsmåls- og svarrunde. Måten den er lagt opp på, er at saksordføreren/saksordførerens parti får til sammen 10 minutter til spørsmål og svar, og da tar man spørsmål og svar innenfor de 10 minuttene. Det samme gjelder da de andre partiene, som får inntil 5 minutter.

Høringsinstansene kan sende supplerende informasjon til komiteen også i etterkant av høringen.

Hvis dere savner noen komitékollegaer, er det fordi det på grunn av korona er maksimalt to personer til stede fra hver partigruppe. Resten følger oss via Zoom.

Med disse ord gir jeg ordet til Brodtkorb. Vær så god!

*Høring med lederen av Norges Banks representantskap,
Julie Brodtkorb*

Julie Brodtkorb: Tusen takk!

Representantskapets mandat er begrenset, men klart:

- Representantskapet skal ikke overprøve Norges Banks beslutning om ansettelse av ny daglig leder av NBIM, kun gjennomgå prosessen fra Norges Banks side.
- Representantskapet skal ikke basere tilsynet på om vi har tillit eller ikke, men kontrollere avvik fra lover, retningslinjer og regler.

Punkt 1, om etiske prinsipper for ansatte i Norges Bank/interessekonflikter:

Representantskapet uttalte i sitt brev av 11. mai at «for representantskapet er det viktig at Tangens framtidige økonomiske interesser og struktur på hans eierskap organiseres slik at risiko for interessekonflikter mellom SPU og daglig leder for NBIMs personlige interesser elimineres».

I § 9 i de etiske prinsippene heter det:

«Ansatte kan ikke ha eksterne tillitsverv, bierverv eller eierinteresser som er eller kan fremstå å være i konflikt med de interesser den ansatte skal ivareta som ansatt i Norges Bank.»

Videre:

«Ansatte skal avstå fra handlinger som kan skape eller synes å skape direkte eller indirekte konflikt mellom private forhold og de interesser man skal ivareta som ansatt i Norges Bank. Ansatte skal i sitt arbeid unngå avhengighet eller nærhet til personer, foretak eller institusjoner utenfor Norges Bank, dersom forholdet er av en slik karakter at det kan svekke tilliten til Norges Banks uavhengighet og autoritet.»

I hovedstyrets brev av 27. mai heter det at «Tangens samlede eierinteresser og investeringer er i utgangspunktet en interessekonflikt i forhold til de interesser han skal ivareta for Norges Bank, jf. § 9».

Hovedstyret skriver i brev av 24. juli at risikoen for interessekonflikter «for alle praktiske formål er eliminert».

Som begrunnelse vises til redegjørelsen i brev av 27. mai, spesielt vedlegg 2. Representantskapet deler ikke denne oppfatningen. Ulike uttalelser i bl.a. brev av 27. mai med vedlegg viser at risikoen for interessekonflikter ikke er eliminert.

I brevet av 27. mai, side 1, uttaler hovedstyret at «den valgte organiseringen demmer opp for mulige interessekonflikter representantskapet var opptatt av i sitt brev til hovedstyret 11. mai, og sikrer tilstrekkelig avstand mellom NBIM, AKO og Tangens personlige investeringer», mens det i vedlegg a, side 2, heter at formålet med etablering av strukturene er «å skape tilstrekkelig avstand mellom SPU, AKO-systemet og Tangens personlige formue». Når det gjelder styresammensetningen i AKO-systemet, heter det:

«Ny og endret styresammensetning i AKO-systemet, samt at nære relasjoner ikke skal utgjøre et flertall i styrene i DSHN eller fondene, vil sikre nødvendig uavhengighet.»

Når det gjelder risikoen for regulatoriske interessekonflikter, mener hovedstyret i vedlegg a, side 3, at etablering av valgte strukturer medfører at risikoen for konsolidering er «tilstrekkelig redusert».

Representantskapet er enig i at hovedstyret har innført tiltak som reduserer risikoen for interessekonflikter. Vår forutsetning var og er at risikoen for interessekonflikter elimineres. Tiltakene tilfredsstiller ikke denne forutsetningen.

Alle ansatte, herunder sentralbanksjefen og leder av NBIM, skal følge de etiske prinsippene for ansatte i Norges Bank. Den daglige lederen av NBIM er ikke under-

lagt noen særbehandling. Det er adgang til å gi dispensasjon fra det etiske regelverket under forutsetning av at dette anses som «ubetenkelig». Begrepet «ubetenkelig» forstås best som et antonym av «betenkelig», og innebærer noe som ikke er risikabelt, foruroligende, farlig eller gir en grunn til å betenke seg.

Hovedstyret har ikke gitt dispensasjon til Tangen da de uttaler i brev av 24. juli at de avtaler som er inngått, er i samsvar med prinsippene og innenfor det etiske rammeverket som gjelder for alle ansatte i Norges Bank. Hovedstyret har med andre ord lagt til grunn at avtaleverket som etableres, ikke har gitt noen grunn til å betenke seg. For å være konkret må hovedstyret ha ment at det er ubetenkelig at ny daglig leder av NBIM fortsetter som 43 pst. eier i AKO-systemet. Representantskapet deler ikke denne oppfatningen. Norges Bank har for øvrig opplyst representantskapet om at de ikke kjenner til at «andre ansatte så langt har fått en tillatelse til å ha eierinteresser av et visst omfang i forvaltningsselskaper for verdipapirfond».

Representantskapet viser også til hovedstyrets tilføyelse i § 9 tredje ledd siste punktum, hvor det nå heter:

«For leder av NBIM skal alle slike verv, eierinteresser mv. og all yrkesmessig virksomhet utenfor Norges Bank forhånds godkjennes av sentralbanksjefen.»

Samtidig som hovedstyret gjorde denne tilføyelsen i § 9, understreker de i brevet av 24. juli at denne endringen i de etiske prinsippene ikke knytter seg til ansettelsen av Nicolai Tangen.

Punkt 2, om AKO Foundation:

En annen interessekonflikt som kan oppstå, er mellom utdeling av midler fra AKO Foundation og SPU. Hovedstyret skriver i sitt svar av 27. mai at «ut fra stiftelsens formål er det lite sannsynlig at mottagerne av tildelingene vil være forretningsforbindelser av Norges Bank».

Representantskapet viser til at Norges Bank og Finansdepartementet bruker akademiske institusjoner som eksempelvis Wharton og London School of Economics som eksterne utredere av ulike problemstillinger som gjelder fondet. Begge disse utdanningsinstitusjonene har mottatt betydelige midler fra AKO Foundation. Punkt 3, om at ny daglig leder av NBIM vil eie 43 pst. av et selskap som forvalter fond registrert i såkalte skatteparadiser:

NBIM har flere investeringer i selskaper registrert i skatteparadiser. Når NBIM går inn på eiersiden i et selskap registrert i et skatteparadis, er forutsetningen at de følger retningslinjene i forventningsdokumentet om skatt og åpenhet. Det betyr at NBIM som eier skal påvirke selskapet til å følge prinsippene satt i dette dokumentet. Forventningsdokumentet om skatt og åpenhet kom som et resultat av et anmodningsvedtak fra en samlet fi-

nanskomité under behandlingen av fondsmeldingen i 2016.

Ett av de tre prinsippene i forventningsdokumentet er at skatt skal betales der verdiene skapes.

Norges Banks hovedstyre har signert en ansettelsesavtale med ny daglig leder av NBIM som godkjenner at daglig leder selv eier 43 pst. av et selskap som forvalter fond registrert på Cayman Islands og i Irland, såkalte skatteparadiser. Representantskapet registrerer at hovedstyret i sitt brev av 27. mai skriver at de har «gjennomgått Tangens forretningsmessige disposisjoner og har ikke gjort funn som strider mot prinsippene som forventningsdokumentet bygger på». Hovedstyret har ikke opplyst hvilke konkrete undersøkelser hovedstyret her har foretatt.

Forventningsdokumentet er utarbeidet på bakgrunn av formelle krav til SPU fastsatt av regjeringen og Stortinget. Representantskapet er på denne bakgrunn opptatt av at holdningene til plasseringer i skatteparadiser fra norsk side ikke svekkes ved at daglig leder av NBIM selv har midler plassert i såkalte skatteparadiser.

Punkt 4, om offentlighetsloven og ansettelsen av ny daglig leder av NBIM:

Hovedstyret skriver i brev av 29. april at det kan

«argumenteres for at Tangen i hvert fall var å anse som en reell søker til stillingen ved hovedstyrets behandling den 5. mars slik at han skulle blitt påført søkerlisten rundt dette tidspunktet. På dette tidspunktet var han ikke bare vurdert som kvalifisert, men han hadde også kompetansemessig blitt vurdert opp mot, og rangert foran, andre kandidater. Vi erkjenner at vi i dette tilfellet har påført Tangens navn for sent på den offentlige søkerlisten.»

Hovedstyret erkjenner å ha brutt kravene etter offentlighetsloven.

Punkt 5, om plikt til å informere departementet:

Etter sentralbankloven § 1-6 skal Norges Bank informere departementet om «saker av viktighet».

Representantskapet anser det som en sak av viktighet at Tangen allerede i starten av prosessen hadde fått godkjent sitt premiss om å fortsette som hovedeier i AKO-systemet.

Representantskapet er ikke kjent med at sentralbanksjefen orienterte departementet om denne forutsetningen. I svarbrev fra hovedstyret av 29. april skriver de:

«23. mars hadde finansministeren en telefon-samtale med sentralbanksjefen. Samtalen handlet etter det som er opplyst om Norges Banks undersøkelser om kandidatens egnethet opp mot de kvalifikasjonskravene som var stilt og om fremtidige spørsmål som en kunne regne med ville komme, for eksempel skattemessige forhold».

Vi har ikke opplysninger om at sentralbanksjefen i denne samtalen informerte om Tangens premisser.

Med dette avslutter jeg min redegjørelse om representantskapets arbeid knyttet til ansettelsen av ny daglig leder av NBIM, og vil så langt jeg kan, og ut fra representantskapets ståsted og mandat, svare på alle de spørsmål finanskomiteens medlemmer måtte ha til saken.

Møtelederen: Tusen takk skal du ha.

Før jeg gir ordet videre til sakens ordfører, vil jeg bare opplyse komiteen om at Brodtkorb har med seg en bisitter, men spørsmålene rettes selvfølgelig til innlederen.

Da gir jeg ordet til Hadia Tajik, fra Arbeiderpartiet, som også er sakens ordfører. Du har inntil 10 minutter. Vær så god!

Hadia Tajik (A): Tusen takk, komitéleiar, og takk for ei nyttig utgreiing for komiteen.

Me har jo nokre spørsmål, og dersom det har seg sånn at me innimellom avbryt, er det ikkje for å vera uhøflege, men for å vera sikre på at me får dei svara me treng.

Representantskapet har vore oppteke av at interessekonfliktar skal vera eliminerte, og stadfestar i den utgreiinga de no òg gjev, at det etter dykkar syn ikkje har vore gjort. De gjev eit eksempel på ein mogleg interessekonflikt som kan oppstå knytt til AKO Foundation. Kanne de òg ha gjeve oss nokre fleire eksempel på interessekonfliktar de er bekymra for kan oppstå?

Julie Brodtkorb: Ja, det kan være interessekonflikter eksempelvis hvis det blir spørsmål om Tangen som leder av NBIM kan inngå avtaler med leverandører som også er leverandører til AKO-systemet. Kan NBIM kjøpe aksjeposter av AKO-systemet? Kan Tangen eksempelvis være med og velge eksterne forvaltere? NBIM bruker mellom 70 og 80 eksterne forvaltere som er direkte konkurrenter av AKO. Så det er noen eksempler.

Viktige eksempler er også de regulatoriske bestemmelsene, hvor man i vedlegg 2 ser at hovedstyret har gått gjennom lovgivning, bl.a. i USA, samt britisk lovgivning og fransk lovgivning, når det gjelder konsolidering av aksjer, hvor de selv konkluderer med at risiko er redusert, eller at den er liten, men ikke eliminert.

Hadia Tajik (A): Kjenner representantskapet til om det har kome nokre interessekonfliktar på spissen i løpet av tilsetjingsprosessen av Nicolai Tangen?

Julie Brodtkorb: Jeg ber om at det spørsmålet stilles til sentralbanksjefen, da det er ryddigere.

Hadia Tajik (A): På kva måte kan den typen interessekonfliktar som du no gjer greie for, kunna skapa framtidige problem for Noregs Bank?

Julie Brodtkorb: Vi anser jo at dette er interessekonflikter som all den tid Tangen er leder av NBIM, vil kunne oppstå, fordi han da er hovedeier i AKO-systemet.

Hadia Tajik (A): De skriv òg i rapporten til Stortinget at eliminering av interessekonfliktar skal gjelde «i rimelig tid etter fratreddelse». Kvifor er det òg viktig at det gjeld «i rimelig tid etter fratreddelse»?

Julie Brodtkorb: Det har å gjøre med at man som leder av NBIM har tilgang på mye informasjon, og man leder et av verdens største fond, og at det derfor er ryddig at man der har bestemmelser, slik at denne informasjonen ikke kan brukes i etterkant.

Hadia Tajik (A): Kva er dykkar syn på «rimelig tid»?

Julie Brodtkorb: Jeg ser at de har satt en karantene på seks måneder, og at sentralbanksjefen der henviste til andre karanteneregler i norsk offentlig sektor.

Hadia Tajik (A): Når hovudstyret i Noregs Bank har endra omtalen av i kva grad interessekonfliktane er eliminerte, og no har gått frå å seia at ein skal demma opp for til å seia at «for alle praktiske formål» er dei eliminerte, kjenner representantskapet til kva hovudstyret byggjer denne endringa i omtale på?

Julie Brodtkorb: De skriver i brev av 24. juli at de bygger det på vedlegg 2 i brev av 27. mai. Men i vedlegg 2 i det brevet er det ikke brukt en eneste gang at de «for alle praktiske formål» eliminerer risiko, men det er brukt begreper som «demme opp for» og «redusere» risiko.

Så her opplever vi at hovedstyret bruker samme faktum for to ulike standpunkt.

Hadia Tajik (A): For ordens skuld berre spør eg: Kjenner representantskapet til om hovudstyret har teke noko initiativ av betydning for å eliminera interessekonfliktar etter 27. mai?

Julie Brodtkorb: Vi kjenner ikke til at de har innført nye tiltak, og vi må også ta som utgangspunkt det de selv skriver i brev av 24. juli, og der henvises det til den strukturen som forklares i vedlegg 2 til brev av 27. mai.

Hadia Tajik (A): Meiner representantskapet at det er mogleg å få på plass nødvendige avtaler og avklaringer for å kunna føra ein kontroll som sikrar at interessekonfliktar er eliminerte?

Julie Brodtkorb: Representantskapet har ingen meninger. Vårt mandat er at vi i etterkant går inn og har tilsyn, så det har vi ingen meninger om.

Hadia Tajik (A): Når representantskapet skal føra tilsyn, må jo representantskapet ha tilgang til informasjon og ha føresetnadene for å kunna føra det tilsynet. Det eg er ute etter, er om det er mogleg for dykk å få tilgang til den typen informasjon som òg gjer det mogleg å føra tilsyn.

Julie Brodtkorb: Dette er jo en ny situasjon også for representantskapet, men det er viktig å bemerke at det vil være Norges Banks ansvar å følge opp at en ansatt følger ansettelsesavtalen og de strukturer som er lagt opp der. Så blir det representantskapets ansvar å ha tilsyn med at Norges Bank følger opp dette på en tilstrekkelig måte.

Det er også å bemerke at på spørsmål fra representantskapet har Norges Bank opplyst at det aldri tidligere har vært ansatte i Norges Bank som har hatt denne typen eierskap, slik at dette er helt nye mekanismer som i så fall må bygges opp.

Hadia Tajik (A): Hovudstyret har òg godkjent ein arbeidsavtale der dagleg leiar for NBIM, som de òg gjer greie for, skal eiga 43 pst. av eit selskap som er registrert på Caymanøyane og i Irland. De tek det opp i rapporten og er òg inne på det i dag. Meiner representantskapet at dette er eigna til å svekkja Noregs Bank og SPUs arbeid mot skatteparadis, sånn som arbeidet er beskrive i forventningsdokumentet om skatt og openheit?

Julie Brodtkorb: Det representantskapet har sagt, er at vi forutsetter at Tangens forretningsmessige forhold følger forventningsdokumentet om skatt og åpenhet, og så har vi også konstatert at hovedstyret verken har lagt frem for oss eller offentliggjort hvilke undersøkelser de har gjort som gjør at de kan konkludere med at så er tilfellet.

Hadia Tajik (A): Det er lite grann vanskeleg å få tak på: Ein føreset altså at ein følgjer forventningsdokumentet, men dei faktiske forholda er jo at det er snakk om ein arbeidsavtale med ein framtidig NBIM-sjef, som eig 43 pst. av eit selskap registrert på Caymanøyane og i Irland. Er det eigna til å svekkja Noregs Bank og SPUs arbeid mot skatteparadis, sånn som dei sjølv har beskrive at arbeidet skal gå føre seg?

Julie Brodtkorb: Ja, jeg sa også i innlegget mitt helt klart at forventningsdokumentet er utarbeidet på bakgrunn av formelle krav satt til SPU, fastsatt av regjering og storting, og at representantskapet på den bakgrunn

er opptatt av at holdningene til plasseringer i skatteparadis fra norsk side ikke svekkes.

Det er klart at når NBIM ble pålagt å ha dette forventningsdokumentet om skatt og åpenhet, er det fordi storting og regjering uttrykte at man ønsker at det er en klar forventning når NBIM investerer. Det er jo for å påvirke åpenhet om skatt og andre forhold. Da å ha en sjef for fondet selv som har plasseringer i såkalte skatteparadis, ønsker ikke representantskapet at skal svekke inntrykket av Norges holdning til skatteparadis.

Hadia Tajik (A): Men kan det svekkja inntrykket av Noregs haldning?

Julie Brodtkorb: Det er ikke representantskapets oppgave å komme med hva vi mener kan skje. Vi må forholde oss til det mandatet dere har gitt oss. Det har vi gjort, og vi har da bemerket at ut fra de forventninger Stortinget og regjeringen har satt opp, uttrykker vi her en bekymring.

Hadia Tajik (A): I utgreiinga i dag tar de òg for dykk endringane i dei etiske prinsippa til tilsette i Noregs Bank, og Noregs Bank er jo klar på at endringane ikkje har samband med tilsetjinga av ny dagleg leiar for NBIM. Deler representantskapet det synet?

Julie Brodtkorb: Vi forholder oss til det hovedstyret skriver, og det er, punkt 1, at de nå mener at risiko for alle praktiske forhold er eliminert, men de viser til samme faktum som de la til grunn da de skrev at det var demmet opp for. Så registrerer vi også – selv om det er tatt inn to egne linjer i § 9 som gjelder NBIM-sjefen – at hovedstyret uttrykker at dette ikke har noe med ansettelsen av Tangen å gjøre.

Hadia Tajik (A): I offentlegheita er det ei mykje omtalt skattesak knytt til den nye sjefen for NBIM i Storbritannia. Dette er ikkje omtalt i rapporten frå representantskapet. Kvifor er det ikkje omtalt?

Julie Brodtkorb: Fordi representantskapet har tilsyn med Norges Bank, ikke med enkelte ansatte i Norges Bank. Det er begrunnelsen for det.

Hadia Tajik (A): Kva for betydning vil representantskapet seia at handteringa av tilsetjinga av ny oljefondssjef og alt som det har ført med seg, både av nødvendig tilsyn frå representantskapet og det uvanlege skrittet de har gått til, nemleg å rapportera til Stortinget utanom dei årlege utgreiingane, har hatt å seia for omdømet til Noregs Bank?

Julie Brodtkorb: Representantskapet ønsker ikke å ha meninger eller ytringer om hva som er følgene, men

vi har konstatert at det her har vært brudd på retningslinjer, regler og lover.

Møtelederen: Takk! Da gir jeg ordet til meg selv, så kan komiteens nestleder få lov til å klubbe når jeg går over tiden.

Hadia Tajik tok her over som møteleder.

Mudassar Kapur (H): Jeg går rett på spørsmålet. Vi får beklage i forkant hvis vi repeterer noen av spørsmålene underveis i dag. I representantskapets brev til Stortinget står det jo at risiko for alle interessekonflikter må elimineres. I etterkant av dette brevet har Norges Bank gjort endringer i regelverket, og de mener nå at risiko for interessekonflikter for alle praktiske formål er eliminert. Hvordan forstår representantskapet begrepet «for alle praktiske formål»?

Julie Brodtkorb: Vi forholder oss til faktum når vi er et tilsyn. Det interessante for oss i det brevet er derfor faktum. Og faktumet det vises til, er det samme faktum som ble lagt til grunn da de selv skrev at de hadde demmet opp for interessekonflikter.

Mudassar Kapur (H): Du nevnte også at du registrerer at risikoen for interessekonflikter er redusert, men ikke eliminert. Du skal slippe å gi noen valør på dette, men hvor mye mener du er redusert, hvor langt har man kommet på vei, altså hvor er gapet nå?

Julie Brodtkorb: Representantskapet mener at de strukturene som er opprettet, reduserer risiko. Der er vi enig med hovedstyret, slik de også beskriver det i vedlegg 2. Men vi mener at risiko må elimineres av den grunn at det er en alvorlig situasjon, eksempelvis hvis det oppstår regulatoriske interessekonflikter, snakk om konsolidering av aksjeposter mellom SPU og AKO-systemet.

Det er også svært viktig å huske på at de etiske prinsippene i Norges Bank er lagt fordi den norske allmennhet skal kunne ha en høy tillit til en av Norges viktigste samfunnsinstitusjoner, og av den grunn ligger det i de prinsippene at denne typen eierskap ikke skal forekomme. Terskelen er satt særdeles høyt, ved ubetenkelig. Det er samme terskel som er satt ved at sentralbanksjef og visesentralbanksjef via Finansdepartementet kan få unntak, men vi mener ikke at det er ubetenkelig at leder av NBIM skal eie 43 pst. av AKO-systemet.

Mudassar Kapur (H): Dette er, som du nevnte, en ny situasjon som verken representantskapet eller hovedstyret har vært i før, og noen av mekanismene for å følge dette framover er kanskje ikke til stede i dag. Men jeg vil likevel spørre: Hvordan vil representantskapet

utøve sin kontrollfunksjon framover for å forebygge interessekonflikter og sikre at interessekonfliktene ikke oppstår, eller hvis de oppstår, oppdage dem og kunne rapportere om dette til Stortinget? Etterprøvbarehet og etterkontroll – hvordan ser representantskapet sin rolle i det fram til f.eks. neste årsrapport?

Julie Brodtkorb: Der må jeg gjenta at det ikke er representantskapets oppgave å føre tilsyn med enkeltansatte. Det er Norges Bank som må opprette systemer som gjør at man har trygghet for at arbeidsavtaler og den struktur som er opprettet, følges. Så vil det være representantskapets oppgave å ha tilsyn med at Norges Bank gjør disse kontrollene.

Mudassar Kapur (H): Nå er det jo fortsatt slik at det som er stående, er at man skal få på plass alle nødvendige ordninger, for å bruke et folkelig uttrykk, til Tangen starter i jobben sin. Kan man fra Stortingets side forvente noe mer skriftlig informasjon rundt den siste tidens utvikling og fortløpende framover fra representantskapet?

Julie Brodtkorb: Representantskapet forholder seg jo til det hovedstyret foretar seg. I sommer ble vi opplyst om at de i hovedstyremøtet 24. juni, med fullmakt til sentralbanksjefen, så det ble fullført 25. juni, da hadde endret det etiske regelverket. I går kveld, kl. 21.30, fikk jeg oversendt noen nye dokumenter som er datert 25. juni, men representantskapet er et kollegium, så disse er naturlig nok ikke behandlet i natt.

Mudassar Kapur (H): Da frister det å spørre hva slags dokumenter det er, men min tid er ute, og det er mange andre i komiteen som fortsatt gjenstår på talerlisten.

Mudassar Kapur overtok her igjen som møteleder.

Møtelederen: Da går ordet videre til Sivert Bjørnstad fra Fremskrittspartiet, inntil 5 minutter. Vær så god!

Sivert Bjørnstad (FrP): Takk for det! Første spørsmål er knyttet til punkt 5 i din redegjørelse. Da man hørte det du sa, og i ettertid nå også leser det som står, er det vanskelig å lese det på noen annen måte enn at representantskapet mener at hovedstyret har brutt sentralbankloven. Er det riktig forstått?

Julie Brodtkorb: De har brutt sentralbankloven forutsatt at dette ikke ble informert om. Jeg viser til at det som står på dette punktet, er at samtalen handlet om Norges Banks undersøkelse om kandidatens egnethet opp mot kvalifikasjonskravene som var stilt, og om

fremtidige spørsmål som en kunne regne med ville komme, f.eks. om skattemessige forhold. Ut fra de opplysningene vi her har, er det ikke opplyst om at man ga én enkelt kandidat ja på et premiss om å kunne fortsette sitt eierskap i AKO-systemet. Så hvis det ikke er opplyst for Finansdepartementet, mener representantskapet at den er brutt.

Sivert Bjørnstad (FrP): Hvis representantskapet da mener at sentralbankloven er brutt – representantskapet er jo Stortingets tilsynsorgan – ville det ikke da vært naturlig at Stortingets tilsynsorgan varslet Stortinget om det formelt, hvis man mener at hovedstyret bryter sentralbankloven?

Julie Brodtkorb: Vi har varslet Stortinget om det formelt i brev av 11. juni, og jeg må også få informere komiteen om at dette var helt ukjent for representantskapet frem til vi fulgte pressekonferansen den 28. mai.

Sivert Bjørnstad (FrP): Over til noe litt annet: Representantskapet har jo på eget initiativ og av egen fri vilje så å si spilt ballen over til Stortinget. Man kunne ha ventet til det neste ordinære brevet eller rapporten neste år. Det har man valgt å ikke gjøre.

Det er for meg litt uklart hva representantskapet ønsker eller ser for seg at utfallet av denne behandlingen i Stortinget skal være eller skal bli. Kunne representantskapets leder ha drodlet litt rundt det? Hva er forventningene til representantskapet om denne sakens videre behandling i Stortinget?

Julie Brodtkorb: Representantskapet er dårlig på å drodle. Vi forholder oss til det mandatet dere har gitt oss, og ifølge sentralbankloven § 4-1 skal vi melde fra til Stortinget når det oppstår forhold og vi oppdager forhold i våre tilsyn som avviker fra retningslinjer, lover og regler.

Så sto vi i representantskapet i et spørsmål om vi da i denne saken skulle vente et helt år med å rapportere til Stortinget, men det står i den samme sentralbankloven at ved spesielle forhold kan representantskapet rapportere oftere til Stortinget, og vi mente at dette var et spesielt forhold.

Hans Andreas Limi (FrP): Jeg vil litt tilbake til det som har vært tydelig uttrykt fra representantskapet om at det må være en forutsetning å eliminere risiko for interessekonflikter. Er det slik å oppfatte at representantskapet mener at den eneste måten å eliminere det på er at Tangen da selger seg 100 pst. ut av alle investeringer, eller har dere diskutert hvorvidt det er mulig med en avtalemessig regulering som går lenger enn den som er gjort av hovedstyret?

Julie Brodtkorb: Representantskapet har i denne saken som i alle andre saker vært veldig opptatt av at vi ikke går utenfor vårt mandat. Hadde vi hatt meninger om hvordan Tangen eller banken skulle organisere dette, hadde vi gått utenfor vårt mandat. Det mandatet Stortinget har gitt oss, er å ha tilsyn med det banken har gjort, ikke å ha meninger om hva den burde gjøre.

Hans Andreas Limi (FrP): Men det er vel likevel et poeng at når dere er så tydelige på å eliminere enhver fare for interessekonflikter, så har dere vel en formening om hva som da vil være godt nok i så fall, så lenge dere mener at det Norges Bank har gjort, ikke er tilstrekkelig?

Julie Brodtkorb: Der vil jeg gjenta at da ville jeg gått utenfor representantskapets rolle.

Hans Andreas Limi (FrP): Takk!

Møtelederen: Takk skal du ha. Da gir jeg ordet videre til Senterpartiet, ved Sigbjørn Gjelsvik.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp): Takk for det! Jeg får følge opp det veldig sentrale spørsmålet knyttet til å eliminere potensielle interessekonflikter. Hva vurderer representantskapet er konsekvensen av at potensielle interessekonflikter ikke er eliminert?

Julie Brodtkorb: Representantskapet er opptatt av særlig § 9 i de etiske prinsippene, og formålet med de etiske prinsippene er at den norske allmennhet og også det internasjonale kapitalmarkedet skal ha en høy tillit til Norges Bank. Ved at det kan stilles spørsmål ved ulike interessekonflikter, er vi redd for at den tilliten svekkes.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp): Bare for å følge opp det – for det er jo helt sentralt og helt sentralt i det tilsynet dere skal gjøre, nettopp å sikre det som også er nedfelt i de etiske prinsippene, nemlig det å sikre at en skal ivareta et godt omdømme og allmennhetens tillit: Vil det være mulig å sikre de overordnede prinsippene så lenge en ikke har eliminert potensielle interessekonflikter?

Julie Brodtkorb: Vi i representantskapet har konkludert med at risikoen for interessekonflikter må elimineres for å opprettholde de etiske prinsippene i Norges Bank, særlig ut fra at terskelen for muligheten til unntak er satt ved ubetenkelig.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp): Bare for å følge opp § 9 i retningslinjene en viser til, bl.a. det som står om at ansatte ikke kan ha eksterne tillitsverv, bierverv eller eierinteresser som er eller kan framstå å være i konflikt med de interesser den ansatte skal ivareta som ansatt i Nor-

ges Bank: Er det representantskapets vurdering at en per i dag er i brudd med den bestemmelsen?

Julie Brodtkorb: Det er det helt klart.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp): Så til oppfølgingen av det som Hans Andreas Limi stilte spørsmål om: Selv om representantskapet ikke skal angi en nøyaktig løsning på hvordan dette skal gjøres, vil det jo likevel være av interesse hvordan en kan komme på innsiden av de reglene som gjelder for Norges Bank, og ikke minst sikre at en har et omdømme og allmennhetens tillit. Kan representantskapet si noe mer om hva representantskapet, ut fra den grundige jobben en har gjort, mener må til for å sikre tillit for framtiden?

Julie Brodtkorb: Det er viktig også for å underbygge tilliten til Norges Bank at de institusjoner Norges Bank består av, holder seg til sitt mandat, og det er hovedstyrets mandat når de inngår arbeidsavtaler, å sørge for at disse ikke er i brudd med det etiske regelverket. Så er det representantskapets mandat å påpeke overfor Stortinget når så ikke skjer. Det holder jeg meg til.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp): Du sa at det er hovedstyret som har ansvar for ansettelsesprosessen, naturlig nok, og for rammene rundt den, og så fører dere tilsyn. Men har representantskapet eller du som leder på noe tidspunkt gitt noen råd til hovedstyret og til representantskapet om hvordan saken bør håndteres, herunder eksempelvis å avslutte prosessen med Tangen?

Julie Brodtkorb: Representantskapet har gjennom prosessen fra slutten av mars kommet med en rekke spørsmål. Vi har fått svar fra hovedstyret. Deretter har vi kommet med våre merknader, og de merknadene regner vi med at hovedstyret har tatt med seg inn i prosessen hvor de har arbeidet med arbeidsavtalen med Tangen. Men vi er et organ av 15 representanter, og det ville vært svært uryddig om man på siden drev og ga noen råd, så det har selvfølgelig ikke forekommet.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp): Så til spørsmålet om skattemessige forhold og forholdet til bruk av skatteparadiser, noe jeg opplevde at du var veldig tydelig på: I den rapporten dere har oversendt Stortinget, har jo forventningen om at det skal være full åpenhet om skattemessige forhold, vært sentral. Dere skriver på side 9 i rapporten:

«Representantskapet bemerker at full åpenhet om selskaper etablert i skatteparadiser er en gjensstående problemstilling.»

Er det det fortsatt?

Julie Brodtkorb: Det hovedstyret har opplyst oss om, er at de har hatt en gjennomgang av Tangens forretningsmessige forbindelser og har da ikke funnet noen avvik fra dokumentet om skatt og åpenhet. Men denne undersøkelsen er ikke offentliggjort. Svarene i undersøkelsen er sannsynligvis konfidensielle, men hvilke undersøkelser som er foretatt, burde kunne forelegges.

Møtelederen: Tusen takk! Da gir jeg ordet videre til Sosialistisk Venstreparti, ved Kari Elisabeth Kaski.

Kari Elisabeth Kaski: Jeg har lyst til å følge opp der Kapur slapp.

Du sa at det var kommet noen dokumenter i går kl. 21.30. Hvilke dokumenter var det, og kan du si noe om innholdet i de dokumentene?

Julie Brodtkorb: Det gjelder side 8 i vårt brev til Stortinget. Der skrev representantskapet:

«Representantskapet viser til at «members» og forvalter er å betrakte som nærstående til Tangen. De vil kunne anse seg som forpliktet til å ivareta Tangens interesser. Representantskapet vil også vise til at informasjon om AKO-fondene vil tilflyte Tangens nærstående gjennom deres arbeid for AKO Foundation.»

Det brevet ble sendt dere, og jeg tar som utgangspunkt at hovedstyret også har lest dette brevet. Så mottok vi i går kl. 21.35 en mail med opplysninger om at den 25. juni hadde det blitt inngått enkelte erklæringer med trustee Woodburn om å ikke gi informasjon videre. Men jeg ber om respekt for at dette var et dokument som er fullt av juss – og ikke bare juss, men britisk juss – så det har vi ikke fått behandlet. Det ville også vært uryddig i forhold til at vi er et kollegium, og de andre i representantskapet har ikke fått denne informasjonen.

Kari Elisabeth Kaski: For å følge opp knyttet til Foundation: Det er satt opp en form for brannmur mellom AKO Capital og Tangen for å demme opp for mulige interessekonflikter. Men representantskapet har vært kritiske til at det ikke har vært utformet noen form for brannmur mellom Foundation og Tangen, som du også redegjør for. Mener representantskapet at det vil være naturlig med den typen rammer også rundt type charity?

Julie Brodtkorb: Det vi har vært opptatt av, er at i forbindelse med «trustees», som i norsk sammenheng kan oversettes til forvaltere eller styre, og «members», er det tre med nære bånd – ikke «nærstående», for det er i aksjelovgivningen noe annet, men nære bånd – til Tangen. En av dem er Woodburn, som er «trustee». Han sitter også i styret i DSHN og har naturlig nok informa-

sjon om AKO-fondene derfra. I tillegg er det slik at et styre er pliktig til å skaffe seg informasjon om sine inntekter og sine utgifter. Det står også i stiftelsesdokumentet til AKO Foundation:

«Accounting records relating to the Charity must be made available for inspection by any Trustee at any time during normal office hours.»

Det er grunnen til at vi har satt et spørsmålsteget ved hvorfor man da ikke har opprettet en struktur slik at ikke Tangen kan få informasjon om AKO-fondet, som det nå er laget et system for at han ikke skal få der via «trustee» i AKO Foundation.

Det er også slik at det er «trustees» som utnevner «members», men de kan ikke gjøre det uten å få samtykke fra «founder», som igjen er Tangen. Så slik sett kunne man kanskje si at det var mer ryddig den gang Tangen selv satt som «trustee» og «member», for da var i hvert fall denne bindingen synbar.

Kari Elisabeth Kaski: I lys av de dokumentene som kom i går kveld – kan du si mer om det samarbeidet som har vært mellom representantskapet og hovedstyret gjennom prosessen med ansettelsen og utformingen av vilkårene i ansettelsesavtalen? Mener representantskapet at det er grunnlag for kritikk av hovedstyrets behandling av saken og manglende åpenhet overfor dere som kontrollorgan?

Julie Brodtkorb: Hovedstyret og representantskapet samarbeider jo ikke, for vi er et uavhengig tilsyn. Det er viktig. Men akkurat til de sist ankomne dokumenter må jeg få lov å bemerke at jeg har regnet med at hovedstyret har lest brevet vi sendte til Stortinget, og man skulle tro at man ønsker å opplyse tilsynet om eventuelle momenter som ikke er besvart. Jeg legger merke til at dokumentene er datert 25. juni, men at vi får dem oversendt kvelden den 9. august.

Så har vi ikke spesifikt etterspurt disse dokumentene, men det er veldig vanskelig å etterspørre dokumenter man ikke vet eksisterer.

Kari Elisabeth Kaski: Tenker representantskapet at det er behov for at Stortinget ber regjeringen om å be finansministeren om å gripe inn i ansettelsesprosessen?

Julie Brodtkorb: Representantskapet har ingen meninger om hva verken Stortinget eller regjeringen skal gjøre. Vi er utnevnt av Stortinget som et uavhengig kontrollorgan av Norges Bank.

Møtelederen: Tusen takk! Da går ordet videre til Venstre, ved Elvestuen.

Ola Elvestuen: Først vil jeg takke for en veldig grundig redegjørelse – også tidligere fra representantskapet gjennom hele prosessen.

Mitt første spørsmål gjelder punkt 3 i din innledning, om at daglig leder av NBIM vil eie 43 pst. av selskapet som forvalter fond i såkalte skatteparadiser, og om forventningsdokumentet om skatt og åpenhet, som er fra Stortinget. Her er representantskapet opptatt av at holdningen til plassering i skatteparadiser på norsk side ikke svekkes ved at daglig leder av NBIM selv har midler plassert i såkalte skatteparadiser. Jeg lurer på om du kan si litt mer om at dere er opptatt av at dette ikke svekkes. Vil dere si at det svekkes med den eierandelen som han nå har? Kan du utdype litt mer hva representantskapet mener med akkurat den formuleringen?

Julie Brodtkorb: Det jeg kan si, er at representantskapet er opptatt av, ut fra mandatet vårt, at vi sørger for at Norges Bank følger de signaler som storting og regjering gir. Stortinget har i et anmodningsvedtak – en enstemmig komité – angitt at man er opptatt av åpenhet om skattemessige forhold, som var hele grunnlaget for forventningsdokumentet om skatt og åpenhet.

Så uttrykker vi i brevet vårt, og jeg uttrykker i mitt innlegg, at det er en utfordring å skulle gå inn på eiersiden via NBIM for å påvirke andre til å praktisere dette hvis ikke sjefen i oljefondet gjør det. Men der skriver hovedstyret at de har gjennomgått alle forretningsforholdene til Tangen og at dette oppfylles. Men som sagt: Det er undersøkelser som ikke er oss forelagt.

Ola Elvestuen: Dette er et forventningsdokument som ble vedtatt av Stortinget i forbindelse med fondsmeldingen i 2016. Vi får en fondsmelding også nå i høst, og det kommer sannsynligvis en fra regjeringen til våren. Og gitt diskusjonen om denne ansettelsen er det ikke unaturlig at det med skatteparadiser kan bli et tema både i fondsmeldingen i høst og til våren. Har representantskapet gjort noen vurdering av eventuelle nye initiativ og innstramminger i forhold til det forventningsdokumentet som ligger, og hvilken rolle eierskapet til ny leder i NBIM vil kunne ha i en slik prosess?

Julie Brodtkorb: Representantskapet forholder seg kun til det mandatet vi har fra Stortinget. Det er å føre tilsyn med at Norges Bank følger det dere og regjeringen vedtar. Så det vil være vår rolle. Vi har aldri mening eller ytringer om hva dere burde gjøre.

Ola Elvestuen: Så til spørsmålet som gjelder at dere mener at interessekonflikter må elimineres. Ordlyden som har vært brukt tidligere, er at det skal «demmes opp for», men så har man dette: «for alle praktiske formål eliminert». Som jeg forstår av dine svar, er det en

vurdering hvor hovedstyret har endret sin vurdering av hva de har gjort – altså at det nå er demmet opp for, men det er på bakgrunn av det samme faktiske innholdet som var før representantskapet sendte sitt brev til finanskomiteen.

Julie Brodtkorb: Det er riktig oppfattet. Det er to forskjellige konklusjoner fra hovedstyret på samme faktum.

Ola Elvestuen (V): Et siste spørsmål, og det går på dette med at dere har en bra redegjørelse om betenkelig og ubetenkelig og er veldig tydelig på at hovedstyret må ha ment at det er ubetenkelig at ny daglig leder av NBIM fortsetter som 43 pst. eier i AKO-systemet, og at representantskapet ikke deler denne oppfatningen. Ut fra det første spørsmålet jeg stilte, altså om forventningsdokumentet om åpenhet og skatt, hvordan vil representantskapet se på nettopp det at man anser her at man ikke deler oppfatningen om at eierskapet er ubetenkelig, og den rollen som leder i NBIM skal ha når det gjelder arbeidet mot skatteparadiser?

Julie Brodtkorb: Begrepet «ubetenkelig» brukes i regelverk som angår interessekonflikter, både når det gjelder regelverk for sentralbanksjefen og visesentralbanksjefene, og det brukes i det etiske regelverket for de ansatte i Norges Bank. Der fremkommer det også i forarbeidene hvordan dette begrepet skal forstås. Det skal ikke være grunnlag for å stille seg noen spørsmål. Dette begrepet er ikke brukt i noen dokumenter fra storting eller regjering om skatt og åpenhet, så det ville være å synse, og det ønsker ikke representantskapet å gjøre.

Møtelederen: Tusen takk! Da går ordet videre til Kristelig Folkeparti – Storehaug, vær så god.

Tore Storehaug (KrF): Takk for det, leiar, og takk for gode svar så langt. De i representantskapet gjer ein kjempeviktig jobb på vegner av oss på Stortinget, som har peika dykk ut, ikkje minst for å sørgje for den tilliten som NBIM må ha med tanke på både internasjonale aktørar og den norske befolkninga.

I spørsmålsrunden etter innleiinga di var det først og fremst – opplever eg no – dei etiske prinsippa som er ein kjerne i det som ligg her. Eg opplevde òg at du svarte veldig tydeleg på spørsmålet frå Kaski om representantskapet meiner at § 9 er innfridd, sånn som han er no. Det er jo eit spørsmål som de fleire gonger òg har stilt til hovudstyret. I kva grad opplever du at hovudstyret har svart på dei bekymringane de har hatt om det?

Julie Brodtkorb: Jeg opplever at de har svart ganske grundig på det, og de konkluderte selv, i brev av 27. mai, som var det brevet hvor de la ved sin gjennomgang som

vedlegg. Der hadde de en grundig gjennomgang av alle typer interessekonflikter, men intet sted i det dokumentet konkluderes det med at risikoen er eliminert.

Tore Storehaug (KrF): Dei plassane i brevet der hovudstyret svarar ut, er dei veldig opphengde i ei forståing av den paragrafen – eigentleg er det ei gjennomgåande forståing òg frå pressekonferansane om at dette handlar om rolle, og det handlar om verv, mens eigarskap ser ut til å vere eit spørsmål som ikkje i så stor grad blir problematisert. Er det ei riktig forståing av korleis hovudstyret ser ut til å ha handtert denne problemstillinga?

Julie Brodtkorb: Hvilken forståelse noen har, er ikke i min rolle å gå ut fra, men det står helt klart i § 9 at dette også gjelder eierskap.

Så har jeg sett uttalt at sentralbanksjefen mener at Tangen ved sin ansettelsesavtale har fått et strammere regelverk enn det som gjelder alle andre. Men det er altså ingen andre som har fått gå utenom § 9 når det gjelder eierskap til forvaltningsmiljøer på denne måten.

Tore Storehaug (KrF): Takk! Litt til nokre andre ting som har kome fram i løpet av runden her, og dei tinga som blei sende over i går kveld, for der blir det vist til ein del sanne erklæringar, og det blir jo òg fleire gonger omtalt som ein del av dei nye kontrollmekanismane som hovudstyret har ønskt å innsetje som ei følge av at ein no har enda på den nye NBIM-sjefen som ein har: Kan du gjere greie for kva den typen erklæringar er? Har dei nokre juridiske implikasjonar i det heile? Det er eit omgrep som verkar – iallfall for meg som norsk lovgjevar – litt uvisst?

Julie Brodtkorb: Den strukturen som er bygget opp, skal jo sørge for at hvis det følges, det som er i de erklæringene og den strukturen som er satt opp rundt AKO-fondet, skal det ikke tilkomme Tangen noen informasjon om AKO-fondet. Den strukturen er omfattende. Men vi har allikevel her sett på at det er flere interessekonflikter som ikke via denne strukturen elimineres, både når det gjelder konsolidering og når det gjelder det viktige formålet med de etiske prinsippene, nemlig at det skal ha som en viktig rolle å sørge for at allmennheten i Norge har en tillit. Så ble jeg jo stilt et direkte spørsmål her om jeg kunne nevne noen interessekonflikter man kan se for seg konkret.

Tore Storehaug (KrF): Takk!

Møtelederen: Takk skal du ha. Da går ordet videre til Miljøpartiet De Grønne – Bastholm, vær så god.

Une Bastholm (MDG): Takk for det, leder, og takk også fra meg for hvordan dere har håndtert rollen, og for en ryddig framgangsmåte.

Sånn som strukturen er foreslått nå, vil jo overskuddet fra Tangens eierandeler i AKO gå via selskapet DSHN til AKO Foundation og det som regnes som ideelle formål. Men sånn som jeg leser de etiske retningslinjene, begrenser ikke de seg til å gjelde økonomiske interesser i ansettelsesperioden. Så mitt spørsmål er om representantskapet har vært opptatt av andre typer interesser som kan stå i konflikt her, f.eks. det å bygge personlig anseelse og nettverk gjennom ideelle pengegaver.

Julie Brodtkorb: Ja, vi tar jo opp både i brevet vårt og i redegjørelsen at vi ser at hovedstyret veldig kort svarte på dette spørsmålet – bare i en setning – at ut fra stiftelsens formål er det lite sannsynlig at mottakerne av tildelingene vil være forretningsforbindelser av Norges Bank. Vi mener det ikke er så uproblematisk at leder av NBIM skal sitte og dele ut midler, og eksemplet vi har, er de akademiske institusjonene som får i oppdrag av Finansdepartementet og banken å undersøke forhold fra eksternt hold. Men utover det har ikke representantskapet noen rolle i å ha meninger om andre utdelinger og hvordan det kan oppfattes, for det vi da må passe på, er at vi forholder oss til det som kan være brudd på regler og retningslinjer og lover.

Une Bastholm (MDG): Takk! Tangen er tenkt fortsatt å skulle eie 43 pst. i AKO, et selskap med fond registrert i skatteparadisene Cayman Islands og Irland. Kan du si litt mer om hvorfor representantskapet har ment at det er viktig at de samme etiske forventningene til skatt og åpenhet må gjelde for Tangens personlige investeringer som til SPU?

Julie Brodtkorb: Det er fordi hvis vi hadde vært – og jeg sier ikke at vi er det – i en situasjon hvor leder for SPU ikke fulgte de retningslinjer som vi pålegger selskaper vi har eierskap i, å følge, ville det svekket Norges Banks troverdighet sterkt.

Une Bastholm (MDG): Ifølge hovedstyret vil verken Norges Bank eller andre få tilgang til en fullstendig liste over andre medinvestorer i AKO-fondene. Hvorfor har representantskapet ment at det var viktig at Norges Bank har full oversikt over Tangens medinvestorer i AKO-fondene?

Julie Brodtkorb: Det har vært et spørsmål som vi tok opp fordi det vil være av interesse, for vi må regne med at hvis det kommer opp saker om medinvestorer der som vi kanskje ikke vil assosieres med, vil det direkte også kunne gå ut over oljefondet. Men der er vi opp-

lyst at det er konfidensiell informasjon, så det får vi ikke.

Une Bastholm (MDG): Ok, takk! Har Tangens rettsvist i Storbritannia vært diskutert i representantskapet?

Julie Brodtkorb: Nei, vi har som sagt tilsyn med Norges Bank, ikke enkeltpersoner i Norges Bank. Dette er en sak som angår en enkelt ansatt, så det er det opp til Tangen selv og Norges Bank å håndtere.

Une Bastholm (MDG): Ok, så det har ikke vært drøftet om dette kan være i konflikt med det etiske regelverket, i og med at det kan skade bankens renommé?

Julie Brodtkorb: Nei.

Une Bastholm (MDG): Stemmer det at sentralbanksjefen har bedt om et separat møte med deg?

Julie Brodtkorb: Det stemmer at han tok kontakt. Det var før det møtet hovedstyret skulle ha den 27. mai, det siste hovedstyremøtet, hvor de skulle godkjenne ansettelsesavtalen. Det ble da avvist fordi vi for det første er opptatt av at representantskapet er et kollegium, så det ville vært uryddig, og vi hadde også både stilt våre spørsmål og kommet med våre merknader til hva vi mente måtte følges opp.

Une Bastholm (MDG): Takk!.

Møtelederen: Takk skal du ha. Da gir jeg ordet videre til Bjørnar Moxnes, vær så god.

Bjørnar Moxnes (R): Takk for det, og takk for klar tale så langt. Hva er representantskapets vurdering av Tangens habilitet i rettslig forstand, sånn som det framkommer av forvaltningsloven? Her tenker jeg på at Norges Bank selv har presisert at forvaltningslovens habilitetsregler generelt gjelder for alle som har utført tjeneste for eller har verv i banken, og også forvaltningsloven § 17, som krever at saker skal være «godt opplyst»?

Julie Brodtkorb: Representantskapet har tilsyn med lover, regler og retningslinjer i Norges Bank, og man er jo også underlagt denne lovgivningen. Og grunnen til at vi har hatt tilsyn med denne saken og har valgt å rapportere til Stortinget, er jo at vi mener den ikke er i tråd med alle de lover, retningslinjer og regler som Norges Bank skal følge.

Bjørnar Moxnes (R): Takk for det! Hva er vurderingen av at Norges Bank inngår arbeidsavtalen med Tangen samme dag som de behandler svarene til representantskapet, hvor hovedmomentene om eliminering av

interessekonflikt og felles rammeverk for alle ansatte, ledere og medarbeidere ikke tas til følge?

Julie Brodtkorb: Vi har helt klart uttalt både i brev til Stortinget og under denne høringen at vi konstaterer at arbeidsavtalen er i brudd med § 9 i det etiske regelverket.

Bjørnar Moxnes (R): Etter det representantskapet kjenner til, gjorde hovedstyret på noe tidspunkt en separat vurdering av at det var greit å bryte med etiske prinsipper for ansatte i banken hvis man skulle ansette Tangen? Ble det prinsipielle ved et slikt brudd vurdert av styret uavhengig av Tangens kvalifikasjoner for jobben, og gjorde styret et bevisst vedtak om at det var greit å bryte rammeverket for ansettelser?

Julie Brodtkorb: Hva hovedstyret har gjort av betraktninger rundt ansettelsesavtalen og i prosessen, må dere stille spørsmål til sentralbanksjefen om.

Bjørnar Moxnes (R): Det skal vi nok gjøre. Dere slår også fast at offentlighetsloven og Norges Banks retningslinjer for rekruttering – om åpne og reelle rekrutteringer – ikke er fulgt, og hovedstyret erkjenner at Tangen burde vært ført opp på den offentlige søkerlista tidligere. Likevel er hovedstyret fornøyd med både utvalgets og ikke minst rekrutteringsbyråets arbeid. Står ikke en sånn konklusjon i motstrid til bruddene på retningslinjer og lovverk?

Julie Brodtkorb: Nå ber du meg egentlig om å ha resonnementer og meninger rundt dette forholdet, og det har ikke et tilsyn. Men jeg kan gjenta at representantskapet mener at regelverket og offentlighetsloven ble brutt.

Bjørnar Moxnes (R): Takk for det! Dere uttrykker også at tiltredelse for ny daglig leder av NBIM bør skje slik at Norges Bank, herunder SPU, opprettholder tillit i befolkningen og blant internasjonale markedsaktører. Er det riktig oppfattet at representantskapet mener at det ikke er forenlig med de nå konstaterte bruddene på både regler, retningslinjer og lover?

Julie Brodtkorb: Du må gjenta. Om det er forenlig at Tangen begynner, er det det du spør om?

Bjørnar Moxnes (R): Om det er forenlig med å opprettholde den høye tilliten i befolkningen og også blant internasjonale markedsaktører.

Julie Brodtkorb: Representantskapet har ingen meninger om Tangen er en riktig ansettelse eller ikke, for det er helt utenfor vårt mandat. Vi har gjennomgått prosessen ut fra det mandatet dere har gitt oss, og vi har

konstatert at det har vært brudd på lover, regler og retningslinjer.

Bjørnar Moxnes (R): Kanskje mer presist: om bruddene på retningslinjene er forenlige med tilliten til NBIM?

Julie Brodtkorb: Det er også da meninger du ber om, og det har jeg ikke.

Bjørnar Moxnes (R): Ok, takk for det!

Møtelederen: Takk skal du ha. En liten praktikalitet: Jeg vet ikke om vi misforsto Bastholm da hun så på meg mot slutten av sitt innlegg – om hun så på meg fordi hun var ferdig, eller om hun hadde et spørsmål igjen. I så fall – du har det. Så du kan gjerne ta det siste spørsmålet ditt, så skal «fairness være fairness».

Une Bastholm (MDG): Det var raust – takk, leder. Mitt spørsmål, som jeg hadde på tunga da, var angående at sentralbanksjefen har bedt om et møte med bare dere to – om det har skjedd før.

Julie Brodtkorb: Ja, det har skjedd før, men det har vært i naturlige settinger hvor det skulle sendes ut en pressemelding e.l. om forhold som det var naturlig at man ble orientert om. Men det er ikke naturlig saksangang – når vi holder på å behandle en sak, så skjer det i plenum med representantskapet, ikke mellom sentralbanksjef og representantskapets leder.

Møtelederen: Da er vi gjennom listen. Vi har noen veldig få minutter på oss til å stille noen raske og oppklarende spørsmål. Jeg vet ikke om jeg skal slippe hele komiteen til for å stille et spørsmål hver, for da kommer vi ikke gjennom, men hvis det er noen som brenner inne med noen veldig, veldig raske spørsmål, så kom gjerne med dem nå. Da tror jeg jeg foreslår at dere stiller dem veldig raskt, og så svarer Brodtkorb samlet, og det man ikke rekker å svare på, kan man også ettersende. Jeg tror bare jeg gjør det sånn, men da kommer jeg til å være litt striks på tiden, så raskt. Vær så god, Slagsvold Vedum først.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp): Jeg vil bare ta tak i plikt til å informere departementet, som er siste punkt, og lovparagrafen er ganske tydelig: «Norges Bank skal informere departementet om saker av viktighet.» Så vet vi alle at det er en løpende dialog mellom departementet og Norges Bank. Har representantskapet spurt direkte om Norges Bank har informert om eierskapet i AKO og de premisene du selv tok opp i punkt 5?

Julie Brodtkorb: Vi har ikke spurt direkte om det punktet, men da vi stilte våre spørsmål, som var tidlige-

re i prosessen, var et av spørsmålene å få opplyst om kommunikasjonen rundt ansettelsen med departementet. Så var jo situasjonen den at heller ikke vi visste at én kandidat hadde fått satt et premiss om å fortsette eierskapet som hovedeier i AKO-systemet i oppstarten av prosessen. Det var helt ukjent for oss frem til vi så pressekonferansen 28. mai.

Møtelederen: Kaski, vær så god.

Kari Elisabeth Kaski (SV): Takk skal du ha. For ordens skyld: Det har vært gjentatt flere ganger fra deg at her er lover, regler – og prinsipper, var det det ...

Julie Brodtkorb: Retningslinjer.

Kari Elisabeth Kaski (SV): Og retningslinjer brutt. Kan du for ordens skyld bare gå gjennom det som er brutt, sånn at vi har det samlet?

Julie Brodtkorb: Ja. De etiske prinsippene er brutt, og da henviser jeg særlig til § 9. Så er offentlighetsloven brutt. Og så er det et spørsmål om sentralbankloven § 1-6 er brutt, dvs. spørsmålet er om man hadde informert Finansdepartementet om et viktig forhold – til spørsmålet om interessekonflikter eller ikke.

Møtelederen: Da har jeg tatt meg den frihet å tegne meg selv til sist, før vi går over til din avslutning, Brodtkorb. Og dette er et praktisk spørsmål, for vi har sett at etter at dere sendte oss deres brev, har det nå, etter i går kveld, vært to runder med ny informasjon, eller endringer. Er det fra din side grunn til å tro at det kan komme flere dokumenter av denne typen i dagene som kommer? For det har jo en viss implikasjon for vårt arbeid også.

Julie Brodtkorb: Det er et spørsmål du må stille til hovedstyret ved sentralbanksjefen, for vi har bare tilsyn med de dokumenter vi får. I løpet av sommeren kom det jo revidering eller nye etiske prinsipper, og i går kveld ble jeg gjort oppmerksom på at det har kommet i stand noen erklæringer når det gjelder AKO Foundation. Men hovedstyret kan sikkert svare på det spørsmålet.

Møtelederen: Helt kort til slutt: Erfaringsmessig, hvor lang tid vil dere, når dere får nye dokumenter, trenge til å bearbeide dem i et kollegium og så eventuelt melde det videre?

Julie Brodtkorb: Nå har dette vært en sak som har gjort at alle de 15 representantene i representantskapet har prioritert den, men det er klart at dette er personer som har heltidsjobber ved siden av. Men ut fra hva slags dokumenter det er – vi må skaffe oss den kompetansen,

og slik jeg kunne se, hadde bl.a. det man fikk i går kveld, med britisk lovgivning å gjøre. Så det er vanskelig å svare på hvor mange uker, men jeg kan love at det blir høyt prioritert å få det unna.

Møtelederen: Tusen takk for din innledning. Tusen takk for at du har svart godt på våre spørsmål. Da har du inntil 5 minutter til å oppsummere. Vær så god, Brodtkorb.

Julie Brodtkorb: Oppsummert om representantskapets funn:

1) Etiske prinsipper for ansatte i Norges Bank / interessekonflikter

Representantskapet deler ikke hovedstyrets oppfatning om at risikoene for etiske eller regulatoriske interessekonflikter for alle praktiske formål er eliminert. I brev av 27. mai med vedlegg skriver Norges Bank at det gjennom tiltakene har demmet opp for mulige interessekonflikter, videre at de gjennom endret styresammensetning i AKO-systemet, herunder at nære relasjoner ikke skal utgjøre et flertall i styrene i AKO-systemet, har sikret nødvendig uavhengighet. Når det gjelder risiko for regulatoriske interessekonflikter, heter det at etablering av valgte strukturer medfører at risikoen for konsolidering er tilstrekkelig redusert.

Representantskapet fastholder på denne bakgrunn at risikoen for interessekonflikter ikke er eliminert. Den daglige lederen av NBIM er, som alle ansatte i Norges Bank, underlagt de etiske prinsippene. Formålet med de etiske prinsippene er bl.a. å ivareta et godt omdømme og allmennhetens tillit til Norges Bank.

Hovedstyret har ikke gitt dispensasjon til Tangen da de mener at det avtaleverket som er etablert, er i samsvar med de etiske prinsippene. Hovedstyret må ha lagt til grunn at det er ubetenkelig at ny daglig leder for NBIM fortsetter som 43 pst. eier i AKO-systemet.

Representantskapet deler ikke denne oppfatningen og bemerker at Norges Bank har opplyst at de ikke kjenner til at andre ansatte så langt har fått en tillatelse til å ha eierinteresser av et visst omfang i forvaltningsselskaper for verdipapirfond.

En annen mulig interessekonflikt er mellom utdeling av midler fra AKO Foundation og SPU. Hovedstyret legger til grunn at det ut fra stiftelsens formål er lite sannsynlig at mottakerne av tildelingene vil være forretningsforbindelser av Norges Bank. Representantskapet viser til at Norges Bank og Finansdepartementet bruker akademiske institusjoner som eksempelvis Wharton og London School of Economics som eksterne utredere av ulike problemstillinger som gjelder fondet. Begge disse utdanningsinstitusjonene har mottatt betydelige midler fra AKO Foundation.

Avslutningsvis på dette punkt viser representantskapet til hovedstyrets tilføyelse i § 9 tredje ledd siste punktum, hvor det nå heter:

«For leder for NBIM skal alle slike verv, eierinteresser mv. og all yrkesmessig virksomhet utenfor Norges Bank forhåndsgodkjennes av sentralbanksjefen.»

Samtidig som hovedstyret gjorde denne tilføysen i § 9, understreker de i brev av 24. juli at denne endringen i de etiske prinsippene ikke knytter seg til ansettelsen av Nicolai Tangen.

2) Ny daglig leder av NBIM vil eie 43 pst. av et selskap som forvalter fond registrert i såkalte skatteparadiser.

Norges Bank har ansatt ny daglig leder av NBIM som eier 43 pst. av et selskap som forvalter fond registrert i såkalte skatteparadiser. Norges Bank skriver at de har gjennomgått Tangens forretningsmessige disposisjoner og ikke har gjort funn som strider mot prinsippene som forventningsdokumentet bygger på. Hovedstyret har ikke opplyst hvilke konkrete undersøkelser de har foretatt, og som danner grunnlaget for denne konklusjonen.

3) Offentlighetsloven

Norges Bank har erkjent i brev av 29. april at de brøt offentlighetsloven i prosessen med ansettelsen av ny daglig leder i NBIM.

4) Plikt til å informere departementet

Etter sentralbankloven § 1-6 skal Norges Bank informere departementet om saker av viktighet. I behandlingen av ansettelsen av ny daglig leder av NBIM anser representantskapet det som en sak av viktighet i forhold til spørsmålet om interessekonflikter at Tangen allerede i starten av prosessen hadde fått godkjent sitt premiss om å fortsette som hovedeier i AKO-systemet. Representantskapet er ikke kjent med at sentralbanksjefen orienterte departementet om denne forutsetningen.

Norges Bank er en av Norges viktigste samfunnsinstitusjoner. Tilliten til Norges Bank må ikke svekkes. Representantskapet prosess tar ikke utgangspunkt i om ny daglig leder av NBIM er en riktig ansettelse eller ikke. Det er utenfor vårt mandat. Vårt anliggende er gjennom tilsyn og kontroll å gi allmennheten tillit til at Norges Bank følger interne regler og retningslinjer, og at disse er i tråd med lover og vedtak satt av våre folkevalgte.

Representantskapet har i denne saken reist spørsmål og påpekt avvik fra lover, regler og retningslinjer, og har i henhold til sentralbankloven § 4-1 fjerde ledd rapportert til Stortinget. Arbeidet representantskapet har utført i denne saken, har vært i henhold til vårt mandat.

Møtelederen: Takk skal du ha. Med det er denne runden over. Det blir en pause i høringen. Vi begynner

på igjen kl. 13.20, da med Øystein Olsen, leder i Norges Banks hovedstyre.

Høringen ble avbrutt kl. 13.17.

Høringen ble gjenopptatt kl. 13.23.

*Høring med lederen for Norges Banks hovedstyre,
Øystein Olsen*

Møtelederen: Da er klokken noen minutter over 13.20, og vi fortsetter høringen. Det er fortsatt samme sak, og det er samme opplegg som i forrige runde. Øystein Olsen har ti minutter på å innlede, så er det en runde med spørsmål og svar og deretter en avsluttende oppsummering fra Øystein Olsen.

Så uten noen videre innledning gir jeg ordet til deg. Ti minutter – vær så god.

Øystein Olsen: Jeg takker komiteen for muligheten til å gjøre rede for hovedstyrets vurdering av sentrale forhold rundt ansettelsen av Nicolai Tangen som ny leder av kapitalforvaltningen i Norges Bank, forkortet NBIM.

Jeg vil bare gjøre oppmerksom på at jeg har med meg Karen Helene Ulltveit-Moe som min bisitter. Karen Helene er hovedstyremedlem. Hun er for øvrig leder av hovedstyrets revisjonsutvalg, og – ikke minst i denne saken – hun har vært med i ansettelsesutvalget som foretok alt forarbeid, og som foretok innstillingen av kandidaten til stillingen. Så det er veldig fint fra mitt perspektiv at Karen Helene er med, og jeg antar at det er helt ok at hun får ordet – kanskje hovedsakelig av meg – for å få belyst saken best mulig. Det er formålet.

Møtelederen: I og med at du stiller spørsmålet, så er det slik at våre spørsmål først og fremst går til deg.

Øystein Olsen: Det forstår jeg.

Møtelederen: Unntaksvis, hvis det er slik at bisitter har noe å bidra med, så kan hun gjøre det, men våre spørsmål vil gå til deg.

Da foreslår jeg at du begynner på innledningen.

Øystein Olsen: Takk for det!

Når hovedstyret skal ansette en ny leder av NBIM, søker vi etter den best kvalifiserte for jobben. Da styret etter en lang prosess gjennom vinteren falt ned på valget av Nicolai Tangen, var det resultatet av et bredt søk med flere gode kandidater. Blant disse skilte Nicolai Tangen seg klart ut. Han har en unik erfaring fra internasjonal kapitalforvaltning og kan vise til imponerende resultater. Samtidig er han en nytenkende og engasjert leder med dyp forståelse for de strategiske utfordringene som

oljefondet står overfor fremover. Jeg merker meg at ingen har bestridt Nicolai Tangens kvalifikasjoner og egenskaper som leder og fagperson.

Hovedstyret var klar over at valget av Nicolai Tangen kunne vekke oppmerksomhet, særlig på grunn av hans personlige økonomi og eierinteresser i AKO-systemet. De utfordringene dette skaper, må håndteres på en slik måte at Tangens eierinteresser ikke kommer i konflikt med de oppgavene han skal ivareta som leder av NBIM. Under ansettelsesprosessen ble derfor håndteringen av Tangens eierskap og verv drøftet inngående. Styret var tydelig på at Nicolai Tangen måtte reorganisere sitt eierskap og sin personlige økonomi på en måte som sikrer nødvendig avstand mellom NBIM, AKO-systemet og hans personlige formue. Tangen selv var helt innforstått med dette. En skisse til rammeverk ble presentert, og sentrale spørsmål knyttet til bosted og skattestatus ble avklart, men det omfattende arbeidet med utforming av avtaleverket – som nå er på plass – måtte vente til ansettelsen var kjent.

Hovedstyret var klar over at dette ville ta tid. Da styret fattet sitt vedtak om ansettelse av Nicolai Tangen 24. mars, ble det derfor lagt opp til at han skulle tiltre i september i år. Det ville gi tilstrekkelig tid til å etablere robuste barrierer mellom NBIM, AKO-systemet og Tangens personlige investeringer.

Som sagt: Dette arbeidet er nå avsluttet og slutført. Nicolai Tangen har overlatt både forvaltningen av eierskapet i AKO Capital LLP og sine fondsinvesteringer til uavhengige tredjeparter. Det er avgitt en rekke erklæringer som skal sikre at Tangen ikke får noe informasjon om forvaltningen av sin formue og AKOs disposisjoner mens han er leder av NBIM. Systemet med interne kontrolltiltak i Norges Bank har også kommet på plass.

Nicolai Tangen har oppfylt de krav hovedstyret har stilt til reorganisering av hans økonomiske engasjementer. Det var aldri noe krav fra bankens side at Tangen skulle helt ut av AKO Capital LLP. Hovedstyret mener at det rammeverket som nå er etablert, sikrer tilstrekkelig avstand mellom NBIM og AKO-systemet, slik at det er full uavhengighet mellom NBIMs og AKOs disposisjoner.

Arbeidsavtalen Norges Bank har inngått med Nicolai Tangen, regulerer Tangens forhold til sine eierinteresser. Hovedstyret er klar på at Tangens økonomiske forhold etter de avtaler som er inngått – etter de avtaler som er inngått – er i samsvar med de etiske prinsippene og innenfor det etiske rammeverket som gjelder for alle ansatte i Norges Bank. Dette kom klart frem i hovedstyrets brev til representantskapet 27. mai i år.

De endringene i de etiske prinsippene som hovedstyret gjorde etter dette, mer presist 24. juni, påvirker ikke denne vurderingen.

Bakgrunnen for denne siste revisjonen var tilpassning til ny sentralbanklov og endringer spesielt i de administrative forholdene internt i organisasjonen, samt at hovedstyret fulgte opp en anbefaling fra representantskapet om å klargjøre regelverket på enkelte punkter, og – jeg vil legge til – spesielt i kjølvannet av den oppmerksomheten som var rundt Yngve Slyngstads reise tilbake fra denne konferansen i Philadelphia. Jeg vil understreke, ettersom jeg har sett spekulasjoner rundt dette, at det ikke er noen sammenheng mellom ansettelsesprosessen og grunnlaget for dette, av Nicolai Tangen, og denne siste revisjonen, og jeg utdyper gjerne dette dersom komiteen ønsker det.

Over til interessekonflikter, et sentralt tema: Medarbeidere i Norges Bank vil kunne stå overfor interessekonflikter i sitt daglige arbeid. Hovedstyret har derfor generelt etablert et robust system for å håndtere slike situasjoner. Vi har et strengt etisk regelverk og et omfattende rammeverk for kontroll, der etterlevelsfunksjonene og internrevisjonen, som er hovedstyrets kontrollorgan, har sentrale roller, og representantskapets tilsyn er siste viktige ledd i dette rammeverket. Så vil jeg legge til at like viktig som regelverk og kontroller er utviklingen av en sunn kultur, en bevisst kultur, og gode holdninger blant ansatte.

Representantskapet har i Nicolai Tangens tilfelle vært tydelig på at risikoen for interessekonflikter må elimineres. Jeg har forståelse for at representantskapet som tilsynsorgan ønsker å fjerne risiko. Jeg vil samtidig understreke at ethvert ansvarlig styre for en virksomhet må gjøre skjønnsmessige vurderinger og avveininger mellom ulike typer risiko og hensynet til virksomhetens formål. Med det avtaleverket som nå er etablert, mener hovedstyret at vi har demmet opp for mulige interessekonflikter. Risikoen for at Tangens eierinteresser skal komme i konflikt med hans lederoppgaver i NBIM, er dermed for alle praktiske formål eliminert.

Representantskapet har også vært opptatt av problemstillinger knyttet til plasseringer i såkalte skatteparadiser. Hovedstyret har – etter i alle fall beste evne – søkt å svare ut spørsmål representantskapet har reist.

La meg være helt tydelig: Norges Bank støtter fullt og helt opp under norske myndigheters arbeid med å sikre størst mulig åpenhet om skattespørsmål, også i lukkede jurisdiksjoner. Hvor godt det går med oljefondet, avhenger – litt enkelt sagt – av hvor godt det går i verden. Finansielt hemmelighold undergraver en sunn og god rapportering for å bygge tillit og understøtte riktig skattlegging på tvers av jurisdiksjoner. Dette kom bl.a. til uttrykk i bankens brev til Finansdepartementet om «Forventningsdokument om skatt og åpenhet» av 24. januar 2018.

Investorer som oljefondet bør være tydelige på sine forventninger og ha en rolle i å fremme gode internasjonale standarder og åpenhet for multinasjonale selskaper. Det kan bidra til velfungerende markeder. Hovedstyret har behandlet NBIMs forventningsdokument om skatt og åpenhet, og styret vil fortsatt ha stor oppmerksomhet på dette feltet. Nicolai Tangen vil selvsagt bidra til å videreutvikle dette arbeidet, i tråd med vårt forventningsdokument og de vedtak Stortinget har fattet på dette området.

Norges Bank har i sin gjennomgang av Nicolai Tangens forretningsmessige disposisjoner ikke funnet noen forhold som strider mot prinsippene i NBIMs forventningsdokument. Et viktig prinsipp i dette dokumentet er at inntekter skal beskattes der verdier skapes. Forvaltningsselskapet som genererer Tangens eierinntekter – AKO Capital LLP – er registrert og regulert i Storbritannia, ikke i Irland og på Cayman Island, slik representantskapet skriver. Tangen har i alle år betalt skatt til britiske myndigheter av disse inntektene.

Lederjobben i NBIM er en viktig stilling. Jeg forstår at Nicolai Tangens bakgrunn og eierinteresser har skapt oppmerksomhet i offentligheten. Vi erkjenner at prosessen rundt ansettelsen har reist spørsmål som det har vært nødvendig å få avklart, og – jeg vil legge til – det har vært noen læringspunkter.

I en grundig prosess for å finne ny leder av NBIM fremsto Nicolai Tangen som den klart sterkeste kandidaten. Med hans bakgrunn og kompetanse er vi trygge på at han vil gi viktige bidrag til å ivareta fondets formål om høyest mulig avkastning på lang sikt, innenfor rammer fastsatt av Finansdepartementet og forankret i Stortinget. Det har ikke fremkommet noe de siste månedene som har endret vår vurdering. Norges Banks hovedstyre og jeg har full tillit til at Nicolai Tangen vil utføre sine oppgaver på en måte som vil tilføre organisasjonen verdifull kompetanse og styrke forvaltningen av våre felles midler.

Takk for oppmerksomheten i denne omgang.

Møtelederen: Tusen takk for din gjennomgang. Da blir det en spørsmål-og-svar-runde. Måten det kommer til å skje på, er at sakens ordfører får 10 minutter, deretter er det 5 minutter til hver partigruppe. Vi gjør unna spørsmål og svar innenfor de rammene som hvert parti har.

Vi begynner med Hadia Tajik fra Arbeiderpartiet, som er sakens ordfører. Vær så god!

Hadia Tajik (A): Tusen takk, komitéleiar, og takk for utgreiinga frå sentralbanksjefen. Eg seier til deg som eg sa til leiaren for representantskapet: Det kan henda eg avbryt deg innimellom, og det er ikkje for å vera uhø-

fleg, men for å sikra at me får dei svara me treng for å gjera jobben vår.

Det fyrste spørsmålet mitt relaterer seg til noko som leiaren for representantskapet tok opp i utgreiinga si, altså at dei fekk dokument tilsende frå dykk i går kveld klokka 21.30, og at dokumenta var daterte 25. juni. Eg spør altså ikkje om innhaldet i dokumenta, men kvifor dokumenta vart sende til dei så seint.

Øystein Olsen: Grunnen til at de ikke er publisert, offentliggjort, tidligere, er at akkurat disse dokumentene, som, slik jeg forstår utgangspunktet og spørsmålet, dreier seg om erklæringer knyttet til AKO Foundation, inneholder fortrolig informasjon som ikke kan offentliggjøres. Derimot har vi 30. juni i år en redegjørelse som er publisert, om at de erklæringene er gjennomført, signert, og vi har redegjort for hovedstolpene, innholdet, i de erklæringene. Det er mitt svar.

Vi har så langt ikke fått noen forespørsel fra representantskapet om å få se alle detaljer i dokumentene. Det at vi sendte dem over såpass sent som i går, var rett og slett et resultat av utspill fra representantskapet selv, en etterlysning – slik vi oppfattet det – fra representantskapets leder i mediene.

Hadia Tajik (A): Betyr det at hovudstyret sjølv meiner at desse dokumenta ikkje er relevante for saka?

Øystein Olsen: De dokumentene er definitivt relevante for saken. De erklæringene som er gjennomført, de tiltakene som er gjennomført når det gjelder AKO Foundation, er en sentral del av det rammeverket vi har satt opp som hindrer, og skal hindre, at det går informasjon – i dette tilfellet fra AKO Foundation til Nicolai Tangen, – hvilket disse erklæringene sier ikke skal skje. Et annet hovedelement er at AKO Foundation heller ikke skal ha eller få tilgang til porteføljefølgjeinformasjon fra AKO-fondene. Så igjen: en respons fra det vi oppfatter som en etterlysning, eller påpekning, fra representantskapet tidligere, som vi redegjorde for 30. juni. Vi har offentliggjort elementene i det, men vi har altså ikke kunnet, og vi kan ikke, offentliggjøre det fullt ut. Bakgrunnen for at vi sendte dem over i går, har jeg nevnt.

Hadia Tajik (A): I kor lang tid framover vert hovudstyret nøydd til å ta rundar med representantskapet fordi det er uavklarte forhold knytte til Tangens tilsetjing?

Øystein Olsen: Det rammeverket som nå er på plass, har vi skissert i flere runder. Vi har også vært tydelige på at det gjenstår detaljer. Det gjenstår gjennomføring, det gjenstår å inngå helt konkrete avtaler med parter og med tredjeparter. Det er konkrete tiltak som Tangen selv har måttet gjennomføre – f.eks. ikke å selge seg

ned, for det er ikke salgbart, men han har gitt bort deler av sine eierinteresser i AKO Capital. Et veldig omfattende rammeverk som har tatt tid. Nå er det fremme, nå er det fullført. Det rammeverket mener vi nå er tilstrekkelig til å sørge for at risikoen knyttet til hans eierinteresser for alle praktiske formål er eliminert med tanke på hans jobbutførelse.

Hadia Tajik (A): Eg forstår, men i kor lang tid framover vert ein nøydd til å ta rundar med representantskapet på grunn av uavklarte forhold?

Øystein Olsen: Runder? Det kan ikke jeg uttale meg om nå. Vi har fullført et løp som vi har beskrevet i flere omganger. Nå er tiltakene på plass.

Hadia Tajik (A): Då takkar eg for det. Eg forstår at de ikkje kan svara på det no.

Eit anna spørsmål som vart stilt til leiaren for representantskapet, og som vart vist vidare til hovudstyret, er om det i løpet av tilsetjingsprosessen har kome nokon moglege interessekonflikter på spissen. Då vil eg gjerne stilla det spørsmålet til sentralbanksjefen.

Øystein Olsen: Noen mulige spesifikke interessekonflikter?

Hadia Tajik (A): Ja.

Øystein Olsen: Jeg vil heller svare slik at Tangens personlige økonomi, ikke minst hans omfattende eierinteresser i et internasjonalt forvaltningsselskap, åpenbart er en kilde til interessekonflikter hvis man ikke gjør noe med det. Men med det rammeverket som nå er på plass, har vi, som jeg har sagt mange ganger, demmet opp for det og mener at den risikoen for alle praktiske formål er eliminert. Men interessekonflikter av mange typer kan dukke opp, egentlig for mange personer også, men jeg erkjenner med en gang at Tangen har en veldig spesiell bakgrunn, som gjør at de problemstillingene med det omfattende eierskapet han hadde, og i og for seg fortsatt har, var veldig aktuelt. Så vi måtte lage et omfattende rammeverk for dette for andre ansatte.

Hadia Tajik (A): Eg skjønner. Eg kjem til å ha spørsmål om sjølve rammeverket seinare. Spørsmålet no handlar heilt konkret om om det har dukka opp interessekonflikter, og eg kan vera endå meir presis: Har sentralbanksjefen informasjon om at NBIM i løpet av tilsetjingsprosessen for ein ny leiar for NBIM har valt f.eks. å droppa planlagde kjøp av aksjepostar som følge av at dei var eigde av AKO?

Øystein Olsen: Ja, jeg er kjent med én hendelse, eller en aktuell handel, i en periode da det var uklart på

hvilken måte helt konkret forretningsforbindelser eller kontakter, tilbud som oljefondet kan ha fått med hensyn til kjøp, skulle håndteres i en situasjon hvor detaljer når det gjelder hvordan oljefondet nå skal forholde seg til forretningsforbindelser, med en ny leder, altså Nicolai Tangen – hvordan det skulle skje. De forholdene, med de tiltakene som nå er på plass, er avklart. I dag ville vi hatt et klart svar på det spørsmålet, som ikke var avklart på det tidspunktet.

Hadia Tajik (A): Kjenner sentralbanksjefen til om det er disposisjonar som oljefondet elles ville ha gjort, eller stemmegjeving i tilknytning til generalforsamlingar som har vorte løyst på ein annan måte enn det elles ville vorte gjort, på grunn av tilsetjingsprosessen med Nicolai Tangen?

Øystein Olsen: Svaret mitt på det er nei så langt, men hvis jeg forstår spørsmålet dit hen at selv om vi sier at interessekonflikter med utgangspunkt i at eierskap for alle praktiske formål er eliminert med tanke på hans jobbutførelse, skal jeg være tydelig på at når det gjelder å redusere, ta bort ethvert mulig habilitetsproblem – det kan gjelde flere personer, men la oss si spesielt for Nicolai Tangen – vil det kunne oppstå situasjoner der Tangen, med den bakgrunnen han har, vil måtte erklære seg inhabil. Med det rammeverket er de situasjonene brakt ned til et minimum. Og så har vi et system, interne kontrolltiltak som også er kommet på plass, for å håndtere dette. Det er et generelt svar.

Hadia Tajik (A): Takk!

Ifølgje sentralbanklova § 1-6 skal Noregs Bank orientere Finansdepartementet om «saker av viktighet». Vart Finansdepartementet informert om at hovudstyret i oppstarten av prosessen til ny sjef for oljefondet hadde godkjent premissen om vidare eigarskap i AKO?

Øystein Olsen: Det er helt riktig – som Julie Brodtkorb også opplyste om, og vi har vært helt åpne på det tidligere – at jeg har hatt en kontakt med Finansdepartementet, både med øverste embetsmann og med finansministeren, som ringte meg på et tidspunkt før ansettelsen.

La meg bare nevne at jeg lyttet til diskusjonen rundt Julie Brodtkorbs innledning. Det ble henvist til sentralbankloven og informasjonsplikten. Jeg bare minner om at den paragrafen strengt tatt, som tidligere het foreleggelse på forhånd av saker av viktighet, nå er endret i ny sentralbanklov, som sier at med bakgrunn i den paragrafen har ikke Sentralbanken plikt til å informere på forhånd, men man skal informere i ettertid.

Hadia Tajik (A): I førearbeida er det presisert at hovudregelen skal vera at det skal leggjast fram på føre-

hand, men at ein ikkje har plikt til å leggja det fram på førehand.

Øystein Olsen: Jeg tror lovendringen slik den praktiseres nå i viktige saker, f.eks. rentebeslutninger, er at vi tidligere informerte på forhånd, nå informerer vi i et-tert.

Men jeg vil gjerne få lov til å fortsette, for jeg har snakket med finansministeren. I forarbeidet til ny sentralbanklov står det også spesifikt at ved ansettelsen av leder for oljefondet skal Finansdepartementet informeres på forhånd. Det er en særskilt formulering i forarbeidene som sier det. Det var bakgrunnen for at jeg informerte Finansdepartementet. Etter at jeg informerte finansråden og departementet, fikk jeg en telefon fra statsråden der han stilte noen spørsmål – gode spørsmål, relevante spørsmål. Og for å være helt åpen og ærlig: Vi snakket noe om hans økonomiske bakgrunn, etter min hukommelse særlig knyttet til hans formuesposisjon og bosted knyttet til beskatning. Vi var også innom omdømmemessige utfordringer knyttet til situasjonen i Kristiansand for et par år siden. Statsråden startet og avsluttet samtalen med å si at han nå hadde gitt uttrykk for sin bekymring. Han ga uttrykk for bekymring rundt disse forholdene til meg.

Hadia Tajik (A): Unnskyld at eg avbryt, me har så kort tid, men eg får ikkje eit klart svar på om han vart informert, altså at hovudstyret allereie hadde godkjent premissen om vidare eigarskap i AKO.

Øystein Olsen: Vi var ikke innom det etter min hukommelse. Han ble sånn sett ikke informert om enkelt-elementer, viktige enkeltelementer, i den omfattende strukturen som nå er på plass.

Møtelederen: Tusen takk!

Da er det Høyres tur, og jeg ber Arbeiderpartiets Hadia Tajik passe på tiden på vegne av meg.

Hadia Tajik tok her over som møteleder.

Mudassar Kapur (H): Jeg går rett inn i kjernen. Noen av spørsmålene er stilt tidligere i dag, men også nå.

Kan du utdype hva som menes med «alle praktiske formål»? For å presisere spørsmålet: Er det her en forskjell mellom teoretiske interessekonflikter, altså at det teoretisk kan oppstå en interessekonflikt, eller at det er reell risiko for at det kan oppstå en interessekonflikt? Altså: Hva mener man med «alle praktiske formål»?

Øystein Olsen: Jeg har lyst til å ta utgangspunkt i at «risiko» og «interessekonflikter» er veldig omfattende begreper. Det kan gjelde mange, men her snakker vi

primært om ting knyttet til økonomi og Tangens betydelige økonomiske formue og eierskap, som krever den oppmerksomheten vi har beskrevet og gjentatt her, og der vi nå har et rammeverk på plass som er bakgrunnen for den ordlyden vi nå anvender, når det gjelder å demme opp, men som også innebærer at vi for alle praktiske formål har eliminert risiko knyttet til hans eierinteresser med tanke på hans jobbutførelse.

Men så har vi allerede sagt at det ikke er mulig å liste opp på forhånd alle mulige potensielle utfordringer, f.eks. knyttet til habilitet, som kan oppstå. Der er poenget at for de gjenstående situasjonene av den typen som vil kunne dukke opp i Tangens tilfelle, har vi et system for å håndtere det internt. Vi har kontroller, vi har rutiner for hva som skal skje når Tangen i dialog med sin compliance-enhet – for det er compliance-enheten som her vil få et særskilt mandat for å etterprøve dette – og hvordan vi håndterer det i det tilfellet – svaret, helt prosessmessig, er at da trer Tangen tilbake, og vår visesentralbanksjef, med særlig ansvar for oljefondet, trer inn i Tangens sted. Vi har ikke fjernet alle potensielle habilitetssituasjoner som kan oppstå. Det tror jeg i veldig mange tilfeller og situasjoner – og det gjelder flere enn Tangen – er umulig.

Mudassar Kapur (H): Jeg forstår. Vi har jo registrert at det har kommet dokumenter, endringer, i etterkant av det brevet vi fikk fra representantskapet, og jeg stiller dette spørsmålet, som jeg også stilte representantskapets leder, av praktiske hensyn: Har alle dokumenter i denne saken nå kommet? Gjenstår det arbeid og avtaler som fortsatt kan komme til representantskapet og deretter til oss, og eventuelt innen når?

Øystein Olsen: Jeg tror hovedsvaret er ja, men jeg tar det lille forbeholdet som ligger i min merknad nå, med tanke på om det er andre dokumenter av den typen som ble oversendt i går, som foreligger, og som representantskapet fortsatt kan tenkes å be om.

Karen Helene Ulltveit-Moe: Hele avtaleverket er på plass med avtaler mellom banken og Nicolai Tangen og mellom banken og en rekke ulike tredjeparter, som er satt opp for på sett og vis å gi en dobbel brannmur. Det er offentliggjort en fullstendig liste over alle erklæringer som finnes, og hva deres formål er. Representantskapet har i henhold til sentralbankloven rett til å få alt det vi har av dokumentasjon, inkludert hele dette avtaleverket. Men som sentralbanksjefen har understreket: Deler av det, det som går på erklæringer fra tredjeparter, kan vi imidlertid ikke offentliggjøre, fordi det er taushetsbelagt. Men det er ingen grunn til at ikke representantskapet skal kunne ha tilgang til alt det som nå finnes av avtalemateriale.

Mudassar Kapur (H): Det er mottatt.

Tilbake til Olsen: Framover vil jo etterkontrollen og etterprøvbareheten av de tingene som man nå mener er avklart, i hvert fall når man kommer i gang med sin første arbeidsdag, og tiden framover, være minst like interessant som veien fram til nå: Hvordan skal hovedstyret i Norges Bank sørge for at de mekanismene er på plass, også på en måte som gjør at representantskapet kan føre tilsyn med flere av de tingene de har tatt opp, og at Stortinget fortløpende kan bli oppdatert på utviklingen, eller hvis det har vært gap som må dekkes, eller nye situasjoner som oppstår?

Øystein Olsen: Svaret er at vi har et omfattende system med kontroller når det gjelder overholdelse av avtaler, etisk regelverk, potensielle interessekonflikter, osv. Det gjelder helt generelt. Men det er også slik at vi har opprettet en god del nye tiltak, nye kontrolltiltak, i kjølvannet av ansettelsen av Nicolai Tangen – igjen rett og slett fordi hans bakgrunn er spesiell med tanke på eierinteresser i utlandet, omfanget osv.

Helt spesifikt kan jeg nevne at det etableres rutiner for helt regelmessig oppfølging og kontroll spesifikt av det avtaleverket som knytter seg til Tangens arbeidsavtale, og med rapportering til hovedstyret. Og det er avtaler, både interne krefter, og det er avtaler som AKO – personer der – har signert. Alt dette er et omfattende system for etterprøving og kontroll som går til hovedstyret, og alt som går til hovedstyret, får representantskapet tilgang til. Spesifikt er AKO-selskapene pålagt å orientere Norges Bank, for de har også skrevet under på at de har et tilsvarende kontrollverk her for å etterprøve avtalene fra deres side.

Så vil jeg også nevne at vi nå har fastsatt skranker og presisert hva vi skal forstå med forretningsforbindelser som vi ikke kan ha, som oljefondet ikke kan ha, med AKO i fremtiden. Jeg kan være mer spesifikk på det også, men eventuelt senere.

Møtelederen: Takk skal du ha. Da går ordet videre til Fremskrittspartiet, ved Hans Andreas Limi – vær så god.

Hans Andreas Limi (FrP): Takk!

Takk for din redegjørelse. Hovedstyret i Norges Bank godtok tidlig i prosessen Tangens premiss om at han fortsatt skulle være hovedeier i AKO-systemet. Som du selv sa, er det vel ingen som trekker hans faglige eller personlige kvalifikasjoner for denne lederstillingen i tvil. Men det som det er interessant å vite litt mer om, og at du belyser, er hvilke vurderinger dere gjorde da dette premisset ble kjent, og spesielt hvilke vurderinger dere gjorde når det gjelder omdømmerisiko – ikke bare det som ville oppstå i denne ansettelsesprosessen, men også

fremover i tid, hvis han skulle tiltre stillingen, noe dere selvfølgelig ikke visste hundre prosent sikkert den gangen dere gjorde disse vurderingene. Dette har jo betydning for hvordan oljefondet oppfattes, ikke bare i Norge, men også i utlandet. Du kan svare på det først.

Øystein Olsen: Da vil jeg be om at Karen Helene Ulltveit-Moe kan supplere meg på det.

Vi var selvfølgelig helt fra starten av kjent med Tangens bakgrunn, hans økonomi og eierinteresser og var helt klar over at det ville vekke oppmerksomhet. Men viktigere enn det, er at det er forhold som vi måtte – og må – håndtere. Disse hovedpilarene, som jeg kan kalle det, altså at han må ut av alle aktive verv, avvikling av en trust på Jersey, at han må flytte til Norge, at han må skatte til Norge i kjølvannet av det. Vi så også positivt på at han, at det å gi bort ... det er jo et uttrykk for en veldig sterk motivasjon, det som samlet sett kom til uttrykk gjennom de betydelige tilpasningene som Nicolai Tangen selv var villig til å gjøre. Vi var klar over at det ville vekke oppmerksomhet, men vi så vel ikke hele den stormen som har kommet – det vil jeg ikke påstå. Karen Helene Ulltveit-Moe satt i det samme ansettelsesutvalget som meg, som gjorde mye av forarbeidene her, og som laget innstillingen til hovedstyret.

Karen Helene Ulltveit-Moe: Jeg har bare lyst til å presisere: Dere har sikkert sett på kravspesifikasjonen til stillingen, og den viser jo at dette er en veldig krevende stilling. Det gir seg selv. Her må man ha investorfaglig kompetanse, man må ha god rolleforståelse, og man må være en god leder. Det var mange ting som skulle på plass. Så er det slik at vi som styrer, jo også skal etterleve lover og regler, og det innebærer at når vi tenker på hvem vi ansetter, må vi legge kvalifikasjonsprinsippet til grunn. Det innebærer at vi måtte ansette den som vi oppfattet som klart best, og her skilte Nicolai Tangen seg svært ut fra de andre kandidatene – ikke som hedgefond-forvalter, men som en særskilt leder, i tillegg til å ha en god forståelse for hvordan oljefondet faktisk blir styrt, der det å lede bare er én brikke. Det er andre viktige brikker ...

Hans Andreas Limi (FrP): Tusen takk! Jeg har flere spørsmål, så takk, det er greit.

Olsen, du refererte til samtalen med Finansdepartementet og finansministeren. Du sa vel at finansministeren hadde uttrykt en viss bekymring, og du mente at du heller ikke hadde orientert ham om det premisset som Tangen hadde stilt, og som på en måte var akseptert av hovedstyret. Hvis han hadde fått vite det, hadde han kanskje blitt enda mer bekymret. Spørsmålet er jo: Er det grunn til bekymring, at det kan dukke opp – ikke nødvendigvis reelle, men påståtte – interessekonflikter,

som igjen kan bidra til å svekke tilliten til oljefondet og Norges Bank?

Så tar jeg det siste spørsmålet: Det at Finansdepartementet ikke ble informert om dette premisset – hvordan vurderer sentralbanksjefen det i forhold til sentralbankloven? Kan det oppfattes som et brudd på loven, slik det i realiteten antydes i redegjørelsen fra representantskapet?

Øystein Olsen: For det første: Når jeg refererer en samtale med en statsråd, må jeg være veldig nøye på å si hva jeg husker, og være litt forsiktig hvis jeg ikke husker akkurat hvordan jeg ordla meg. Jeg er temmelig sikker på at han ikke sa «en viss bekymring». Han startet samtalen med å si at han hadde noen bekymringer, og han avsluttet også samtalen med å si og understreke at han hadde lyttet til det jeg sa, «men nå har jeg gitt uttrykk for min bekymring». Det var de ordene han valgte – det husker jeg veldig godt.

Men så sa han en viktig ting til. Det var: Men det er Norges Banks ansvar å foreta ansettelsen av ny leder for NBIM.

Delvis som et svar, eller et forsøk på et bidrag til et svar på andre del av spørsmålet – om det var riktig og viktig å informere Finansdepartementet om ikke bare det elementet, men det er en rekke elementer og ting som må på plass, og som nå er på plass, for å sørge for at Norges Banks hovedstyre er helt fortrolig med den bakgrunnen han har, som grunnlag for ansettelsen: Jeg føler det vil være å gå langt i retning av å drøfte ansettelsen med Finansdepartementet – å gå langt i den retning.

Møtelederen: Takk – tiden løper fort. Da er det Senterpartiet som er neste. Vær så god, Slagsvold Vedum.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp): Jeg vil fortsette der Limi slapp, så vi kan ha en linje i høringen, og det er med den samtalen som Olsen refererer til med finansministeren. For i det skriftlige svaret fra Sanner til Stortinget skriver Sanner at det ikke ble oppfølging av samtalen verken i departement eller Norges Bank. Min mening og vurdering er at hvis en statsråd er bekymret, bør det kreve oppfølging. Men jeg vil stille et spørsmål, som jeg også stilte til Brodtkorb: Ble det på noe tidspunkt, formelt eller uformelt, informert om de eierinteressene og de konfliktene som kunne være rundt det?

Øystein Olsen: Spørsmålet var om det var ytterligere dialog med Finansdepartementet?

Trygve Slagsvold Vedum (Sp): Ja, departementet, for en statsråd er jo ansvarlig for alle i departementet, ikke bare seg selv.

Øystein Olsen: Vi har ikke hatt noen ytterligere dialog med finansministeren om substansen i denne saken om ansettelsen av Tangen etter den samtalen.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp): Så det har heller ikke blitt tatt opp i de månedlige samtalene mellom sentralbanksjef og departement?

Øystein Olsen: Nei.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp): Så vil jeg gå tilbake igjen til det Ulltveit-Moe og Olsen var inne på i stad, dette med rolleforståelse for lederen i en av Norges desidert viktigste jobber, det å være leder i oljefondet. Vi har hatt en forsiktig styring av fondet, der vi har årlige fondsmeldinger, der vi gir politiske signaler, der det er formell og uformell dialog og man gjør justeringer over tid. Noe av det viktige i rolleforståelsen er nettopp å forstå hvordan det politiske Norge fungerer, og hvilke verdier man ønsker at fondet skal representere. Da er mitt spørsmål til sentralbanksjefen: Mener sentralbanksjefen at det er viktig at den som får den rollen, har bred tillit i det politiske Norge?

Øystein Olsen: Svaret er ja. Det er en viktig stilling, og i sånne type stillinger er det viktig med tillit.

Når det gjelder forståelse: Det var fire kriterier som vi la til grunn ved ansettelsen. Det var kompetanse i kapitalforvaltning, det var lederegenskaper, men det var også forståelse for og innsikt i modellen, for fondets plass og for norske forhold litt mer allment. Det brukte vi mye tid på, ikke minst, og særlig mot Nicolai Tangen med hans bakgrunn, ved at han har vært lenge i London og operert innenfor et finansmiljø. Så vi hadde mye bakgrunnssjekk for å forsikre oss om at han ikke bare var godt kjent, men at han var veldig fortrolig med norske forhold, det norske politiske systemet og fondets plass i det norske samfunn. Det var betryggende intervjuer vi hadde i så måte.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp): Takk for svaret.

Er sentralbanksjefen redd for at den prosessen som nå har vært, der det er representantskapet som er politisk oppnevnt av bredden av partiene på Stortinget, og sånn som vi i Senterpartiet leser uttalelsen fra representantskapet og så tydelig som representantskapets leder var i stad, kan bidra til å redusere muligheten til Tangen for å gjøre en god jobb, og at det også kan være med og ødelegge tilliten og dermed også muligheten for det som ble omtalt som nytenkende og nye initiativ?

Øystein Olsen: Vi har fortsatt store forventninger og har stor tillit, som jeg har sagt, til at Nicolai Tangen på bakgrunn av sine kvalifikasjoner som investor, men ikke minst, som Karen Helene også har understreket,

sine personlige egenskaper og som leder vil kunne gi fondet et nytt løft fremover også i forhold til organisasjonsutvikling. Men den oppmerksomheten som har vært rundt denne saken, tror jeg vi alle har det til felles at vi synes er uheldig, og Nicolai Tangen har vel selv brukt uttrykket at det er en liten bakke han må bestige, og er enda mer innstilt på å gjøre en god jobb.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp): Da avslutter jeg med et spørsmål til.

Jeg vil i hvert fall understreke at for alle oss om er her, uavhengig av hvilke roller vi har, er det et felles mål vi har at forvaltningen av fondet skal gi mest mulig avkastning til det norske folk og skal skje på en etisk god måte. Det siste har blitt viktigere og viktigere for Stortinget. Vi har lagt nye etiske føringer og har hatt formell og uformell dialog med departement og Norges Bank. Da har jeg et spørsmål til slutt, for i den dialogen som var med Finansdepartementet, ble det problematisert at Tangen var så dypt engasjert i såkalte skatteparadis når det norske storting og den norske regjering over tid har hatt en så tydelig holdning når det gjelder bruk av skatteparadis?

Øystein Olsen: Da må jeg være ærlig og si at om vi var innom det faktum at ikke AKO Capital LLP, men hans fondsselskaper er registrert på Cayman Islands, det husker jeg ikke. Men vi brukte ikke mye tid på å drøfte saken – det er jeg temmelig sikker på. Men jeg vil ta forbehold om min hukommelse på det punktet.

Møtelederen: Tusen takk! Da går ordet videre til Sosialistisk Venstreparti ved Kaski. Vær så god!

Kari Elisabeth Kaski (SV): Det ble klart her at NBIM har opplevd å måtte droppe planlagte kjøp av aksjeposter fordi det har vært eid av AKO. Så blir det sagt at det er på en måte et tilbaketrukket stadium, og at man ikke vil ha den typen situasjoner igjen. Så jeg har noen konkrete spørsmål og eksempler som jeg lurer på om du kan svare på så kort som mulig.

Kan Tangen på vegne av NBIM være med på å velge eksterne forvaltere som er konkurrenter av AKO? Kan han være med på beslutning om stemmegivning i investeringer der også AKO er eier? Kan han være med på å vedta beslutningsdokumenter som vil påvirke selskaper som AKO også er eier i? Og kan Tangen være med og avslutte ekstern evaluering f.eks. av ulike deler av NBIM fra akademiske miljøer som mottar støtte fra AKO Foundation?

Øystein Olsen: Nå vil jeg gjerne be deg, Karen Helene, svare, for du har fanget opp de spørsmålene? Jeg tror vi kan svare klart ja eller nei på alle.

Karen Helene Ulltveit-Moe: I utgangspunktet er det nå satt opp et rammeverk som minimerer omfanget av interessekonflikter. Samtidig er det på en måte satt på plass at det er en del ting som NBIM ikke kan gjøre i tiden fremover. NBIM kan ikke kjøpe aksjer direkte til AKO. Og så er det et par andre ting som NBIM heller ikke kan gjøre. Men NBIM kan f.eks. ha de samme leverandørene som AKO kan. Og vi mener at med det rammeverket som er på plass, vil det heller ikke være noe i veien for at NBIM kan benytte seg av forskning på universiteter som har fått støtte fra AKO-stiftelsen.

Kari Elisabeth Kaski (SV): Bare for å presisere: Tangen kan også være med på å ta de beslutningene?

Karen Helene Ulltveit-Moe: Jeg tror at når det gjelder akkurat hvilke beslutninger han kan være med på, vil det også måtte være en sånn fra-sak-til-sak-vurdering, og sentralbanksjefen har gjort rede for at dersom vi mener at saken er slik at han er inhabil, trer visesentralbanksjefen inn. Dette vil vi ha særskilt oppmerksomhet på i begynnelsen.

Øystein Olsen: Kan jeg få lov til å supplere svaret?

Kari Elisabeth Kaski (SV): Hvis det er kort – jeg har flere spørsmål.

Jeg vil tilbake til skatteparadis. Det er ikke bare manglende åpenhet ved skatteparadis som gjør at skatteparadis i seg selv er høyrisikosoner. Det er bl.a. også at skatteparadis tillater praksiser som regnes for skadelige for skatteinngangen til andre land. Nicolai Tangen og AKO spesifikt har jo nesten uten unntak benyttet seg av de juridiske løsningene i verden som har størst grad av tilrettelegging for aggressiv skatteplanlegging. Tangen har personlig opprettet AKO Trust på Jersey. Trusten eier videre et selskap i skatteparadiset British Virgin Island, som igjen eier et selskap i skatteparadiset Jersey, som igjen eier fond på Cayman Islands. Dette samsvarer med det som eksperter på skatteparadis mener er de mest sofistikerte metodene for aggressiv skatteplanlegging av formuer som finnes internasjonalt. Så spørsmålet mitt er: Hvilke undersøkelser er gjort fra hovedstyrets side som gjør at man mener at dette er forenlig med prinsippet i forretningsdokumentet, som bl.a. omhandler at skatter skal betales der økonomisk verdi er skapt?

Øystein Olsen: Vi har nøye gjennomgått Tangens økonomiske bakgrunn, hans økonomiske interesser og AKO-selskapenes disposisjoner. Som jeg sa i innledningen min, er vårt klare bilde at vi ikke har funnet noe ved hans disposisjoner i den gjennomgangen, ikke gjort noen funn, som strider mot prinsippene i vårt forretningsdokument. Jeg nevnte vel også spesielt at de kapi-

talinntektene som Nicolai Tangen har mottatt, utbytteinntektene, de kommer til beskatning i Storbritannia. Det er det prinsippet som gjelder generelt, også for andre investorer som har plassert penger i AKO-fondene. Det er ikke skjulte penger. Det er betydelig grad av åpenhet, og de pengene bringes hjem til beskatning der hvor de hører hjemme, f.eks. i alle pensjonskassene, Fritt Ord osv., som er medinvestorer i AKO-fondene.

Kari Elisabeth Kaski (SV): I de undersøkelsene, har dere da gått igjennom selskapsstrukturene, har dere sett stiftelsesdokumenter til trustene, har dere gått inn i på en måte selve strukturene i AKO-fondene og hvordan de er organisert?

Øystein Olsen: Karen Helene, hvis du vil supplere meg på det?

Karen Helene Ulltveit-Moe: La meg ta denne trusten spesielt. Det er da en trust som vi ikke syntes var forenlig med omdømmet, så det ble satt som et krav fra hovedstyret at den trusten måtte avvikles. På samme måte ble det satt som et krav at han skattemessig måtte velge bosted i Norge.

Så er det nettopp en viktig påpekning at det selskapet som han har eierinteresser i, er registrert i Storbritannia og da underlagt tilsyn fra britiske myndigheter, og at han har betalt skatt i alle år i Storbritannia av sine inntekter derifra.

Møtelederen: Da går vi videre. Den neste på min liste er Venstre. Elvestuen, vær så god!

Ola Elvestuen (V): Tusen takk! Jeg vil også takke for redegjørelsen.

Jeg kan følge opp akkurat på det siste spørsmålet, for det er nevnt at det er en helt klar forventning om at AKO Trust skal avvikles, og da er spørsmålet: Er den avviklet, og vet vi om den faktisk blir avviklet? For det er noen spørsmål der, også om hvem som kan ta en slik avgjørelse.

Øystein Olsen: Kan du svare?

Karen Helene Ulltveit-Moe: AKO Trust var en trust som Nicolai Tangen hadde. Den er avviklet. Innimellom har jeg observert at det er litt sammenblanding i media av AKO Trust og AKO Foundation. AKO Foundation er en veldedig stiftelse. Den vil fortsette, men ikke med Nicolai Tangen ved roret. Det er selvfølgelig en stiftelse hvor vi har sett stiftelsesdokumentet og da er forsikret om at det har vedtekter som er slik at de pengene som ligger i den stiftelsen, aldri vil kunne føres tilbake til Nicolai Tangen. Dersom den skulle oppløses, må pengene gå til et veldedig formål, på samme måte

som stiftelsen ellers arbeider, og den må for øvrig godkjennes av det britiske stiftelsestilsynet.

Ola Elvestuen (V): Takk!

Dere skriver at for alle praktiske formål er interessekonflikter eliminert. Samtidig vil jeg også tilbake til forventningsdokumentet om skatt og åpenhet, og da opp mot skatteparadis. Det er klart at med en leder av NBIM som har sterke interesser i skatteparadis, i denne prosessen – hvordan har deres vurdering vært av omdømmerisikoen for oljefondet internasjonalt, gitt den eierinteressen?

Øystein Olsen: Jeg vil ikke gjenta svaret og påpekninger som jeg har gjort før, men når det gjelder skatteparadis, føler jeg at vi nå har svart ut ved vår gjennomgang at vi ikke har avdekket noe prinsipielt som er urovekkende i så måte. Så det er ett viktig svar.

Jeg er også veldig ydmyk når det gjelder den oppmerksomheten som har vært. Dette var vel ikke noe vi helt så igjennom på alle bauger og kanter på forhånd. Men, som sagt, vi har søkt å svare ut spørsmål om skatteparadis etter beste evne. Nicolai Tangen selv og AKO-fondene har lagt vekt på – lenge før det ble aktuelt med hans søknad på denne jobben – å følge de samme etiske prinsippene som oljefondet, i hvert fall langt på vei. At AKO-fondene har lagt vekt på det, har både vært tydelig før samtalene med Tangen og blitt bekreftet gjennom den ansettelsesprosessen og de intervjuene vi hadde. Så Tangen slutter seg helt til – det har han gitt uttrykk for – hovedstolpene i Norges Banks prinsipper og stolpene i forventningsdokumentet vårt om skatteparadis.

Ola Elvestuen (V): Jeg er enig i at omdømme er vagt i seg selv – hva faktisk omdømmet er – mens man har laget disse skottene der man mener at interessekonflikter er eliminert.

Likevel snakket man jo tidligere om at det fortsatt kunne være habilitetsvurderinger som må gjøres senere. Gitt at vi nå også har et forventningsdokument, som kom i fondsmeldingen i 2016 – vi skal ha en ny fondsmelding, og det kan jo også komme endringer i det som er Stortingets forventninger til både Norges Bank og NBIM – risikerer vi at i enkelte tilfeller kan NBIMs nye leder bli inhabil i viktig arbeid opp mot skatteparadis?

Øystein Olsen: Svaret er nei. Det kan komme nye krav gjennom mandatet fra myndighetene, men jeg vil også legge til at Norges Bank selv og NBIM spesielt har klare planer om å videreutvikle vårt arbeid inn mot de forventningene vi har til selskaper, gitt den alvorlige problematikken som knytter seg til skatteparadis. Igjen: Nicolai Tangen slutter seg helt til dette og vil være

en veldig god mann når det gjelder å videreføre det arbeidet.

Møtelederen: Takk skal du ha. Da er det Kristelig Folkeparti. Storehaug, vær så god.

Tore Storehaug (KrF): Takk for det, og takk for svarene så langt.

Representantskapet spurde dykk i sommar om dei hovudstyret hadde endra meining om tilsetjinga av Nicolai Tangen var eit brot på dei etiske prinsippa og dei endringane som blei gjorde då. I svaret dykkar seier de at det kan gjerast dispensasjonar frå dei prinsippa, som skal godkjennast av sentralbanksjefen, og det er i dei tilfella der det er heilt «ubetenkelig». Då skal ein i tillegg ved dei vurderingane om dispensasjon sjå på føremålet med dei etiske prinsippa som omhandlar omdømet til Noregs Bank og NBIM. Meiner hovudstyret at med den eigarstrukturen som er lagd fram, dei andre personlege eigarinteressene til Tangen og interessene hans i dei same marknadene som NBIM opererer i, er det heilt «ubetenkelig» med tanke på det føremålet som ligg i dei etiske prinsippa?

Øystein Olsen: Dette berørte jeg i min innledning, og jeg sa at jeg gjerne kunne komme tilbake til det, og nå får jeg spørsmål akkurat om dette.

Da vil jeg bare gjenta at de endringene vi har foretatt, og som vi foretok i det etiske regelverket tidlig i sommer, hadde ingenting med selve ansettelsen av Nicolai Tangen å gjøre, selv om – jeg erkjenner det – det er formuleringer der som gjelder leder for NBIM og også sentralbanksjefen, og som kan gi assosiasjoner i retning av en sånn kobling. Men det er ingen kobling i det hele tatt. Det uttrykket som du spesielt nevner – det er nå tatt inn en bestemmelse om at sentralbanksjefen – han eller hun – kan gi forhåndsgodkjenning når det gjelder et verv. Da tenker vi ikke på et omfattende ansettelsesforhold med masse verv som man må demme opp for, som ansettelsen av Tangen – men man snakker om hvis Tangen f.eks. skulle ønske å være styreleder i en kunstforening. Det er et verv. Tro meg, det er den typen enkeltsituasjoner og verv vi snakker om, og som er bakgrunnen for de endringene.

Endringene var motivert av endringer i sentralbankloven, reorganiseringer internt og noen merknader fra representantskapet tidligere knyttet til reisevirksomhet og det å bli påspandert. Det var bakgrunnsteppet. Så de formuleringene der har ikke noe med selve ansettelsen av Tangen å gjøre – heller ikke uttrykket forhåndsgodkjenning, og heller ikke muligheten til dispensasjon. Det er mulig for sentralbanksjefen å gi dispensasjon i enkelttilfeller, men i dette tilfellet var Nicolai Tangen innenfor det eksisterende etiske regelverket, og han er

innenfor det nye. Og det er hovedstyret, og ikke sentralbanksjefen på en delegert fullmakt, som har godkjent rammeverket. Jeg ville ikke tenkt tanken engang på å bruke en slik fullmakt som jeg nå har i det nye regelverket, til å godkjenne enkeltverv – jeg ville ikke tenkt tanken engang på å bruke den fullmakten til å gjøre en dispensasjon.

Tore Storehaug (KrF): I § 9 i dei etiske prinsippa heiter det: «Ansatte kan ikke ha eksterne tillitsverv, biverv eller eierinteresser som er eller kan framstå å være i konflikt med de interesser den ansatte skal ivareta som ansatt i Norges Bank.» Meiner ein då at det er utanfor all tvil – for å sitere omgrepet – «ubetenkelig» at Tangen har det?

Øystein Olsen: Absolutt. I utgangspunktet var det slik at hans betydelige eierinteresser, personlig, i finans spesielt, ikke bare ville vært en stor utfordring, det krever et rammeverk av den type som nå er på plass. Uten det ville det ikke vært innenfor, men med det rammeverket er Nicolai Tangen innenfor Norges Banks etiske regelverk.

Tore Storehaug (KrF): Svaret som blei gjeve til Kaski då ho utfordra på konkrete eksempel på ting som det no kan stillast spørsmål ved om Tangen, anten det handlar om val av eksterne forvaltarar som kan vere konkurrentar av AKO, eller om stemmegjeving, investeringar der AKO er eigar, eller fleire av dei andre eksempla, viser jo at det òg er særskilde forhold ein blir nøydd til å ta omsyn til her. Korleis skal ein drive kontroll med det, og korleis stemmer det overeins med at det ikkje har vore eigarinteresser som det kan reisast tvil om her?

Øystein Olsen: Det gir meg anledning til å supplere Karen Helenes svar. Hovedstyret har tidligere sagt at NBIM ikke kan ha forretningsmessige forhold til AKO. Nå er det presisert. Det vil gjelde særlig tre forhold:

1. Vi kan ikke ha AKO som ekstern forvalter.
2. Vi kan ikke ha AKO som direkte motpart når vi driver det vi kaller verdipapirutlån, «securities lending», og det gjøres. Der kan vi ikke ha AKO som direkte motpart.
3. Vi kan ikke handle aksjer direkte mot AKO.

De tre forholdene er nå presisert. Men det er veldig få handler av den siste typen. Handel foregår jevnt over anonymt. Det betyr at hadde dette vært klart på det tidspunktet som jeg forstår at denne hendelsen refererer til, ville svaret vært klart: Det kunne gått fint. Det går greit og er ikke noe problem.

Møtelederen: Takk! Da går vi videre til Miljøpartiet De Grønne. Une Bastholm, vær så god.

Une Bastholm (MDG): Takk! Jeg vil begynne med å si at dette er krevende for oss alle, så jeg setter pris på åpne og ærlige svar.

På pressekonferansen i april da det ble det klart at Norges Banks hovedstyre ville innstille ham som leder for NBIM, sa Nicolai Tangen at alle hans bånd til AKO skulle brytes. Da arbeidskontrakten hans ble lagt fram, også på en pressekonferanse, sa Tangen at han ikke skulle tilbake til AKO. Samtidig har Tangen sagt at det har vært et premiss fra starten at han kunne beholde betydelige eierandeler i AKO, og de er altså nå foreslått til 43 pst.

Kan sentralbanksjefen først svare på hvorfor han mener det er et rimelig premiss å godta for Norges Bank at han skal eie 43 pst. av AKO når dette så betydelig øker faren for interessekonflikter?

Øystein Olsen: Svaret mitt må være at det, som jeg sa, aldri var noe krav at han skulle selge seg helt ut av det som han har bygget opp. Men han skal helt ut av alle aktive verv, og han skal også foreta de andre disposisjonene som vi i dag har brukt litt tid på. Et mer presist svar er vel at det er mulig – det er vår klare mening – å få til det vi nå har gjort. Nicolai Tangen er en veldig spennende leder for fondet, og det er mulig å håndtere det passive eierskapet på en måte som ikke er i strid med formålet.

Une Bastholm (MDG): Takk! Jeg kommer tilbake til det.

Det at finansministeren ikke ble informert om dette premisset fra Tangen – betyr det at sentralbanksjefen ikke anser det som en sak av vesentlig viktighet, noe sentralbankloven regulerer at finansministeren skal informeres om?

Øystein Olsen: Jeg forsøkte å svare på det litt tidligere.

Vi følger loven og forarbeidene til den. Vi har informasjonsplikt om kandidaten. Samtidig understreket altså statsråden – og det følger også helt klart av loven – at det er Norges Banks ansvar, og da er neste spørsmål: Hvor mange elementer som grunnlag for ansettelsen skal man drøfte med en statsråd på det tidspunktet? Som jeg sa: Jeg skal være ærlig og si at jeg tror ikke vi var innom det spesifikke spørsmålet, iallfall ikke med hensyn til hva som kreves. Vi var innom hans betydelige økonomiske interesser. Det var tema. Det var noe av bakgrunnen for samtalen.

Une Bastholm (MDG): Det er altså ikke noen tvil om at hovedstyret var kjent med det premisset før samtalen med statsråden. Sentralbanksjefen og hovedsty-

ret var kjent med det premisset fra Tangen da du hadde samtalen med finansministeren.

Øystein Olsen: Ja, vi var helt klar over på forhånd at han ønsket å forbli passiv eier, men, motsatt, han var også veldig innstilt på å foreta de betydelige tilpasningene som han nå faktisk har gjort.

Une Bastholm (MDG): Takk! Bisitteren din sa veldig tydelig og kunne bekrefte at denne trusten på Jersey, AKO Trust, er avviklet. Betyr det at Tangen har kunnet instruere den avviklingen?

Øystein Olsen: Hvis du kan svare, Karen Helene, er det fint.

Karen Helene Ulltveit-Moe: Nå snakker vi om et avtaleverk som er kommet på plass, hvor det rett og slett var en av betingelsene hovedstyret da satte – at den måtte avvikles. Jeg tenker det er det som er det sentrale her – at når han tiltrer, er den avviklet.

Une Bastholm (MDG): Så hovedstyret har ikke noen dokumentasjon på at den trusten er avviklet?

Karen Helene Ulltveit-Moe: Vi er blitt forklart at den er avviklet.

Marius Ryel: Vi har brev fra advokaten. Og det er dokumenterbart i selskapsliste i London.

Une Bastholm (MDG): Kan de dokumentene offentliggjøres?

Karen Helene Ulltveit-Moe: Jeg antar at det må sjekkes, men alt som kan tilflytte oss, kan tilflytte representantskapet.

Une Bastholm (MDG): Takk! I Norges Banks nye etiske retningslinjer for ansatte er det gjort noen endringer, bl.a. at sentralbanksjefen og lederen for NBIM for sine respektive områder kan dispensere fra forbudet. Vi har vært innom det i andre spørsmål. Anser sentralbanksjefen det som «ubetenkelig» at daglig leder av NBIM skal beholde sine eierandeler i AKO?

Øystein Olsen: Ja.

Une Bastholm (MDG): Hvilke rom har representantskapet nå for tilsyn med de nye etiske retningslinjene når sentralbanksjefen og NBIM-sjefen kan dispensere fra forbudet i § 9 om interessekonflikter?

Øystein Olsen: Da er vi tilbake til det omfattende kontrollsystemet som jeg nevnte som er på plass både i Norges Bank og for eksterne tredjeparter og AKO-systemet. Så har vi et veldig detaljert rammeverk for

kontroll i Norges Bank. Det starter med etterlevelsesser eller «compliance»-enheter både i NBIM og i sentralbankvirksomheten, og sistnevnte vil få et særskilt mandat her, et overordnet ansvar for å følge opp de spesifikke kontrollene som gjelder Tangen. Så har vi internrevisjonen, som bygger på «compliance», og så har vi representantskapet, som er øverste ledd i dette kontrollsystemet, som bygger på de to øvrige lagene, men som selvfølgelig også har muligheten til å gå dypere ned i materien og etterprøve enkeltheter som tidligere nivåer har vært inne på – hvilket de også gjør i flere sammenhenger, og med god grunn.

Karen Helene Ulltveit-Moe: Jeg bare lurte på om det var en detalj som ikke ble svart ut her. Det ble indikert at planen var å bruke dispensasjonsmuligheten i den vanlige oppfølgingen. Det er ikke planen i det hele tatt.

Øystein Olsen: Jeg mener at jeg svarte på det tidligere.

Møtelederen: Da må vi gå videre. Sistemann ut er Bjørnar Moxnes fra partiet Rødt. Vær så god!

Bjørnar Moxnes (R): Takk for det! Det første spørsmålet er om hovedstyret har vurdert Tangens habilitet i rettslig forstand, sånn som det framkommer av forvaltningsloven, og hva som i så fall var konklusjonen på det.

Øystein Olsen: Jeg har bl.a. i tankene forvaltningsloven § 17, som sier at en sak skal være tilstrekkelig utredet, «opplyst», står det, før vedtak treffes.

Bjørnar Moxnes (R): Så det ble vurdert i rettslig forstand? Det er svaret på det? – Ja.

For det andre: Det framkommer av protokollen fra hovedstyrets møte 24. mars at finansministeren ble informert om utvalgets tilråding. Du sier dere snakket om formuesposisjon, bosted og skatt. Når det ble snakket om å gå ut av aktive roller, ut av truster og gi bort eierskap osv., ble departementet gitt inntrykk av at Nicolai Tangen skulle ut av alle roller, som f.eks. posisjonen som hovedeier i AKO-systemet?

Øystein Olsen: Svaret er at de hovedelementene som du nå nevner, var hovedtema og krav fra starten av i all dialog med Tangen. Selvfølgelig, han kan ikke være aktiv i andre jobber når han skal ha denne jobben, da må han helt ut – av alle gode grunner, som vi har vært inne på her også. Og de andre elementene var på plass i drøftingen helt fra starten av.

Så tar jeg igjen litt forbehold om hvor detaljert disse tingene ble beskrevet i forhold til finansministeren.

Bjørnar Moxnes (R): Så din vurdering er at departementet fikk inntrykk av, eller ble gitt inntrykk av, at Tangen skulle ut av alle roller, også posisjonen som hovedeier i AKO-systemet?

Øystein Olsen: Det mener jeg bestemt at departementet er blitt informert om, at når han tiltrer denne jobben, så skal han ut av alle verv i AKO-systemet.

Karen Helene Ulltveit-Moe: Departementet ble ikke gitt informasjon om at han skulle ut som eier av AKO. Departementet har ikke blitt gitt noen informasjon som er feil i forhold til den prosessen og det vedtaket som vi senere har fattet.

Øystein Olsen: Det var spørsmålet?

Bjørnar Moxnes (R): Jeg forstår svaret.

I innledningen din sa du at risikoen for at Tangens eierinteresser skal komme i konflikt med hans lederoppgaver i NBIM, er «for alle praktiske formål eliminert». I spørsmålsrunden var framstillingen at dette ikke er mulig, men at det er «brakt ned til et minimum». Kan du være litt rett fram og kanskje si at interessekonfliktene ikke er eliminert, framfor å skulle gi inntrykk av det gjennom en litt sånn kreativ språkføring?

Øystein Olsen: Det er ikke noen kreativ språkføring. Jeg vil mene at vi har pekt på et faktum, nemlig at hvis man tar alle mulige typer interessekonflikter, og selv hvis man diskuterer ting som har med økonomi å gjøre, er det vanskelig å si at de er fullstendig fjernet. Interessekonflikter er jo ikke interessekonflikter som man kan liste opp fra én til et eller annet antall, det er potensielle interessekonflikter som kan dukke opp. Det gjelder mange personer, det gjelder ikke bare Nicolai Tangen. Mange andre personer i Norges Bank kan bli utsatt for situasjoner hvor de må erklære seg inhabile.

Så vil jeg gjenta at Nicolai Tangen er spesiell, og i hans tilfelle var han i en situasjon – er i en situasjon – hvor det er behov for en rekke omfattende tiltak som er mye mer omfattende enn det som gjelder noen andre i Norges Bank.

Samtidig vil jeg bare benytte anledningen til å påpeke at det er blitt antydnet fra noe hold, i hvert fall i mediene, at han har mer lempelige vilkår. Det er kapitalt feil. Han er innenfor det etiske regelverket, og om noe så har han strengere vilkår, med god grunn, fordi det er få som har så stor formue, som har de eierinteressene som han har.

Bjørnar Moxnes (R): Du uttaler at Tangen

«har en unik erfaring fra internasjonal kapitalforvaltning og kan vise til imponerende resultater. Samtidig er han en nytenkende og engasjert leder med dyp

forståelse for de (...) utfordringene som oljefondet står overfor (...).»

Det kan vel virke som at Tangen har forført hovedstyret på et vis, og det er nå så sin sak. Hva tenker du om at det her slås fast fra representantskapet brudd på offentlighetsloven, forvaltningsloven, mulig også sentralbankloven og også naturligvis bankens egne retningslinjer? Hva er din vurdering av det?

Øystein Olsen: For det første har ikke Nicolai Tangen forført ansettelsesutvalget eller hovedstyret. Han har overbevist hovedstyret om at han er den rette kandidaten, og en veldig god kandidat, som vil kunne gi fondet et nytt løft fremover.

Når det gjelder de bruddene du nevner, vil jeg ikke underskrive på det. Vi har erkjent én ting i forhold til prosess, at vi var så opptatt av å holde kandidaten tilbake at vi ventet for lenge med å sette ham på den offentlige søkerlisten. Det har vi erkjent. Hva slags brudd det er, det må andre vurdere. At det er noe brudd på de andre lovene du nevner, er jeg ikke med på i det hele tatt. Det har vi søkt å imøtegå her i dag.

Så skal jeg bruke anledningen til å erkjenne én ting til, og det er at vi hadde hovedstolpene, rammeverket, med som krav tidlig. Vi hadde full oppmerksomhet på de utfordringene hans økonomiske interesser, eierinteresser, representerer. Vi hadde det med i dokumentasjonen også i vårt materiale som vi la ut i kjølvannet av pressemeldingen 26. mai, men vi burde ha brakt dette litt mer opp og frem og vært tydeligere på at det tar tid, det er en omfattende jobb som må gjøres, og at det er komplisert. Og at det vil ta tid å få dette på plass, det skulle vi nok ha vært tydeligere på fra starten av.

Møtelederen: Tusen takk skal du ha.

Jeg takker alle kollegaer i komiteen for deres spørsmål, og takk til dere for deres svar. Da går vi inn i den avsluttende fasen. Vi er på overtid. Jeg var litt raus med alle i denne runden, så nå er vi gjennom. Vi går nå over til at sentralbanksjefen kan avslutte med et fem minutters innlegg. Vær så god!

Øystein Olsen: Takk for det, leder. Da skal jeg, tror jeg, prøve å fatte meg i korthet.

Saken har åpenbart fått stor oppmerksomhet. Det har vært en krevende sak. Den har krevd et veldig omfattende arbeid i Norges Bank. Jeg håper at jeg og vi har bidratt til å klargjøre en del forhold i denne spørsmålsrunden, og la meg legge til at med den oppmerksomheten som har vært skapt, har det vært helt naturlig at det har vært en sak for representantskapet, og med representantskapets oppmerksomhet har det vært nyttig, håper jeg, å besvare spørsmål her i komiteen.

Samlet sett tror jeg det er viktig å holde fast ved noen hovedstolper eller hovedpunkter, og vi har søkt å minne om noen. Det første er at hovedstyret mener at Nicolai Tangen er den klart beste kandidaten. Det er viktig. Han har denne tunge erfaringen fra kapitalmarkeder, han fremstår med veldig gode lederegenskaper og personlige egenskaper, og summen av dette er at vi mener Nicolai Tangen vil kunne gi organisasjonen NBIM et nytt løft fremover.

Det andre er at hans eierskap og personlige økonomi måtte håndteres. Nå er det avtaleverket kommet helt på plass, og vi står fast på de formuleringene vi har brukt i så måte: at risikoen for at interessekonflikter knyttet til hans eierskap for alle praktiske formål er eliminert i forbindelse med hans jobbutførelse som leder av NBIM.

Så gjenstår det noen mulige habilitetssituasjoner som det er umulig å utelukke at kan oppstå, men som er brakt til et minimum. Hovedpoenget er, når det gjelder hans jobbutførelse, at de situasjonene som kan oppstå, er håndterbare med det rammeverket vi har satt opp.

Jeg har til slutt lyst til å påpeke noe som for finanskomiteen spesielt, og for Stortinget, er en selvfølgelighet, men jeg synes det er verdt å minne om det i veldig mange sammenhenger. Det er at uavhengig av leder i og for seg ligger rammene for forvaltningen av oljefondet fast. Rammeverket, modellen, ligger helt fast. Med det mener jeg følgende: Mandatet, som grundig og detaljert bestemmes av Finansdepartementet, er forankret i Stortinget. Så har Stortinget nylig vedtatt at Norges Bank skal fortsette å forvalte oljefondet. Jeg kan være enig i, og jeg kan si det nå, at Norges Bank er et godt hjem for fondet. Innenfor Norges Bank er det hovedstyret som bestemmer alle viktige valg vedrørende strategi, strategisk rapportering, råd til departementet om strategier osv.

Poenget mitt med å si dette er at vi har et tungt miljø, et godt miljø – forvaltningstypemiljø – med embetsmannskulturen, kanskje, i høysetet i Norges Bank, som supplerer kompetansen i NBIM. Men så er den jobben som NBIM skal gjøre, enormt viktig. Dere vet det veldig godt, for vi ser jo de verdiene som er skapt, og vi har forventninger til hvilke verdier som skal skapes for fremtiden. NBIM opererer altså innenfor det rammeverket som ligger fast, men den jobben de skal gjøre, er veldig viktig. De skal forhåpentligvis fortsatt skape store verdier med god avkastning til glede for nålevende og fremtidige generasjoner.

Så har jeg lyst til å avslutte med å si at noen av mine kollegaer i utlandet har vært litt undrende til at vi kan ha en sånn modell hvor vi har et så stort finansielt fond som opereres innenfor en sentralbank. La meg si tydelig at vi er stolte over å ha fått til det. Vi er stolte over å ha utviklet en så profesjonell forvaltningsorganisasjon med kapitalforvaltningskompetanse – tung kapitalforvalt-

ningskompetanse – innenfor en sentralbank. Det er den organisasjonen som Nicolai Tangen skal lede fremover, og som vi har store forhåpninger til at han vil videreutvikle.

Takk for det!

Møtelederen: Tusen takk!

Med det er høringen over. Takk til dem som har deltatt med å svare på spørsmål. Takk til komiteens medlemmer, både dem som er her fysisk, dem som er med via Zoom, og andre som måtte ha fulgt med.

Høringen slutt kl. 14.42.

Sentralbanksjefen

NORGES BANK

Stortinget
Karl Johans gt 22
0026 OSLO

Dato: 13. august 2020
Deres ref.:
Vår ref.: 20/02040

Dokument 9: (2019-2020) – Høring om brev til Stortinget fra Norges Banks representantskap om ansettelse av ny daglig leder av Norges Bank Investment Management (NBIM) – Etterfølgende merknader

Jeg viser til høringen i Stortingets finanskomite mandag 10. august. Leder av finanskomiteen, Mudassar Kapur, åpnet for at høringsinstansene kunne sende supplerende informasjon til komiteen etter høringen. Jeg ønsker å benytte den anledningen til å klargjøre særlig to sentrale forhold. Det ene er at Norges Bank ikke har begått brudd på sentralbankloven, forvaltningsloven eller bankens etiske prinsipper da Nicolai Tangen ble ansatt som ny daglig leder av NBIM. Det andre er at det samlede avtaleverket er ferdigstilt og signert, og representantskapet har fått oversendt alle avtaler. Dette er nærmere omtalt i vedlagte notat.

Med hilsen

Øystein Olsen
Sentralbanksjef

Vedlegg:

Høring Finanskomiteen - Etterfølgende merknader

Kopi til: Representantskapet

Til Finanskomiteen

Dokument 9:1 (2019-2020) – Høring om brev til Stortinget fra Norges Banks representantskap om ansettelse av ny daglig leder av Norges Bank Investment Management (NBIM) – Etterfølgende merknader

Innledning

Nedenfor følger noen supplerende merknader til enkelte av de sentrale forholdene som ble drøftet under høringen i finanskomiteen 10. august.

Om sentralbankloven § 1-6 og om informasjon til representantskapet

Under høringen i Finanskomiteen viste representantskapets leder Julie Brodtkorb til sentralbankloven § 1-6, som fastsetter at «*Norges Bank skal informere departementet om saker av viktighet*». Hun uttalte i den sammenheng blant annet at «*Representantskapet anser det som en sak av viktighet at Tangen allerede i starten av prosessen hadde fått godkjent sitt premiss om å fortsette som hovedeier i AKO systemet*» og videre at «*Representantskapet er ikke kjent med at sentralbanksjefen orienterte departementet om denne forutsetningen.*»

Videre uttalte Brodtkorb (i svar til Sivert Bjørnstad) at «*Så ut fra de opplysningene vi her har er det ikke opplyst om at man ga en enkelt kandidat ja på et premiss om å kunne fortsette sitt eierskap i AKO-systemet. Så hvis det ikke er opplyst for Finansdepartementet så mener representantskapet at det er brudd.*» Hun legger til at «*Og jeg må også informere komiteen om at dette var helt ukjent for representantskapet frem til vi fulgte pressekonferansen den 28.5.*»

Det vises nå til Finansdepartementets brev 12. august 2020 til Stortinget med Svar på spørsmål nr. 2251 til skriftlig besvarelse fra stortingsrepresentant Sivert Bjørnstad. Departementets vurdering er at Norges Bank ikke har brutt sentralbankloven i sakens anledning.

Informasjon om at Tangen skulle beholde eierandeler i AKO Capital ble blant annet gitt i et eget dokument fra tilsynssekretariatet til representantskapets møte 22. april – hvor det basert på en nyhetsmelding fra Norges Bank heter:

«*Videre prosess om Tangens privatøkonomi før tiltredelse.*

Det var avklart med hovedstyret at Nicolai Tangen fortsatt skulle ha eierandeler i Ako og at han vil organisere sin tilknytning slik at den er i tråd med Norges Banks etiske regelverk. Den detaljerte organiseringen går compliance funksjonene i Norges Bank nå gjennom i dialog med Tangen for å sikre etterlevelse med regelverket.» (Understreket her.)

Det het ellers i hovedstyrets brev 29. april til representantskapet under punktet om «*fremtidig eierstruktur*» (side 7) at «*I tillegg til de indirekte interessene i AKO Capital som Tangen har gjennom AKO Capital (Jersey) Limited, som p.t. ligger i AKO Trust, har han i*

dag en direkte eierandel med 69,34 prosent av stemmene i selskapet. Tangens andel i selskapet skal reduseres til under 50 prosent.»

Representantskapets brev av 11. juni 2020 til Stortinget tar ikke opp noe spørsmål om brudd på informasjonsplikten etter sentralbankloven. Dette har heller ikke tidligere blitt tatt opp med hovedstyret eller sentralbankledelsen. Spørsmål om brudd på sentralbankloven har ikke blitt forelagt sentralbanken, slik forsvarlig og normal saksbehandling tilsier.

I representantskapets brev 23.4.2020 til hovedstyret lyder Spørsmål 2.8: «*Etter sentralbankloven skal Norges Bank informere departementet om saker av viktighet. Kan det redegjøres for når og hvilke temaer Finansdepartementet er orientert om i ansettelsesprosessen?*»

Hovedstyret besvarte dette i brev 29.4.2020, og uttalte blant annet (side 18):

«... 23. mars hadde finansministeren en telefonsamtale med sentralbanksjefen. Samtalen handlet om Norges Banks undersøkelser om kandidatens egnethet opp mot de kvalifikasjonskravene som var stilt og om fremtidige spørsmål som en kunne regne med at ville komme, for eksempel skattemessige forhold. Samtalen krevde ikke oppfølginger fra verken departementet eller Norges Bank.»

Etter dette har sentralbankledelsen ikke fått noen spørsmål eller merknader fra representantskapet om informasjonsplikt overfor Finansdepartementet, og langt mindre om mulig brudd på sentralbankloven.

Etter den 22. april har representantskapet ikke gitt sentralbankledelsen adgang til å være til stede og uttale seg under alle møter de har hatt til behandling av saken, jf. sentralbankloven § 2-18 annet ledd om at «Sentralbanksjefen og visesentralbanksjefene skal være til stede, med mindre representantskapet bestemmer noe annet eller det foreligger gyldig forfall.» Banken har derfor ikke hatt anledning til å oppklare eventuelle uklarheter mv.

Utredningsplikt og habilitet etter forvaltningsloven

Under høringen ble det reist spørsmål om ansettelsen av Tangen var tilstrekkelig godt utredet, og da særlig knyttet til spørsmålet om Tangens habilitet.

Forvaltningsloven § 17 stiller krav om at forvaltningsorganet skal påse at en sak er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes. Det er ikke et generelt krav til separat eller ekstern utredning av habilitet etter forvaltningsloven. Banken har vurdert risikoen for juridisk inhabilitet etter forvaltningsloven på flere stadier i prosessen. Tidlig i prosessen vurderte hovedstyret at Tangen måtte tre ut av alle verv og posisjoner i AKO-gruppen og omorganisere sine økonomiske interesser for på den måten å redusere blant annet risikoen for interessekonflikter og inhabilitetssituasjoner. Ut over dette må eventuelle spørsmål om habilitet vurderes konkret fra sak til sak, basert på relevant faktum. Hovedstyret redegjorde for dette i sitt brev til representantskapet 27. mai i år.

Hovedstyrets utgangspunkt er at avtaleverket sikrer full uavhengighet mellom NBIMs og AKOs disposisjoner. Hovedstyret har behandlet og etablert prosedyrer for håndtering av mulige gjenværende spørsmål om habilitet. Hovedstyret vedtok 24. juni at visesentralbanksjefen med særlig ansvar for oppfølgingen av oljefondet skal treffe avgjørelser på vegne av hovedstyret hvis leder NBIM må fratre som inhabil i en enkeltsak.

Under høringen ble det reist spørsmål fra representanten fra Sosialistisk Venstreparti om sentralbanksjefen kunne gi noen konkrete eksempler på disposisjoner som Tangen eller NBIM ville være avskåret fra som følge av Tangens eierskap i AKO Capital.

Hovedstyret behandlet i denne sammenheng interne kontrolltiltak i møte 27. mai og 24 juni. Ett av disse var at NBIM-ansatte kan pålegges restriksjoner som gjør at NBIM ikke har forretningsmessig kontakt med AKO-selskapene og deres ansatte. Dette innebærer at:

- NBIM skal ikke benytte AKO som ekstern forvalter eller kjøpe andre tjenester av AKO-selskaper
- NBIM skal ikke inngå avtaler om verdipapirlån (Securities lending) direkte med AKO-selskaper
- NBIM skal ikke handle vesentlige aksjeposter direkte med AKO-selskaper (OTC-handler).

Disse begrensningene har ikke vesentlig betydning for NBIMs virksomhet. Ut over dette kan NBIM som ledd i den løpende virksomheten ellers handle som normalt i markedene, uavhengig av om AKO skulle være reell motpart.

Etiske prinsipper

Det ble under høringen reist ulike spørsmål om forholdet til hovedstyrets etiske prinsipper for ansatte i Norges Bank og behovet for godkjenninger og dispensasjoner.

Hovedstyret mener at Tangens økonomiske forhold etter omorganisering og med de avtaler som er inngått, er i samsvar med de etiske prinsippene og innenfor det etiske rammeverket som gjelder for alle ansatte i Norges Bank, inkludert prinsippenes punkt 9 om eierinteresser mv. Hovedstyret har vurdert og lagt til grunn at Tangens eierinteresser etter alle gjennomførte tiltak ikke «er eller kan framstå å være i konflikt med de interesser som den ansatte skal ivareta». Ytterligere godkjenninger av sentralbanksjefen er da ikke nødvendig. Av samme grunn er det da heller ikke aktuelt med noen dispensasjon etter punkt 9 sjette ledd for «ubetenkelige» tilfeller, som kun er aktuelt hvis eierinteressen mv. ellers ville vært i strid med forbud i de etiske prinsippene.

Dokumentasjon av avtaleverket knyttet til ansettelsen av Nicolai Tangen

Under høringen i finanskomiteen kom det spørsmål fra flere medlemmer om det ville komme nye dokumenter knyttet til ansettelsen av Nicolai Tangen og om representantskapets tilgang til slike dokumenter.

Finanskomiteens saksordfører Hadia Tajik fra Arbeiderpartiet rettet under høringen spesiell oppmerksomhet mot et dokument som representantskapets leder mottok søndag kveld. Dette dokumentet inneholder rettslig forpliktende erklæringer fra AKO Foundation om at selskapet og dets medlemmer («members») og forvaltere («trustees») – inkludert de «nærstående» til Tangen – ikke skal gi informasjon til Nicolai Tangen om AKO-fondene.

I Norges Banks brev til representantskapet av 27. mai ble det vist til at pågikk et arbeid med å ferdigstille avtaleverket knyttet til ansettelsen av Nicolai Tangen som leder av NBIM. Norges Bank publiserte en nyhetsmelding 30. juni om at det resterende avtaleverk og erklæringer fra tredjeparter var ferdigstilt og signert. Det ble samtidig gitt informasjon

om hvilke personer og selskap som var involvert i avtalene, og det ble gitt en generell beskrivelse av hva avtalene og avgitte erklæringer inneholdt. De avtalene og erklæringene som ikke inneholdt taushetsbelagt informasjon, ble publisert. Erklæringene fra AKO Foundation ble eksplisitt nevnt i nyhetsmeldingen 30. juni. Representantskapets tilsynssekretariat ble gjort kjent med at dokumentet var i ferd med å bli ferdigstilt før representantskapet sendte sitt brev til Stortinget 11. juni.

Representantskapet har i sitt tilsynsarbeid tilgang på all informasjon de måtte etterspørre. Representantskapet har ikke etterspurt noen av avtalene eller erklæringene som ble ferdigstilt 30. juni.

Dagen før høringen uttalte representantskapets leder, Julie Brodtkorb, til pressen at «*Vi har ikke sett forpliktelsen AKO Foundation inngår overfor Norges Bank om å ikke søke informasjon om investeringene*». I lys av denne uttalelsen ble det aktuelle dokumentet oversendt. Samtidig ble representantskapets tilsynssekretariat informert om at de øvrige avtalene som inneholder taushetsbelagt informasjon kunne oversendes representantskapet dersom dette var ønskelig. Det samlede avtaleverket er på bankens eget initiativ for ordens skyld nå oversendt til representantskapets tilsynssekretariat 13. august.

Avvikling av AKO Trust (Jersey)

Som oppfølging av spørsmål fra representanten Une Bastholm, MDG, bekreftes med dette at banken har dokumentasjon fra Apex Financial Services (Trust Company) Ltd. som «trustee» for AKO Trust (Jersey) på at AKO Trust er oppløst og avviklet pr. 3. juli 2020, og dens midler overført til den veldedige «stiftelsen» AKO Foundation.

Stortinget
Ekspedisjonskontoret
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
20/5031 -

Dato
12.08.2020

Svar på spørsmål nr. 2243 fra stortingsrepresentant Hadia Tajik

Jeg viser til brev 11. august 2020 fra Stortingets president, vedlagt følgende spørsmål fra stortingsrepresentant Hadia Tajik til skriftlig besvarelse:

«Kva er finansministeren sin versjon av kontakten med sentralbanksjefen i samband med tilsetjinga av ny dagleg leiar for NBIM, kva karakteristikkar gav han sjølv i samtalen Olsen refererer til, kva vart diskutert om Tangen sine økonomiske interessar opp mot rollen som dagleg leiar for NBIM, og fekk han informasjon om at Hovedstyret i Norges Bank i oppstart av prosessen med ny sjef for Oljefondet hadde godkjent premisset om fortsatt eigarskap i AKO?»

Begrunnelse:

Viser til høyring på Stortinget i samband med Dok 9:1 (2019-2020), den 10. august 2020. I høyringa refererte sentralbanksjef Øystein Olsen samtalar han skal ha hatt med finansministeren i samband med tilsetjinga av ny dagleg leiar for NBIM. Mellom anna skal statsråden ha gjeve uttrykk for «bekymring». Statsråden skal ikkje ha fått informasjon om at Hovedstyret i Norges Bank i oppstart av prosessen med ny sjef for Oljefondet hadde godkjent premisset om fortsatt eigarskap i AKO.»

Svar:

Det er Norges Bank som har ansvaret for å ansette daglig leder for bankens forvaltning av Statens pensjonsfond utland (SPU), jf. sentralbankloven § 2-13 første ledd.

Det følger av forarbeidene til sentralbankloven, Prop. 97 L (2018-2019) Lov om Norges Bank og pengevesenet mv. (sentralbankloven) punkt 6.4, at departementet:

- skal kunne komme med innspill til kvalifikasjonskravene som blir lagt til grunn i forbindelse med utlysningen av stillingen som daglig leder av bankens forvaltning av SPU
- bør bli orientert om aktuelle kandidater før hovedstyret fatter endelige beslutning.

En slik dialog mellom Finansdepartementet og Norges Bank må ses i lys av at oppgaven med å forvalte SPU er delegert til banken i henhold til mandat for forvaltningen av SPU fastsatt av Finansdepartementet med hjemmel i lov om Statens pensjonsfond § 3 annet ledd og § 10 første ledd. I forvaltningen av SPU er Norges Bank underlagt Finansdepartementet.

Finansdepartementet mottok utkast til stillingsannonse fra Norges Bank 3. januar og ga innspill til dette 7. januar. Forut for dette – 10. desember 2019 – hadde departementet et møte med Norges Banks rekrutteringsfirma, Russell Reynolds Associates, om departementets styring av forvaltningen av SPU og om kompetansekrav til lederen av bankens forvaltning av SPU. Møtet var initiert av rekrutteringsfirmaet, som ønsket et møte med departementet som oppdragsgiver for forvaltningen av SPU.

28. februar ble departementet orientert om aktuelle kandidater. Departementet fikk informasjon på et overordnet nivå om at Nicolai Tangen hadde eierskap i AKO-systemet. Departementet fikk ikke opplyst at Tangen hadde forutsatt fortsatt eierskap i AKO, men at han var innforstått med at han ikke kunne opprettholde gjeldende eierskap. Banken informerte også om at den skulle ha ytterligere samtaler med denne kandidaten om blant annet problemstillinger knyttet til hans bosted, formue og skatteforhold.

Finansdepartementet ba 3. mars om en vurdering av aktuelle kandidaters kvalifikasjoner opp mot kravene i stillingsutlysningen. Departementet påpekte videre at i den grad det kan være snakk om kandidater som er eller vil være helt eller delvis bosatt i utlandet, kan dette ha betydning for skatteplikten til både Norge og utlandet. Departementet ba Norges Bank klargjøre at vedkommende ville ha tilstrekkelig tilstedeværelse i Norge til å ivareta den daglige ledelsen av Norges Banks forvaltning av SPU, samt de skattemessige sidene ved delvis bosted utenfor landet.

Departementet mottok 17. mars Norges Banks redegjørelse, vedlagt en utredning som Norges Bank hadde bestilt 4. mars fra et advokatfirma om de skattemessige forholdene knyttet til den aktuelle kandidaten. Banken orienterte i oversendelsen også om kandidatens bosituasjon og forventninger om hvordan en eventuell ansettelse vil påvirke bosituasjonen.

23. mars hadde jeg en telefonsamtale med sentralbanksjefen for å forsikre meg om at Norges Bank hadde gjort tilstrekkelige undersøkelser om egnethet opp mot de kvalifikasjonskravene som var stilt, og om fremtidige spørsmål som en kunne regne

med at ville komme, for eksempel skattemessige forhold. Jeg startet samtalen med å understreke at jeg ikke ønsket å utfordre de formelle rammene, men uttrykke en viss bekymring. Jeg var opptatt av å formidle til Norges Bank at det kunne dukke opp saker, knyttet til Tangens bakgrunn og profil, som hovedstyret måtte undersøke og ha tenkt gjennom. Avslutningsvis understreket jeg at det er Norges Banks ansvar å ansette lederen av Norges Banks forvaltning av SPU.

I etterkant av denne ansettelsesprosessen mener jeg det er naturlig å se på om det er læringspunkter. Videre vil jeg ta initiativ til å se på om de formelle rammene for Finansdepartementets rolle i Norges Banks ansettelse av daglig leder av forvaltningen av SPU er hensiktsmessige.

Med hilsen

Jan Tore Sanner

Stortinget
Ekspedisjonskontoret
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
20/5040 -

Dato
12.08.2020

**Svar på spørsmål nr. 2251 til skriftlig besvarelse fra stortingsrepresentant
Sivert Bjørnstad**

Jeg viser til brev 11. august 2020 fra Stortingets president, vedlagt følgende spørsmål til besvarelse:

«Er det etter finansdepartementets syn et brudd på sentralbankloven at sentralbanksjefen ikke opplyste departementet om at Tangen skulle fortsette som hovedeier i AKO-systemet om han skulle få jobben som oljefondssjef?

Begrunnelse:

I finanskomiteens høring i sak Dokument 9:1 (2019-2020) Brev til Stortinget fra Norges Banks representantskap om ansettelse av ny daglig leder av Norges Bank Investment Management (NBIM), gjorde lederen av Representantskapet for Norges Bank, Julie Brodtkorb, det klart at Representantskapet anså det som et brudd på sentralbankloven § 1-6 hvis departementet ikke hadde blitt orientert om at Tangen ønsket å fortsette som hovedeier i AKO om han ble tilsatt som sjef for oljefondet. Dette er en alvorlig konklusjon.

Sentralbanklovens paragraf 1-6 omhandler bankens plikt til å informere departementet om saker av viktighet.

Det har tidligere kommet frem at departementet og sentralbanksjefen har diskutert aktuelle kandidater til stillingen og krav som stilles til den. Sentralbanksjef Øystein Olsen, bekreftet dette i samme høring, og uttrykte samtidig at han ikke kunne huske at et eventuelt eierskap i AKO-systemet hadde blitt drøftet i samtalen(e) med

departementet. Olsen uttrykte imidlertid klart at dette ikke er å anse som et brudd på sentralbankloven.»

Svar:

Det er Norges Bank som har ansvaret for å ansette daglig leder for bankens forvaltning av Statens pensjonsfond utland (SPU), jf. sentralbankloven § 2-13 første ledd.

Det følger av forarbeidene til sentralbankloven, Prop. 97 L (2018-2019) Lov om Norges Bank og pengevesenet mv. (sentralbankloven) punkt 6.4, at departementet:

- *skal kunne komme med innspill* til kvalifikasjonskravene som blir lagt til grunn i forbindelse med utlysningen av stillingen som daglig leder av bankens forvaltning av SPU
- *bør bli orientert om aktuelle kandidater* før hovedstyret fatter endelige beslutning.

En slik dialog mellom Finansdepartementet og Norges Bank må ses i lys av at oppgaven med å forvalte SPU er delegert til banken i henhold til mandat for forvaltningen av SPU fastsatt av Finansdepartementet med hjemmel i lov om Statens pensjonsfond § 3 annet ledd og § 10 første ledd. I forvaltningen av SPU er Norges Bank underlagt Finansdepartementet.

Departementets vurdering er at sentralbankloven § 2-13 første ledd medfører at Stortinget har lagt oppgaven med å ansette daglig leder for bankens forvaltning av SPU til Norges Banks hovedstyre, uten noen form for instruksjonsmulighet for overordnede statsorganer i forbindelse med ansettelse av leder for bankens forvaltning av SPU. Departementets vurdering er at både ordlyden i bestemmelsen og særlig dialogen mellom departementet og Norges Bank som er omtalt i forarbeidene klart anviser en slik forståelse. Den instruksjonsadgangen som ellers gjelder for forvaltningen av SPU, gjelder dermed ikke innenfor rammen av sentralbankloven § 2-13 første ledd.

Videre mener departementet at § 2-13 første ledd uttømmende regulerer den dialogen som skal være mellom departementet og Norges Bank i forbindelse med ansettelse av daglig leder. Departementet mener derfor at sentralbankloven § 1-6 om Norges Banks plikt til å informere departementet om saker av viktighet, ikke er relevant.

Ved at hovedstyret har eneansvaret for ansettelsen, og loven anviser at departementet kun *bør bli orientert om aktuelle kandidater*, vil det etter departementets vurdering rettslig sett være opp til Norges Bank hva den anser som relevant å informere departementet om i tilknytning til de mest aktuelle kandidatene.

Finansdepartementet ble i den aktuelle saken gitt anledning til både å komme med innspill til kvalifikasjonskravene i stillingsutlysningen og departementet ble orientert om aktuelle kandidater før hovedstyret fattet sin beslutning 24. mars 2020, jf. også svar 27. april på ditt spørsmål nr. 1392. Departementets vurdering er dermed at Norges Bank i sakens anledning ikke har brutt sentralbankloven.

Med hilsen

Jan Tore Sanner

Stortingets presidentskap
Ekspedisjonskontoret
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
20/5107 -

Dato
21.08.2020

Lovavdelingens uttalelse – Dokument 9:1 (2019-2020)

Finansdepartementet ba 19. august 2020 Justis- og beredskapsdepartementets lovavdeling om en uttalelse om den rettslige adgangen til å instruere hovedstyret i Norges Bank om ansettelsen av daglig leder for bankens forvaltning av Statens pensjonsfond utland. I lys av den korte tiden som var til rådighet, ba departementet Lovavdelingen prioritere å beskrive de overordnede vurderingene som må foretas i en situasjon der ansettelsesforholdet allerede er etablert i samsvar med sentralbankloven § 2-13. Departementet uttalte videre at det ikke var til hinder for at Lovavdelingen også kunne vurdere handlingsrommet frem til dette tidspunktet.

Lovavdelingens uttalelse følger vedlagt. Departementet mottok uttalelsen i dag og har hatt begrenset med tid til å sette seg inn uttalelsen. Jeg vil legge Lovavdelingens uttalelse til grunn med hensyn til det handlingsrommet jeg nå har i saken.

Hovedpunktene fra sammendraget hitsettes:

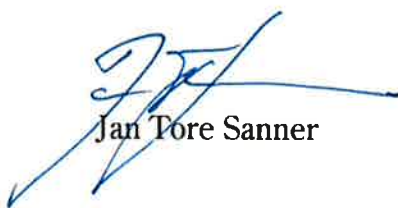
«Sentralbankloven § 2-13 medfører trolig visse begrensninger i departementets adgang til å instruere Norges Bank ved ansettelse av daglig leder av NBIM. Det er imidlertid gode holdepunkter for at sentralbankloven § 2-13 ikke *generelt* avskjærer muligheten for å instruere Norges Banks hovedstyre ved ansettelse av daglig leder av NBIM.

Det vil antakelig være adgang til å gi *generelle instruksjoner*, også om de vil ha betydning for det konkrete ansettelsesforholdet. Det er derimot tvilsomt om det vil være adgang til å instruere om *det konkrete valget* om en bestemt person skal ansettes. Mellom disse

utgangspunktene finnes ulike typer instruksjer. Den nærmere vurderingen av hvor langt instruksjonsretten strekker seg, må vurderes konkret, og den kan tenkes å stille seg ulikt på ulike stadier av en prosess.

Det må som utgangspunkt være anledning til å fastsette generelle retningslinjer for organisatoriske spørsmål mv. etter at ansettelsen er etablert, også om dette påvirker det aktuelle ansettelsesforhold. De nærmere vurderingene av hvilke endringer den ansatte må kunne akseptere, beror imidlertid i stor grad på konkrete forhold i tilknytning til den aktuelle saken, herunder den inngåtte arbeidsavtalen.»

Med hilsen

Jan Tore Sanner

Vedlegg

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Lovavdelingen

Finansdepartementet
Postboks 8008 DEP
0030 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
20/3865 – IH/TRR/OKL/ATV/KBM

Dato
20.08.2020

Tolkningsuttalelse om sentralbankloven § 2-13 - rettslig adgang til å instruere Norges Bank ved ansettelse av daglig leder for bankens forvaltning av Statens pensjonsfond utland

1 INNLEDNING

Vi viser til e-post mottatt sent 19. august 2020 der Finansdepartementet ber om Lovavdelingens vurdering av enkelte sider ved adgangen til å instruere Norges Bank om ansettelse av daglig leder av Norges Bank Investment Management (NBIM) som forvalter Statens Pensjonsfond utland (SPU). Det bes om at uttalelsen, om mulig, foreligger innen utløpet av 20. august.

Bakgrunnen for henvendelsen er beskrevet i den nevnte e-posten. Det er vist til at Finansdepartementet har innhentet en vurdering fra Arntzen de Besche Advokatfirma AS v/advokat Sven Iver Steen. Vurderingen forelå 18. august 2020. Her konkluderes det blant annet med at «overordnet statsorgan er avskåret fra å gi (...) instruks om ansettelse av daglig leder i NBIM».

Spørsmålet Lovavdelingen er bedt om å vurdere, er nærmere spesifisert slik:

«Departementet ber om en uttalelse også fra Lovavdelingen om den rettslige adgangen til å instruere hovedstyret i Norges Bank om ansettelsen av daglig leder for bankens forvaltning av Statens pensjonsfond utland. I lys av den korte tiden som er til rådighet, bør Lovavdelingen prioritere å beskrive de

Postadresse
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse
Gullhaug Torg 4A
0484 Oslo

Leveringsadresse
Varemottak
Akersgata 59
0180 Oslo

Telefon - sentralbord
22 24 90 90
Org.nr.: 972 417 831

Lovavdelingen
Arnulf Tverberg
22245377
arnulf.tverberg@jd.dep.no

overordnede vurderingene som må foretas i en situasjon der ansettelsesforholdet allerede er etablert i samsvar med sentralbankloven § 2-13. Dette er imidlertid ikke til hinder for at Lovavdelingen også kan vurdere handlingsrommet frem til dette tidspunktet.»

Oppdraget er avgrenset til spørsmål om instruksjonsadgang. Andre spørsmål vil derfor ikke bli omtalt. Vi vurderer blant annet ikke om Norges Banks plikt til å informere departementet i medhold av sentralbankloven § 1-6 får anvendelse ved ansettelse av daglig leder av NBIM. Vi går heller ikke inn på den konkrete ansettelsesavtalen, og vi vurderer ikke om Norges Banks etiske regelverk er fulgt.

Også spørsmålet om instruksjonsadgangen reiser en rekke til dels komplekse rettslige spørsmål. Kildematerialet er stort og sammensatt, og det har innenfor den svært knappe tidsfristen ikke vært mulig å foreta noen fullstendig analyse. Vi har derfor prioritert å beskrive sentrale rettslige vurderingstemaer og momenter i vurderingene, i tråd med oppdraget om å prioritere «de overordnende vurderingene». Enkelte av analysene er beskrevet relativt kortfattet. Det ligger i dette også at vurderingen har en noe større iboende usikkerhet enn det som oftest vil være tilfellet etter en grundigere rettslig analyse.

Vår vurdering er til dels en annen enn vurderingen i brev av 18. august 2020 fra advokat Steen i Arntzen de Besche Advokatfirma. Vi viser til dette brevet enkelte steder, men tiden har ikke tillatt løpende henvisninger til eller sammenligninger med hans vurderinger. Manglende henvisninger til det nevnte brevet på de enkelte punkter kan derfor i seg selv verken tas til inntekt for at vi er enige eller uenige med advokat Steen.

2 HOVEDSYNSPUNKTER

Med de forbehold som er beskrevet i punkt 1, kan våre vurderinger oppsummeres slik:

Sentralbankloven § 2-13 medfører trolig visse begrensninger i departementets adgang til å instruere Norges Bank ved ansettelse av daglig leder av NBIM. Det er imidlertid gode holdepunkter for at sentralbankloven § 2-13 ikke *generelt* avskjærer muligheten for å instruere Norges Banks hovedstyre ved ansettelse av daglig leder av NBIM.

Det vil antakelig være adgang til å gi *generelle instruksjoner*, også om de vil ha betydning for det konkrete ansettelsesforholdet. Det er derimot tvilsomt om det vil være adgang til å instruere om *det konkrete valget* om en bestemt person skal ansettes. Mellom disse utgangspunktene finnes ulike typer instruksjoner. Den nærmere vurderingen av hvor langt instruksjonsretten strekker seg, må vurderes konkret, og den kan tenkes å stille seg ulikt på ulike stadier av en prosess.

Det må som utgangspunkt være anledning til å fastsette generelle retningslinjer for organisatoriske spørsmål mv. etter at ansettelsen er etablert, også om dette påvirker det

aktuelle ansettelsesforhold. De nærmere vurderingene av hvilke endringer den ansatte må kunne akseptere, beror imidlertid i stor grad på konkrete forhold i tilknytning til den aktuelle saken, herunder den inngåtte arbeidsavtalen.

3 SENTRALE UTGANGSPUNKTER FOR VURDERINGEN

3.1 Presentasjon av det rettslige hovedspørsmålet

Spørsmålet om muligheten for å instruere Norges Bank ved ansettelse av daglig leder av NBIM beror i første rekke på en tolkning av sentralbankloven § 2-13 første ledd.

Bestemmelsen lyder:

«Hovedstyret skal ansette en daglig leder av Norges Banks forvaltning av Statens pensjonsfond utland på åremål for en periode på fem år. Åremålet kan gjentas for ytterligere én periode på inntil fem år.»

Som vi kommer tilbake til, gir bestemmelsen hovedstyret i Norges Bank en rett og en plikt til å ansette daglig leder av NBIM. Dette er imidlertid et annet spørsmål enn om departementet gjennom instruks kan bestemme hvordan denne kompetansen skal utøves. Det er ikke nevnt noe uttrykkelig verken i lovteksten eller forarbeidene om bestemmelsen skal forstås slik at departementet er avskåret fra å gi instruks av betydning for ansettelsen.

Norges Bank er et selvstendig rettssubjekt, jf. sentralbankloven § 1-1 annet ledd, der det også fremgår at Norges Bank har partsevne og eies av staten. Like fullt anses Norges Bank som et «forvaltningsorgan» i relasjon til forvaltningslovens regler, jf. forvaltningsloven § 1 andre punktum. Vi viser her til Woxholth: Forvaltningsloven kommentarutgave (2011) side 51 flg. og NOU 2017: 13 Ny sentralbanklov side 366–367. Det betyr blant annet at ansettelse av daglig leder etter sentralbankloven § 2-13 er et enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 2 annet ledd. Norges Bank er ikke et særlovselskap, men har organisatoriske trekk som på noen punkter minner om dem man finner for selskaper.

3.2 Norges Banks to oppgaver og betydningen for instruksjonsmyndigheten

Det er et sentralt bakteppe for vår vurdering at Norges Bank har to hovedfunksjoner som det er viktig å holde fra hverandre: Sentralbankvirksomhet og kapitalforvaltning. Sentralbankvirksomheten er forankret i Grunnloven §§ 75 bokstav c og 120 a, og har sin vesentlige regulering i sentralbankloven. Det er et grunnleggende trekk at Norges Bank – i relasjon til sentralbankvirksomheten – er sikret uavhengighet gjennom sentralbankloven § 1-4.

Også sider ved kapitalforvaltningen, herunder forvaltningen av Statens pensjonsfond utland, er nevnt i sentralbankloven. Kapitalforvaltningen er imidlertid ikke en sentralbankoppgave som omfattes av Grunnloven § 75 bokstav c. Kapitalforvaltningen er i første rekke regulert i lov om statens pensjonsfond, jf. også sentralbankloven § 1-11.

Skillet mellom sentralbankvirksomheten og kapitalforvaltningen har direkte betydning for muligheten for å instruere Norges Bank.

Innenfor rammene av *sentralbankvirksomheten* er instruksjonsretten begrenset til «ekstraordinære tilfeller», og den kan bare utøves av Kongen i statsråd, jf. sentralbankloven § 1-4 annet ledd. Instruksjoner kan gis både i form av generelle regler og i enkeltsaker, se Prop. 97 L (2018-2019) side 30. Den begrensede muligheten for å instruere Norges Bank er begrunnet med uavhengighet i rollen som sentralbank.

Sentralbankloven § 1-4 annet ledd gjelder Norges Banks «virksomhet etter loven, jf. § 1-3». § 1-3 gjelder bare sentralbankvirksomheten, og ikke kapitalforvaltningen.

Det er på det rene at departementet (og Kongen i statsråd) som utgangspunkt har full instruksjonsrett over Norges Bank i rollen som *kapitalforvalter*. Det følger av lov om statens pensjonsfond § 3 første ledd første punktum at «Statens pensjonsfond forvaltes av departementet». Norges Banks oppgave med den operative forvaltningen av fondet hviler på delegering av departementets myndighet. Etter alminnelig forvaltningsrett kan den som delegerer myndighet til noen andre, dersom det ikke er holdepunkter for noe annet, instruere om bruk av denne myndigheten. Dette omfatter både generelle instruksjoner og instruksjoner om enkelttilfeller. Det synes å være enighet om at dette er det alminnelige utgangspunktet også med sikte på forvaltningen av SPU. Det gjelder selv om Norges Bank gjennom sentralbankloven § 1-1 annet ledd er gjort til et eget rettssubjekt. Standpunktet er tydelig uttalt f.eks. i Prop. 97 L (2018–2019) side 133:

«Innenfor oppgaven med å forvalte SPU er Norges Bank som et underordnet organ å regne, jf. redegjørelsen gitt i fondsmeldingen for 2009 hvor det fremgår at det i prinsippet er verken innholdsmessige eller formmessige skranker for departementets adgang til å instruere banken om hvordan forvaltningen av SPU skal foregå.»

Dette betyr også at den løpende forvaltningen av SPU faller utenfor virkeområdet til sentralbankloven § 1-4. Anvendelse av § 1-4 annet ledd på SPU's virksomhet i sin alminnelighet er vanskelig å forene med ordlyden og de nevnte uttalelsene i forarbeidene. Vi tilføyer at en så sterk begrensning i instruksjonsretten også ville være vanskelig å forene med Grunnloven § 19.

Det er et eget spørsmål om sentralbankloven § 1-4 annet ledd gjelder ved ansettelse av daglig leder av NBIM. Ansettelsen er regulert i sentralbankloven, men NBIMs oppgave er å forvalte Statens pensjonsfond utland etter lov om statens pensjonsfond. Denne løpende kapitalforvaltningen faller, som nettopp vist, utenfor virkeområdet for § 1-4 annet ledd. Om også ansettelsen av daglig leder faller utenfor, følger ikke klart av bestemmelsens ordlyd. At bestemmelsen henviser til loven til § 1-3 som bare gjelder sentralbankvirksomheten, trekker imidlertid i retning av at den ikke gjelder. Selv om § 1-4 neppe bare gjelder sentralbankvirksomhet, er sentralbankvirksomheten beskrevet

som «kjerneområdet for vernet mot instruksjon», jf. Prop. 97 L (2018-2019) side 30. Hensynet til Norges Banks uavhengighet, som er bakgrunnen for bestemmelsen i § 1-4 annet ledd, gjør seg etter vårt syn i begrenset i grad gjeldende når det gjelder ansettelse av daglig leder for den delen av virksomhetens om er underlagt departementets fulle instruksjonsrett.

Sentralbankloven § 1-4 annet ledd er en videreføring med enkelte endringer av tidligere lov § 2 tredje ledd, som ikke gjaldt kapitalforvaltningen og heller ikke ansettelse av leder for forvaltningen. Det er neppe tilstrekkelige holdepunkter for at innføringen av bestemmelsen om ansettelse av daglig leder av NBIM i § 2-13 har endret på dette.

Vi legger etter dette til grunn at det mest naturlige tolkningen er at sentralbankloven § 1-4 ikke kommer til anvendelse ved ansettelse av daglig leder av NBIM. Det betyr at det er alminnelige forvaltningsrettslige reglene om instruksjonsadgang som gjelder, som også fremholdt i Prop. 97 L (2018-2019) side 30.

4 INSTRUKSJONSMYNDIGHET VED ANSETTELSE AV DAGLIG LEDER

4.1 Ordlyd, forarbeider og forhistorie

Vi har foran konkludert med at departementet (og Kongen i statsråd) som utgangspunkt har full instruksjonsrett over Norges Bank i rollen som kapitalforvalter. For at en slik instruksjonsrett, som har forankring i Grunnloven § 3, skal anses begrenset, kreves grunnlag i lov, jf. Eckhoff/Smith: Forvaltningsrett (11. utg. 2018) side 156. Spørsmålet er i første rekke om sentralbankloven § 2-13 første ledd gir grunnlag for å si at denne instruksjonsretten er begrenset ved ansettelse av daglig leder av NBIM. Bestemmelsen lyder:

«Hovedstyret skal ansette en daglig leder av Norges Banks forvaltning av Statens pensjonsfond utland på åremål for en periode på fem år. Åremålet kan gjentas for ytterligere én periode på inntil fem år.»

Ordlyden innebærer utvilsomt at hovedstyret skal ansette en daglig leder av Norges Banks forvaltning av Statens pensjonsfond utland. Dette har hovedstyret både rett og plikt til gjøre, se også Prop. 97 L (2018–2019) side 151. Hovedstyrets kompetanse er antakelig eksklusiv i den forstand at oppgaven ikke kan legges til andre i Norges Bank.

Spørsmålet er om bestemmelsen også må forstås som en begrensning i den *instruksjonsadgangen* departementet som utgangspunkt har når det gjelder forvaltningen av SPU. Alternativet er at § 2-13 første ledd bare regulerer spørsmålet om hvilket organ i Norges Bank som skal ansette daglig leder, og ikke spørsmålet om instruksjonsmyndighet for departementet. Konsekvensen av dette må eventuelt bli at det alminnelige utgangspunktet – instruksjonsmyndighet for departementet – står ved lag også her.

Ordlyden i § 2-13 gir etter vårt syn ikke noe klart svar. Strengt tatt sier ordlyden bare noe om hovedstyrets rett og plikt til å ansette daglig leder, og ikke noe om at instruks om ansettelsen er avskåret. Riktignok er det det en mulighet å lese inn i bestemmelsen at hovedstyret – og ingen andre – skal står for ansettelsen. Det vil imidlertid være å legge mer i bestemmelsen enn det som står der, og må i tilfelle være basert også på andre holdepunkter enn denne ordlyden alene.

Bestemmelsen står i lovens kapittel 2, som ifølge kapitteloverskriften regulerer «Norges Banks organisasjon». Det kan indikere at bestemmelsene i kapitlet kun tar sikte på å fordele myndighet mellom ulike organer mv. innen banken. Spørsmålet om instruksjonsrett fra andre er regulert i lovens alminnelige bestemmelser i kapittel 1, nærmere bestemt § 1-4. Disse forholdene trekker i retning av at meningen ikke har vært å regulere instruksjonsspørsmålet.

Det kan imidlertid spørres om sentralbankloven § 2-13 indirekte likevel har betydning for instruksjonsspørsmålet. Bestemmelsen kan i dag ses på det primære grunnlaget for Norges Bank kompetanse når det gjelder spørsmålet om å ansette daglig leder i NBIM. Motstykket er kompetansen på dette punktet ikke lenger har sitt primære grunnlag i myndighet delegert fra departementet etter lov om Statens pensjonsfond § 3 første ledd første punktum. Hvis kompetansen ikke lenger – i hvert fall ikke primært – hviler på delegering fra departementet, kan det hevdes at instruksjonsmyndigheten er tilsvarende begrenset.

Ser en på lovhistorien, kan en merke seg at en bestemmelse tilsvarende sentralbankloven ikke fantes i sentralbankloven 1985. Det skulle tilsi at det – i samsvar med utgangspunktet skissert foran – var full instruksjonsadgang også for spørsmålet om ansettelse av daglig leder av NBIM. Dersom meningen var å endre dette, kunne en forvente at det i forarbeidene til den nye sentralbankloven var sagt noe om spørsmålet. Vi kan ikke se at det er tilfellet.

Tvert imot finnes det uttalelser i Prop. L 97 (2018-2019) side 66 som kan synes å forutsette i det minste en viss instruksjonsrett direkte knyttet til ansettelse av daglig leder av SPU:

«Departementet mener at hovedstyret bør ha rutiner for arbeidet med å tilsette daglig leder for den operative forvaltningen av SPU som gir departementet anledning til å gi innspill til kompetansekrav for stillingen før denne lyses ut. Departementet bør også informeres om aktuelle kandidater før hovedstyret fatter sin beslutning.»

Hva som kan slutes fra et slikt utsagn i forarbeidene, er imidlertid langt fra opplagt. Det kan gi mening med en viss dialog mellom Norges Bank og departementet uten at det blir spørsmål om instruksjon. Det vises i den sammenheng til at det kun fremgår at departementet *bør* informeres om aktuelle kandidater, ikke at slik informasjon *skal* gis.

Etter sentralbankloven 1985 var det sentralbanksjefen som formelt hadde det daglige ansvaret for den operative gjennomføringen av forvaltningen av SPU. Slik vi leser forarbeidene til § 2-13, synes et sentralt formål med bestemmelsen å være klargjøring av ansvarforhold internt i Norges Bank, se Prop. 97 L (2018–2019) side 65–66.

Departementets sentrale begrunnelse for å foreslå § 2-13 var således at «dagens ordning med at det er utpekt en særskilt leder for bankens operative forvaltning av SPU bør lovfestes», jf. Prop. 97 L (2018–2019) side 66. Vi har ikke funnet direkte holdpunkter i forarbeidene for at meningen var å avskjære instruksjonsrett.

4.2 Organisasjonsform og forholdet til annen lovgivning

Spørsmålet om departementets instruksjonsrett ved ansettelse av personer i ledende stillinger i selvstendige rettssubjekter har tidligere vært drøftet med utgangspunkt i annen lovgivning.

Aksjeloven § 6-2 annet ledd fastslår at «[d]aglig leder tilsettes av styret hvis ikke det er bestemt i vedtektene at dette skal gjøres av generalforsamlingen». Denne bestemmelsen er forstått slik at generalforsamlingen (i tilfeller der det ikke er fastsatt vedtektsbestemmelse som nevnt) ikke kan instruere styret i en konkret ansettelsessak. Dette gjelder både valget av hvem som ansettes, og lønnsfastsettelsen, se blant annet Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) side 82-83, Aarbakke mfl.: Aksjeloven og allmennaksjeloven (2017) side 468 og Ulseth: Daglig leders stillingsvern (2006) side 118.

Folketrygdfondloven § 10 første ledd første punktum bestemmer tilsvarende at administrerende direktør i Folketrygdfondet «tilsettes av styret». Videre følger det av § 10 første ledd annet punktum at administrerende direktørs godtgjøring og pensjon «fastsettes av styret med orientering til departementet». I Lovavdelingens tolkningsuttalelse 14. mars 2012 (JDLOV-2012-1806) er det antatt at folketrygdfondloven skal forstås på samme måte som aksjelovens regel, og at staten dermed ikke har adgang til å instruere Folketrygdfondet når det gjelder administrerende direktørs lønns- og pensjonsvilkår. Det er imidlertid antatt at det antakelig kan fastsettes generelle rammer for lønns- og pensjonsvilkårene.

Sentralbankloven § 2-13 første ledd har likhetpunkter med de to nevnte lovbestemmelsene som kan trekke i retning av at det er begrensninger i retten til å instruere om den konkrete ansettelsen. Det er likevel relevante forskjeller som gjør at en ikke uten videre kan trekke slutninger fra løsningen etter aksjeloven og folketrygdfondloven. Ordlyden i aksjeloven § 6-2 trekker nokså tydelig i retning av at meningen er å slå fast at styret har eksklusiv kompetanse. Det er også nærliggende å tolke loven slik at dette må få betydning for hvor langt generalforsamlingen kan gå i å instruere styret i en konkret ansettelsessak. Ordlyden i folketrygdfondlovens bestemmelse er så lik ordlyden i aksjeloven at det blant annet av den grunn er naturlig å trekke en parallell, jf. her den nevnte uttalelsen 14. mars 2012 fra Lovavdelingen.

Også sentralbankloven § 2-13 kan synes å gi eksklusiv kompetanse til hovedstyret i den forstand at selve ansettelsen ikke kan inngås av andre. Når det følger av ordlyden at «hovedstyret skal ansette en daglig leder», virker det imidlertid mer usikkert enn etter aksjeloven og folketrygdfondloven om en fra dette kan slutte noe om at departementets instruksjonsmyndighet skal være begrenset. Forarbeidene kan som nevnt også leses slik at det sentrale poenget var å lovfeste tidligere praksis om at det skulle tilsettes en særskilt leder for bankens operative forvaltning av SPU, jf. Prop. 97 L (2018-2019) side 66.

Som nevnt er Norges Bank et eget rettssubjekt. At en virksomhet i staten er utskilt som et eget rettssubjekt, utelukker ikke i seg selv instruksjonsadgang for overordnede organer. Utskilling vil imidlertid være et *moment* som kan tilsi at instruksjonsretten helt eller delvis er avskåret, se eksempelvis Frihagen: Forvaltningsrett Bind I (3. utgave 1991) side 253. Vi viser som eksempel til Lovavdelingens uttalelse 2. november 1984 (JDLOV 1984-2932). Saken gjaldt spørsmålet om departementet i enkeltsaker kunne instruere Vinmonopolet, som er organisert ved særlov. Etter en konkret vurdering kom Lovavdelingen til at Vinmonopolet (styret) kunne instrueres også i enkeltsaker.

Reguleringen av Statens pensjonsfond utland (SPU) og Statens pensjonfond Norge har et felles grunnlag i lov om statens pensjonsfond. Dette felles grunnlaget kan gi et visst holdepunkt for at det standpunktet som ble inntatt ved tolking av folketrygdloven § 10, også bør gjelde ved tolkingen av sentralbankloven § 2-13. Heller ikke på dette punktet er det imidlertid grunnlag for å trekke sikre slutninger.

4.3 Øvrige momenter

Norges Banks hovedstyre er et kollegialt organ med særskilt ekspertise, satt sammen for løse de oppgavene som det har etter sentralbankloven. Dette inkluderer ansettelse av daglig leder for Statens pensjonsfond utland. Departementet (eller Kongen i statsråd) har ikke tilsvarende ekspertise, og det kan hevdes at dette er et argument mot at departementet skal kunne instruere styret. Etter vårt syn har likevel et slikt argument begrenset vekt i dette tilfellet. Vi peker særlig på at Kongen i statsråd etter loven har myndighet både til å ansette sentralbanksjef og visesentralbanksjef, i tillegg til øvrige medlemmer av hovedstyret. En kan dermed neppe bygge på en antakelse om at departementet ikke skulle ha tilgang til tilstrekkelig ekspertise til å kunne ta stilling til spørsmålet om ansettelse, også på individuelt nivå.

Det kan spørres om sentralbankens uavhengighet taler for at den instruksjonsretten som ellers gjelder for Norges Banks forvaltning av SPU, er avskåret. Det generelle utgangspunktet er at den særlige sentralbankuavhengigheten som følger av § 1-4, ikke omfatter SPU, se punkt 3.2. Spørsmålet er om særlige forhold ved nettopp ansettelse av daglig leder for SPU tilsier at uavhengigheten likevel må gjelde. Det kunne i tilfelle danne grunnlag for at instruksjonsretten burde følge av § 1-4. Vi har vanskelig for å se at uavhengighetsargumentet gjør seg særskilt sterkt gjeldende akkurat når det gjelder spørsmålet om ansettelse.

Alt i alt er det få sikre holdepunkter i rettskildene for hvordan spørsmålet om departementets instruksjonsrett må løses.

Rent generelt er det et større reelt behov for at departementet, som ledd i sin styring av Norges Banks forvaltning av SPU, skal kunne gi generelle instruksjoner til forskjell fra instruksjoner som tar sikte på å ta stilling til helt konkrete spørsmål. Det gjelder også i ansettelsesprosesser. Vi minner her om den samfunnsmessig betydningen av SPU, herunder forarbeidenes vektlegging av at det for stillingen som daglig leder av NBIM stillese «høye krav til kompetanse, integritet og rolleforståelse, lederferdigheter, samfunnsforståelse og innsikt og forståelse av utviklingstrekk i finansmarkedene», jf. Prop. L 97 (2018-2019) side 66. Dette er generelle forhold som det fremstår som naturlig at departementet (eller Kongen i statsråd) legitimt vil kunne mene noe om. Generelt vil eventuelle betenkeligheter ved at det gis instruksjoner fra andre enn den som er utpekt som beslutningstaker, være større desto mer instruksjonen er rettet mot rent individuelle forhold. Dette gjelder ikke minst i en ansettelsesprosess, som er regulert både av arbeidsrettslige og forvaltningsrettslige regler, og som munner ut i at det treffes et enkeltvedtak.

Slike reelle hensyn har også gitt seg utslag i en rekke bestemmelser i lovgivningen, typisk ved at instruksjonsrett fra overordnet organ oftere avskjæres når det gjelder avgjørelse av enkeltsaker enn når det er spørsmål om å gi generelle føringer på et saksfelt. Vi tilføyer at stikkord som «generelle» og «individuelle» instruksjoner ikke viser til presise begreper. Det vil ikke være skarpe skiller mellom de to kategoriene.

4.4 Oppsummering

Den nærmere vurderingen av hvor langt departementets instruksjonsrett ved ansettelse av daglig leder av NBIM strekker seg, må skje konkret, og den kan tenkes å stille seg ulikt på ulike stadier av en prosess.

Etter vårt syn er det gode holdepunkter i rettskildene for at departementet, med grunnlag i sin alminnelige instruksjonsrett knyttet til forvaltningen av SPU, kan stille generelle krav til Norges Bank knyttet til hvem som skal kunne ansettes i stillingen som daglig leder. Departementet må for eksempel kunne instruere om kvalifikasjonskrav i utlysningen av stillingen.

Departementet må også, selv om det skulle skje i tilknytning til en ansettelsesprosess, instruere Norges Bank om hva en stillingsinstruks for denne stillingen kan gå ut på. Videre antar vi at det eksempelvis må kunne gis en instruks om hva som skal være øvre lønnsnivå for denne stillingen.

På den annen side kan det spørres hvor langt departementet kan gripe inn med pålegg som gjelder bestemte personer. Et tenkt eksempel kan være instruks om at det skal treffes vedtak om ansettelse av person A, eller om at person B ikke skal ansettes.

Gjennomgåelsen foran viser etter vårt syn at de rettslige argumentene spriker. Det alminnelige utgangspunktet om instruksjonsrett tilsier at det må kunne instrueres også i et slikt tilfelle. Sentralbankloven § 2-13 og kilder knyttet til den bestemmelsen gir ikke noe klart bilde, men det er mulig å se bestemmelsen som det primære grunnlaget for Norges Bank kompetanse når det gjelder spørsmålet om å ansette daglig leder i NBIM. Dette kan trekke i retning av begrensning i instruksjonsadgangen. I et tvilstilfelle som dette antar vi videre at utskillingen av Norges bank som eget rettssubjekt med forankring i sentralbankloven § 1-1 andre ledd må tillegges en viss vekt i retning av at instruksjonsretten ikke gjelder fullt ut. Vi legger det også en viss vekt at folketrygdfondloven § 10 første ledd første punktum er forstått slik at staten ikke har adgang til å instruere Folketrygdfondet når det gjelder administrerende direktørs lønns- og pensjonsvilkår. Sammen med de andre hensynene nevnt i de foregående avsnittene, antar vi etter dette under tvil at departementet ikke kan instruere om at det skal treffes vedtak om ansettelse av person A, eller om at person B ikke skal ansettes.

5 OVERORDNEDE VURDERINGER NÅR ANSETTELSESFORHOLDET ER ETABLERT

5.1 Innledning

Vi er spesielt bedt om å beskrive de overordnede vurderingene knyttet til instruksjonsretten som må foretas i en situasjon der ansettelsesforholdet allerede er etablert i samsvar med sentralbankloven § 2-13. Forutsetningen for denne beskrivelsen er at departementet hadde rettslig adgang til å instruere Norges Bank om forhold av betydning for ansettelsen, men der slike instruksjoner ikke har vært gitt. Vi har i første rekke de noe mer generelle instruksene for øye.

Denne situasjonen reiser flere nye og vanskelige spørsmål hvor svaret i stor grad beror på det aktuelle avtaleforholdet og andre konkrete forhold i saken. Det er utenfor vårt oppdrag å vurdere slike konkrete forhold. Innenfor den meget begrensede tidsrammen vi har hatt, har det heller ikke vært mulig med noen ordentlig vurdering av hvilke spørsmål som her kan tenkes å oppstå. De antydningene som likevel gis nedenfor, må leses i lys av dette.

5.2 Oversikt over enkelte spørsmål og vurderinger

Omtalen over i punkt 4 om departementets instruksjonsadgang overfor Norges Bank ved ansettelse av daglig leder i SPU vil danne utgangspunktet også for denne vurderingen. Inngåelse av ansettelsesavtalen kan ikke hindre departementet fra å vedta nye generelle instruksjoner som også berører sider ved ansettelsesforholdet til daglig leder av NBIM. Et utgangspunkt kan synes å være at nye generelle instruksjoner, som eksempelvis strengere informasjonsplikter, også kan gis anvendelse for de som allerede er ansatt i SPU. Det betyr at Norges Bank, som en slik instruks er rettet til, i utgangspunktet må sørge for at den gjøres gjeldende for de ansatte, inkludert daglig leder av NBIM.

Det vil likevel klart nok være rettslige grenser for hva den ansatte plikter å følge av nye pålegg, i alle fall uten erstatning. En mulig innfallsvinkel er å se instruksjonsretten i sammenheng med arbeidsgivers styringsrett og rekkevidden av denne styringsretten, og vi har derfor konsentrert oss om noen overordnede synspunkter til dette. Advokat Steen viser i sin utredning punkt 6 til Lovavdelingens tidligere uttalelse om statsansattes eierskap til, og handel med, verdipapirer og omtalen av styringsretten der (JDLOV-2016-3452). Vi er enige i at uttalelsen beskriver relevante rettslige utgangspunkter av betydning. Vi presiserer for egen del at styringsretten ikke kan anses fullstendig avskåret alene på grunn av at det aktuelle forholdet er regulert i en ansettelseskontrakt.

Styringsretten innebærer kompetanse for arbeidsgiver til ensidig, innenfor nærmere angitte rammer, å legge nye plikter på arbeidstakeren. Innholdet i ansettelsesavtalen vil ha vesentlig betydning når grensene for styringsretten skal trekkes opp. Når forholdet er grundig regulert i avtalen, kan det hevdes at muligheten for å pålegge nye plikter av tilsvarende karakter er meget begrenset. Samtidig kan det faktum at et forhold er særskilt identifisert som utfordrende for ansettelsesforholdet, tilsi at arbeidsgiver også har saklig grunn til ytterligere innskrenkninger av samme karakter om det viser seg nødvendig. Ansatte i ledende stillinger må, med grunnlag i lojalitetsplikten, finne seg i mer vidtgående innskrenkninger enn vanlige underordnede, selv om det må understrekes at en også for ansatte i ledende stillinger må basere vurderingen på de samme utgangspunktene som for ansatte ellers. Det må antas at de mer konkrete vurderingene bør ta utgangspunkt i hva som er formålet med de nye pliktene, hvor nødvendig pliktene er for å unngå en reell risiko for konflikt med hva en lojal oppfyllelse av arbeidskontrakten krever, og hvor inngripende pliktene er for den ansatte.

Vi nevner i tillegg helt kort tre andre utvalgte spørsmål som det *kan* være aktuelt å vurdere, men uten på noen måte å ta stilling til betydningen for den aktuelle saken.

Et første perspektiv er det *avtalerettslige*. Det rettslige utgangspunktet er klart nok at inngått avtaler skal holdes. Det gjelder også for arbeidskontrakter. Det kan likevel spørres om det er noen grunner som – i alle fall teoretisk – kan tilsi at den inngåtte avtalen ikke kan gjøres gjeldende. Vi understreker at det skal mye til før en arbeidsavtale vil være uten virkning. Vi kan ikke utelukke at det eksempelvis kan reises spørsmål om det foreligger en bristende forutsetning for avtalen dersom det skulle være slik at arbeidsgiver har grunnlag for å si at tilliten til forvaltningen av SPU skulle være vesentlig svekket. Vi understreker at vi ikke har uttalt noe om dette reelt kan være en aktuell problemstilling.

For det andre kan det reises noen *arbeidsrettslige* spørsmål, utover forholdet til styringsretten. En ansatt, herunder daglig leder av NBIM, vil ha et stillingsvern etter arbeidsmiljøloven. Det er likevel slik at dette stillingsvernet ser ut til å tre inn først når

en ansatt har tiltrådt stillingen, jf. Rt. 2004 s. 76. Vi går ikke her inn på disse spørsmålene.

Et tredje perspektiv gjelder eventuell *ny lovgivning* fra Stortingets side, eventuelt nye forskrifter. Om slike nye regler kan gis anvendelse på allerede inngåtte, tidsbestemte kontrakter, beror på om det er snakk om en tilbakevirkning som er i strid med Grunnloven § 97. Selv om arbeidskontrakter generelt nyter et relativt sterkt vern mot tilbakevirkende lover, vil det måtte gjøres en konkret vurdering av de aktuelle forholdene. Heller ikke dette spørsmålet er det grunnlag for å gå nærmere inn på.

Med hilsen

Ketil Bøe Moen
ekspedisjonssjef

Arnulf Tverberg
avdelingsdirektør

Dokumentet er godkjent og sendes uten signatur

